

ПИТАННЯ РУБА

Закінчення. Початок на с. 1

Гаразд, із нашими прибічниками двомовності все зрозуміло: мають два вуха, два ока, дві ноги, дві голови, дві душі, два язика в роті, дво-який замисел регіонщицький... Та ось нерішуче, нечітке, невпевнене лепетання їхніх опонентів просто обурює: регіонщики зморозили черговий маразм, але ні вони самі, ні їхні опоненти цього не зрозуміли! У міжнародній практиці регіональними називають напівзабуті, мало-численні племенні мови та діалекти. Цей нелінгвістичний і неюридичний термін застосовують до вимираючих мов, аби встигнути їх зафіксувати і вивчити, оскільки немає можливостей для їхнього розвитку і збереження. Їм штучно намагаються продовжити життя, але колообіг їх вжитку щороку звужується. В Європі це мови фризів, бретонців, шотландців, істроманців. А валлійську, каталонську, баскську до регіональних мов віднести складно — хоч носіїв і мало, ці мови процвітають. Наші регіонщики, як “професіонали”, не підозрюють, що ці мови існують! Але найсмішніше не це, а те, що депутати-регіонщики спалювали та об-разили “великий русский язык”, понизивши державну мову Росії до

УКРАЇНЦІ, ДУМАЙТЕ ПРО УКРАЇНУ!

звання регіональної. Одне це маразм переступив кордони здорового глузду: Москва проковтнула дурощі наших двомовців і двомовників, і змирилася, що її державну мову потрактовано і дорівняно до напівзабутих селкупської, шорської, юкагірської та інших регіональних, майже забутих мов...

Українцям варто пам'ятати не лише про Мюнхен 1938 року, а й про Ялту 1945-го: західні демократії ганебно поступилися Сталіну і згодилися видати всіх військовополонених і переміщених радянських. Ці сторінки ганьби і підлості дуже не люблять згадувати ні нинішні любителі прав людини в Європі, ні російські демагоги слов'янського братерства. Через їхню поступливість після нацистських таборів смерті мільйони потрапили в табори сталінські, вистеливши своїми кістками степи, тайгу і тундру! Їх звинуватили в зраді, оскільки посміли вижити, а такого мати-імперія не прощає ніколи і нікому. Така імперська формула писалася сторіччями, і вона жива й сьогодні — пам'ятайте про це, українці!

Після серпня 1991 року кожен українець для імперської Росії став зрадником її великої “Родины”, причиною її розпаду, — ось чому від нас вимагають зректися національної держави! Зречемося ми перед усім світом, а після цього нас нагайками поженуть на Сибір — нині звідти втікають і тайга обезлюдніла, тож хай ці хохли заселяють тайгу й тундру, а українська земля для нас, росіян, згодиться. До того, — що таке російська імперія без українського гарматного м'яса? — майже скелет.

Україні може допомогти лише сама Україна. Україна повинна подумати про себе сама, а кожному українцеві слід думати про Україну! А хто думає про іншу країну (Росію, Польщу, Ізраїль, США, Францію і т. ін.) — той не українець!

А тепер запитайте себе — скільки істинних українців в Україні?

● **Віктор ПЕТРОВ**, м. Миколаїв

Від редакції. Цей лист до редакції приніс народний депутат, голова Комітету ВР із питань української

культури й духовності Володимир Яворівський. Повністю лист мовою оригіналу, бо, як пише Віктор Петров: “В нашій семье никогда не говорили по-украински, мы жили на Урале. Но Родиной считаю только свою Украину!” — прозвучав в авторській програмі “Двадцять хвилин з Володимиром Яворівським”, цикл “На Май-дані”.

На наше прохання Володимир Олександрович коментує лист Віктора Петрова.

Володимир Яворівський: “Навіть у моїй, велетенській за кількістю листів, пошті авторів із таким рівнем і градусом мислення, із такою сміливістю та рішучістю — не багато. З миколаєвцем Віктором Петровим можна, звісно, сперечатися, виставляти йому альтернативні позиції. Не вся Європа така самозакохана, зрадлива і жирна. Не всі українці такі, як їх узагальнює Віктор, не вся влада в Україні така “малоросійська” і продажна... Я не сумніваюся, що Віктор Петров із Миколаєва сам знає про це, однак йому хотілося повернути суспільну увагу до найбільшого в нашому українському бутті.

У мене навіть таке відчуття, що він, як українець, як громадянин довго дозрівав до таких думок, до такої позиції. І — дозрів! Тому я й віддав йому своїх двадцять хвилин. Він того вартий”.

тиме на тому, що перш ніж приймати політично управлінські рішення про прийняття відставки, необхідно проаналізувати роботу і стан ситуації з кожної області окремо. До речі, такі думки прозвучали відразу після пропозиції Кабміну. Насправді ситуація патова. Як на мене, Кабінет Міністрів вчинив дещо необачливо. Звичайно, він мав право поставити питання про відставку голів облдержадміністрацій і розглядати цю проблему, це його конституційне право, але необачність полягає в тому, що некритично дібрали кандидатури, до яких були висунуті претензії. У всякому разі, не всі з п'яти губернаторів “провальні”. Є зворотний бік справи. Без погодження з Президентом, без адекватної оцінки погодитися із пропозиціями Кабміну лише тому, що Кабмін має право на таке подання, це було б з боку Президента дещо легковажно. Я думаю, в цій ситуації ми побачимо варіант золотої середини. Президент не може заперечувати проти права Кабінету Міністрів подавати, оформлювати подання на відставку, але він може пропонувати глибше розібратися, провести зустрічі, промоніторити ситуацію, приймати рішення окремо щодо кожного голови адміністрації. З п'яти мінімум два голови адміністрації мають шанс продовжити свою роботу, це ті з них, які працюють менше всіх і до них навряд чи доречні такі принципи зауваження. Вважаю, що буде знайдено такий собі політично-управлінський компроміс, тобто частину знімуть із посад, а частину залишать. Це буде ніби знаходження спільної мови між Президентом і Кабміном.

ПРЕЗИДЕНТ НЕ ПОГОДИТЬСЯ

ся пошуки взаємного компромісу. Компроміс має бути досягнутий і по долі голів адміністрацій. Швидше за все, рішення щодо звільнення голів адміністрацій буде відтягуватися, а коли і буде реальна ротація, то список стане вже дещо іншим.

Юрій ЯКИМЕНКО, директор політико-правових програм Українського Центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова:

— Вважаю, що результат буде залежати від того, чим аргументується таке рішення. Я не думаю, що в усіх цих випадках ішлося про висловлення недовіри головам адміністрацій двома третинами голів обласних рад. Якщо цієї підстави не буде, то в Президента є дуже широке поле для прийняття рішення за умов, якщо там є інші підстави. Якщо йдеться про соціально-економічні показники і т. ін., то, думаю, скоріш за все Президент прийме негативне рішення, тобто не буде звільняти жодного з голів обласних рад. На тлі того, що відбувається останнім часом між Президентом і Кабміном, уже очевидно, є елемент політичного протистояння. Такі речі сприймаються швидше політично вмотивовані, ніж вмотивовані іншими підставами. Тому, думаю, цього разу відставок не буде, а далі побачимо, як розвиватимуться ці стосунки.

Олег МЕДВЕДЕВ, шеф-редактор інформаційного порталу “Оглядач”:

— Думаю, Президент не погодиться на відставку голів облдержад-

міністрацій, адже специфіка процедури полягає в тому, що Янукович не може звільнити жодного губернатора без згоди Президента. Але є й зворотний бік медалі: Президент не зможе призначити жодного нового губернатора без подання Кабінету Міністрів. Для Ющенка погодитися на втрату тих губернаторів (яких він вважає більш-менш лояльними до себе) — означає поступитися владою в цих районах людям, яких висилатиме на ці посади Кабінет Міністрів.

Олександр ДЕРГАЧОВ, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України:

— У будь-якому випадку, рішення Президента передаватиме паралельне дослідження обставин. Я передбачаю, що буде діяти комісія Секретаріату. Повинні бути перевірені аргументи. Тільки після цього ухвалюватиметься рішення. Якщо будуть якісь об'єктивні підстави, думаю, що Президент може частково піти назустріч пропозиції Кабінету Міністрів, але при цьому наполягатиме саме на тому, щоб тут діяли зрозумілі критерії оцінки діяльності.

Андрій ЄРМОЛАЄВ, президент Центру соціальних досліджень “Софія”:

— Я думаю, що за тих обставин, які склалися після засідання у четвер, буде спроба частину символічного капіталу від цієї ситуації все-таки зберегти: Президент наполяга-

«АНТИКРИЗОВІЙ» КОАЛІЦІЇ ТЕРМІНОВО ПОТРІБНА КРИЗА?

справжню кризу. Щоб потім проти цієї кризи “боротися” нашими руками і за рахунок наших спустошених гаманців. І тоді вже буде не *те що було*, а набагато гірше. Не дарма народна мудрість попереджає: ніколи не може бути настільки погано, щоб не могло бути ще гірше.

А тут ще додає свої п'ять копійок Кабмін, який, за словами першого заступника міністра фінансів Вадима Копилова, хоче через Верховну Раду скасувати мораторій на підвищення тарифів, щоб мати вільні руки для вільного тиску на громадян за місцем проживання.

Більше того — своєю Постановою від 25 вересня 2006 року № 1359 щодо середньотермінового прогнозу економічного розвитку України,

БЮДЖЕТ-2007

Якщо в Україні ще немає кризи, а “антикризова” коаліція на чолі з відповідними “антикризовими фахівцями” вже є, то, мабуть, комусь оцієї кризи якраз і не вистачає!

Якщо проект бюджету-2007 від Януковича-Азарова без жодних раціональних підстав передбачає збільшення видатків для Міністерства фінансів у 5 (п'ять!) разів із доведенням їхньої суми до понад 30 млрд. грн (!), а для господарсько-фінансового департаменту Секретаріату Кабінету Міністрів України — у 8 (вісім!) разів (до 2 млрд. грн.), якщо так само у 8 разів передбачається збільшення видатків для Міністерства будівництва і архітектури, у 4 рази — для Мінекономіки, то я маю підстави хвилюватися, бо ця команда під красивою назвою “Антикризова коаліція” вочевидь збирається створити нам, громадянам України,

РІЧНИЦЯ ТРАГЕДІЇ

Мойсей ФІШБЕЙН: ВИСТУП НА МІЖНАРОДНОМУ ФОРУМІ «LET MY PEOPLE LIVE»

Високошановний пане Президенте України!

Квод га-Насі шель медінат Ісраель!

Високошановний пане Президенте Хорватії!

Високошановний пане Президенте Чорногорії!

Пані й панове! Друзі!

Стоячи в цій пишній, цій урочистій залі, я бачу повні жаху очі дитинки, яку женуть до ями. Я бачу повні жаху очі мами, яка притискає до себе немовля, несучи його на смерть, під кулеметні черги. Я бачу їхню смертну муку.

Моїх братів і сестер убивали в Бабиному Яру тільки за те, що вони народилися євреями. Я схилию голову перед їхньою пам'яттю.

Так, у Бабиному Яру, у величезній єврейській могилі лежать не лише євреї. Ми брати по крові. По крові, пролитій у Бабиному Яру. Там лежать роми. Їх убивали тільки за те, що вони народилися ромами. Я схилию голову перед їхньою пам'яттю. В Бабиному Яру, у величезній єврейській могилі, лежить убита нацистськими нелюдьми велика українська поетка, велика українська патріотка Олена Теліга. Я схилию голову перед її пам'яттю.

Я схилию голову перед тими праведниками, перед тими українцями, які, ризикуючи власним життям, рятували євреїв. Я схилию голову перед пам'яттю великого українця — мітрополита Андрія Шептицького, який переховував у себе євреїв, серед них був рабин Давид Кахане. Я схилию голову перед пам'яттю українських греко-католицьких черниць, які переховували єврейських дітей. Я схилию голову перед сотнями українських родин, які рятували єврейські душі. Серед них селянська родина з Сумщини, яка в своїй хаті переховувала трьох єврейських дівчат із міста Ромни, — я схилию голову перед родиною Варвари Тимофіївни Ющенко, мами Президента України.

Мертвим не болить. Болить живим. У двадцятому столітті, впродовж дев'яти років Україна зазнала двох геноцидальних гіперкатастроф: Голокост і Голодомор. Про одну з них світ знає. Про другу знати не хоче. Так само, як світ знає про Шиндлера й не хоче знати про українця Шептицького. Ці дві гіперкатастрофи болітимуть нам до скону. Бабин Яр болітиме нам до скону. Бабин Яр болітиме нашим дітям, нашим онукам, нашим правнукам. Бабин Яр — це наш вічний біль. Бабин Яр — це наша незагойна рана.

...Ось вони б'ють їх дрючками... Ось вони женуть їх до ями... Ось очі дитинки, яку женуть до ями... Ось очі матері, в якій видирають її немовля...

Господи! Вічна пам'ять убієним.

● **Мойсей ФІШБЕЙН**, член Українського Центру Міжнародного ПЕН-клубу та Національної спілки письменників України, лауреат премії імені Василя Стуса

ПАРТІЯ ВЛАДИ

•

ЕКСПЕРТНА ДУМКА

ФЕСТИВАЛЬ

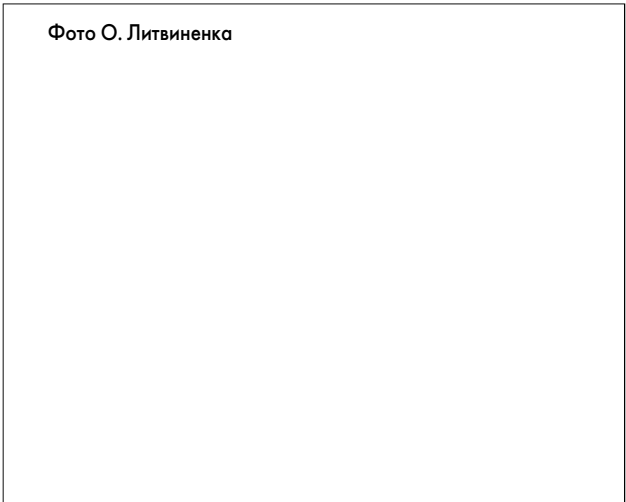
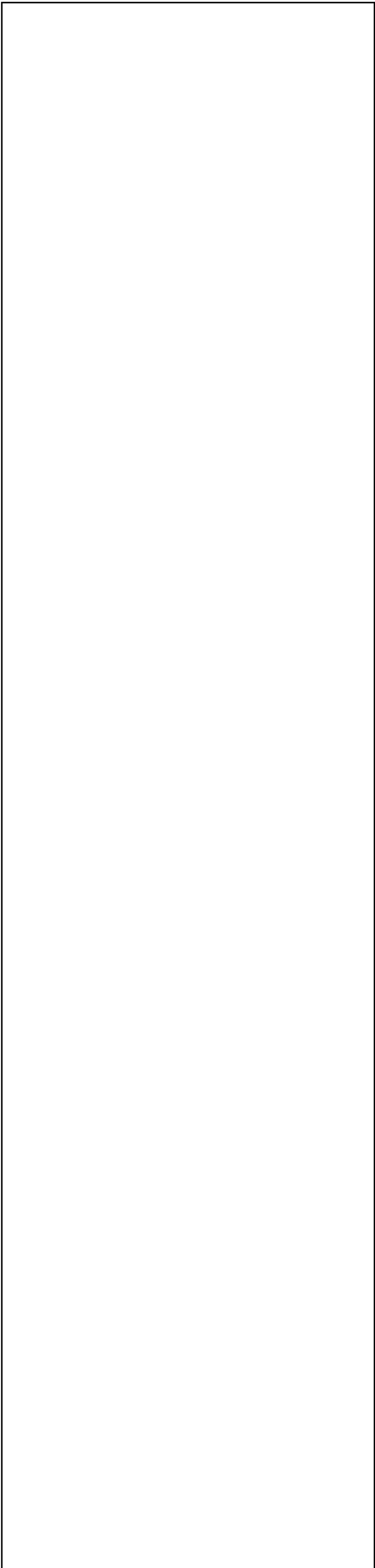
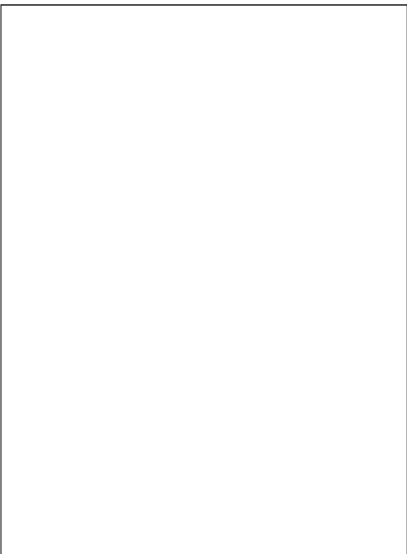

Фото О. Литвиненка

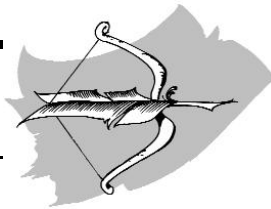
Лариса Кадирова розповідає про учасників фестивалю

ЮВІЛЕЙ

З РОСИ Й ВОДИ!

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

11 вересня цього року в Інтернет-газеті “УК” за підписом якогось Строева з’явилася публікація з претензією на детективну аналітичність (“тему для нинішнього расследования” подказала знайома одного из авторов “УК”, — заявляє сам автор) “Університет “Україна”: кузня кадрів или “бабок”.

Пасквіль сіренький, в аналітичному плані — слабенький, у фактажі — суцільні домисли. І можна було б не звертати на нього уваги, якби не кілька обставин.

МОН України останнім часом розпочало перевірку якості освіти в ВНЗ незалежно від їхньої форми власності.

І виявилося, що деякі ВНЗ надають освітні послуги з порушенням чинного законодавства і які не відповідають державним стандартам. Вони не забезпечують відповідного рівня і якості освіти, а часом просто займаються заробітчанством, виманюючи гроші у батьків і студентів.

Унаслідок проведення жорсткої і справедливої політики стосовно таких “вищих навчальних закладів” протягом останнього часу Державна акредитаційна комісія за суттєві порушення в організації навчального процесу припинила діяльність 83 вищих навчальних закладів та їхніх відокремлених структурних підрозділів, з яких 35 були філіями державних ВНЗ.

Було анульовано також і ліцензії двох філій Університету “Україна”, а одну філію університет ліквідував сам, дотримуючись тієї ж стратегії, що й МОН України.

Так-от, ключем цього пасквілю є розділ “Удивительное рядом”, у якому “правдошукач” Строев волав, чому в процесі перевірки недержавних ВНЗ підрозділи Університету “Україна” постраждали, за його оцінками, найменше.

А отже, є ВНЗ, які постраждали більше, і чи не вони й заговорили цю статтю, а виконавець, сіренький журналіст, не знаючи галузі, одягнув окуляри з гривневою оптикою, натягнув усіляких фактиків і цифрочок, змішав усе це на жовчі й видав гідке інтернет-паскудство з претензією на розслідування.

А тепер по суті.

Університет “Україна”, так само як і МОН України, у стратегії розвитку освіти дотримується того, аби національна освіта була потужним рушієм розвитку української держави та суспільства.

Університет “Україна” — єдиний вищий заклад освіти недержавної форми власності, який має статус неприбуткової установи, і тому закриття філій практично не торкає його інтересів, на відміну від комерційних інтересів приватних закладів освіти. Крім того, всі інститути і філії університету працюють за ліцензіями і в межах існуючого правового поля. Впровадження дистанційного навчання і професійно орієнтованих програм здійснюється на основі наказів і положень, затверджених у встановленому законодавством порядку.

Тому недобра спроба звинуватити МОН України в упередженому ставленні до окремих приватних закладів і в потуранні забанкам “УУ” є безпідставною, як безпідставним є, на жаль, твердження, що нинішній міністр, шановний Станіслав Миколайович, є моїм другом. Хоча, може, було б і доцільним відродити інститут “товариші міністра”, і тоді в мене стало б більше шансів.

А ось те, що Станіслав Миколайович Ніколаєнко займає державницьку позицію в освітянській сфері і чітко її проводить, — правда.

Університету “Україна” це імпонує, і ми завжди будемо союзниками і партнерами у провадженні цієї роботи.

“Іронії” автора немає межі, коли він починає “громити” дистанційну форму навчання. Елементарне невігластво в цій сфері (плутає філії, локальні й регіональні центри), безпардонна брехня (що створення локальних центрів незаконне і створюються вони там, де є платоспроможне населення) тощо примушують мене сказати про дистанційну технологію навчання окремо.

Дистанційне навчання вже давно не “ноу-хау” в розвинутих країнах світу і навіть у країнах СНД.

Потужний розвиток системи знань дає можливість використання новітніх навчальних технологій в освітньому середовищі. Сучасні освітні технології дозволяють втілити принцип “активного” навчання у парадигмі безперервної освіти, основними перевагами якого є можливість для людини, що навчається, планувати та контролювати свою ос-

віту (вибір часу, темпів, місця навчання). Цим вимогам насамперед відповідає система дистанційного навчання.

Сучасні системи дистанційної освіти стали невід’ємним інструментом неперервного навчання. У США з 1998 до 2004 року навчання, підвищення кваліфікації або перепідготовку пройшло близько 20 млн. осіб. Крім того, працюючі люди (особливо після 25—30 років), як правило, не в змозі навчатися за денною, вечірньою та заочною формами навчання через службові або інші фактори. Найперспективнішим є навчання вдома або на службових місцях. Дистанційне навчання дозволяє створити комфортні умови навчання і скоротити термін. Тут і проявляється основна перевага над екстернатом.

Дистанційне навчання дає можливість втілити принцип навчання через усе життя й озброїти людину, яка навчається, необхідним інструментарієм.

Залучення ініціативних і авторитетних співробітників системи середньої освіти, безперечно, сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу в країні. Це перевага, а не недолік стратегії університету, яка

гічних наук України “Про проведення педагогічного експерименту з дистанційної форми навчання в регіонах України”, роз’яснювальна робота проводилася у 298 районах 15 областей, визначених умовами педагогічного експерименту, а з 01.10.2006 р. внаслідок оптимізації мережі навчально-виховний процес проводиться у 110 локальних центрах.

За підтримки органів місцевого самоврядування матеріально-технічна база локальних центрів розташована переважно на орендованих площах, але всі вони забезпечені необхідною сучасною офісною та комп’ютерною технікою.

Що стосується методичного забезпечення (підручників, посібників тощо), то для студентів мережі дистанційного навчання створені умови, яких не мають студенти жодного ВНЗ України, навіть національних. Ліцензійні вимоги передбачають наявність у ВНЗ на трьох студентів одного підручника (посібника) із кожної дисципліни. У мережі дистанційного навчання Університету “Україна” кожен студент забезпечується повним комплектом навчально-методичних матеріалів із кожної дисципліни. За останні два ро-

ТАКЕ СОБІ ІНТЕРНЕТ-ПАСКУДСТВО...

Фото О. Литвиненка

Ректор Університету “Україна” Петро Таланчук зі студентками

спрямована не тільки на надання освітніх послуг, а й на створення та відродження культурно-просвітницьких осередків у регіонах, підвищення загального культурного рівня населення України.

Згідно зі спільним наказом Міністерства освіти й науки України та Академії педагогічних наук України “Про проведення педагогічного експерименту з дистанційної форми навчання в регіонах України” Університету “Україна” надана можливість розгортання мережі дистанційного навчання у 15 регіонах країни. У цих областях 350 районних центрів і міст обласного підпорядкування.

Пунктом 4 “Заходів щодо реалізації програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004—2006 роки”, затверджених наказом Міністерства освіти й науки України від 04.12.2003 р. № 803, та п. 2.7 “Положення про дистанційне навчання” передбачено створення управлінських підрозділів мережі дистанційного навчання у районних центрах. Ці підрозділи називаються локальними центрами дистанційного навчання і за своїм визначенням не є територіально відокремленими структурними підрозділами ВНЗ (інститутами, філіями тощо).

Усі локальні центри дистанційного навчання підпорядковані безпосередньо базовій структурі університету в м. Києві — Інституту дистанційного навчання відповідно до “Положення про дистанційне навчання”.

Для забезпечення дієвого контролю за діяльністю локальних центрів дистанційного навчання їх матеріально-технічне забезпечення, оплата праці викладачів і співробітників тощо здійснюється безпосередньо базовою структурою університету.

У тих випадках, коли окремі територіально відокремлені структурні підрозділи університету (інститути, філії) мають високий науковий і педагогічний потенціал, вони надають організаційну та методичну допомогу локальним центрам дистанційного навчання.

Відповідно до спільного наказу Міністерства освіти й науки України та Академії педаго-

гічних наук України “Про проведення педагогічного експерименту з дистанційної форми навчання в регіонах України”, спільний наказ Міністерства освіти й науки України та Академії педагогічних наук України від 02.07.2003 р. № 432/36.

7. “Про продовження педагогічного експерименту з дистанційного навчання”, наказ Міністерства освіти й науки України від 30.06.2005 р. № 387.

8. “Про продовження педагогічного експерименту з дистанційного навчання”, наказ Міністерства освіти й науки України від 25.07.2006 р. № 559.

Декілька речень на захист своєї честі. Пане Строев, добре, що Ви оцінили демократизм тодішнього ректора КПП, який надав можливість провести перший з’їзд Народного руху України в стінах КПП, і купив собі таким чином посаду першого міністра освіти незалежної України. А де ж Ви були в той час, добродію, і чому не ризикнули купити собі якесь крісечко? А громадяни тоді зрозуміли, що той мій вчинок означав за умов панування старої компартійної системи.

Намагаючись принизити мене особисто, Ви вихоплюєте факти з мого життя і компонуєте їх так, аби створити негативне враження від загалом позитивних подій, явищ, процесів і, звичайно ж, моєї особи, яка була тією чи іншою мірою дотичною до них. Наведу для справедливості сказаного тільки кілька фактів. Чого ж Ви, правдолюбче, не сказали про те, що Таланчук 1987 року з одинадцяти претендентів став першим ректором, обраним колективом Київського політехнічного інституту на демократичних засадах.

Або чому б Вам було не повідомити, що на виборах у 1989 році знову ж таки з одинадцяти кандидатів він був обраний народним депутатом Верховної Ради Радянського Союзу (це був виборчий округ м. Києва з 280.000 виборців, і я набрав там понад 80 % голосів). І на цих виборах я був обраний, не витративши жодної копійки. Зате Ви наголосили на відсотку голосів виборців на виборах Президента 1994 року, маніпулюючи свідомістю людей, бо на цих виборах уже на повну потужність працював фінансовий і адміністративний ресурс, яких у мене не було. Я вже не хочу говорити про Ваше хворобливе сприйняття ролі Університету “Україна” у навчанні людей із особливими потребами, дітей-сиріт і громадян із соціально незахищених сімей. Залишимо це на рахунок Вашої відсутньої совісті.

А насамкінець, я запрошую Вас, пане Строев, на будь-який відкритий ринг і я готовий гречно, по-козацьки (Ви ж підмітили, що я був одним з ініціаторів створення націоналістичної системи освіти українців, чим щиро пишаюся, бо ця система освіти базувалася на національному ґрунті й національній історії мого народу, яку завжди буде ненавидіти) відстояти справу мого життя.

У суспільстві формується розуміння того, що Інтернет — територія свободи слова, але дуже шкода, що не всі, хто користується цією свободою, готові відповідати за свої слова.

Фото О. Литвиненка

6. “Про проведення педагогічного експерименту з дистанційної форми навчання в регіонах України”, спільний наказ Міністерства освіти й науки України та Академії педагогічних наук України від 02.07.2003 р. № 432/36.

7. “Про продовження педагогічного експерименту з дистанційного навчання”, наказ Міністерства освіти й науки України від 30.06.2005 р. № 387.

8. “Про продовження педагогічного експерименту з дистанційного навчання”, наказ Міністерства освіти й науки України від 25.07.2006 р. № 559.

Декілька речень на захист своєї честі. Пане Строев, добре, що Ви оцінили демократизм тодішнього ректора КПП, який надав можливість провести перший з’їзд Народного руху України в стінах КПП, і купив собі таким чином посаду першого міністра освіти незалежної України. А де ж Ви були в той час, добродію, і чому не ризикнули купити собі якесь крісечко? А громадяни тоді зрозуміли, що той мій вчинок означав за умов панування старої компартійної системи.

Намагаючись принизити мене особисто, Ви вихоплюєте факти з мого життя і компонуєте їх так, аби створити негативне враження від загалом позитивних подій, явищ, процесів і, звичайно ж, моєї особи, яка була тією чи іншою мірою дотичною до них. Наведу для справедливості сказаного тільки кілька фактів. Чого ж Ви, правдолюбче, не сказали про те, що Таланчук 1987 року з одинадцяти претендентів став першим ректором, обраним колективом Київського політехнічного інституту на демократичних засадах.

Або чому б Вам було не повідомити, що на виборах у 1989 році знову ж таки з одинадцяти кандидатів він був обраний народним депутатом Верховної Ради Радянського Союзу (це був виборчий округ м. Києва з 280.000 виборців, і я набрав там понад 80 % голосів). І на цих виборах я був обраний, не витративши жодної копійки. Зате Ви наголосили на відсотку голосів виборців на виборах Президента 1994 року, маніпулюючи свідомістю людей, бо на цих виборах уже на повну потужність працював фінансовий і адміністративний ресурс, яких у мене не було. Я вже не хочу говорити про Ваше хворобливе сприйняття ролі Університету “Україна” у навчанні людей із особливими потребами, дітей-сиріт і громадян із соціально незахищених сімей. Залишимо це на рахунок Вашої відсутньої совісті.

А насамкінець, я запрошую Вас, пане Строев, на будь-який відкритий ринг і я готовий гречно, по-козацьки (Ви ж підмітили, що я був одним з ініціаторів створення націоналістичної системи освіти українців, чим щиро пишаюся, бо ця система освіти базувалася на національному ґрунті й національній історії мого народу, яку завжди буде ненавидіти) відстояти справу мого життя.

У суспільстві формується розуміння того, що Інтернет — територія свободи слова, але дуже шкода, що не всі, хто користується цією свободою, готові відповідати за свої слова.

А насамкінець, я запрошую Вас, пане Строев, на будь-який відкритий ринг і я готовий гречно, по-козацьки (Ви ж підмітили, що я був одним з ініціаторів створення націоналістичної системи освіти українців, чим щиро пишаюся, бо ця система освіти базувалася на національному ґрунті й національній історії мого народу, яку завжди буде ненавидіти) відстояти справу мого життя.

У суспільстві формується розуміння того, що Інтернет — територія свободи слова, але дуже шкода, що не всі, хто користується цією свободою, готові відповідати за свої слова.

Петро ТАЛАНЧУК

ТОЙ, ЩО УЗЯВ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ НАЦІЇ

Небіж Симона Петлюри, син його сестри Маріямни Степан Скрипник (Патріарх Мстислав) писав про цей період у житті майбутнього провідника нації: “Користаючи з великого авторитету серед товаришів, Симон неподільно володів їхніми душами та був негласно обраним провідником національно свідомого юнацтва, що вчилася тоді в полтавських школах...”

Шкільна влада вважала С. Петлюру за “непоправного мазепинця”, що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородастий соціаліст”

(“Українське православне слово”, 1976, № 5).

Здавалося б, у відкритті дошки немає нічого надзвичайного, її ще 1991 року слід було повісити. Адже Симон Петлюра народився в Полтаві, саме тут під намулом зросійщення, нав’язуваного “дядьками Отечества чужого”, відчув міцну твердь материка на ім’я Україна.

Однак 15 літ кукобівське міське керівництво і ціла низка кучмівських губернаторів, хто з хохляцькою хитрістю, хто з яничарською підступністю намагалися засунути справу вшанування Петлюри у якнайдалшу шухляду. Вони ткали павутину заспокійливих слів, приписуючи громадськості, та без кінця висували на перший план якісь інші, ближчі душі малороса, проекти — на кшталт бездарного пам’ятника галушці.

Але час бере своє. Відсутність меморіальної дошки і пам’ятника Симонові Петлюрі у його рідному місті суспільною думкою вже сприймається як абсурд, ба, навіть непристойність.

І ось нарешті в області з’явилася влада, яка підтримала ініціативу громадськості, зокрема Товариства “Просвіта” та Народного руху України. Полтавська обласна держадміністрація виділила 5 тис. грн. на меморіальну дошку видатному державникові. Голова ОДА Валерій Асадчев, виступаючи на урочистостях із приводу її відкриття, сказав, що цим актом зроблено перший дуже важливий крок для того, щоб пізнати тих людей, які творили нашу історію:

— Симон Петлюра — це людина, яка в буремні роки стала на чолі боротьби за Українську державу; тоді, як інші повтікали від цієї великої відповідальності, він узяв її на себе. Він був м’якою, інтелігентною людиною, талановитим публіцистом, але корінь у нього був козацький, він виходець із цієї української козацької землі.

Говорив голова ОДА і про ту абсурдну ситуацію, коли в Полтаві немає вулиці Симона Петлюри, а багато вулиць носять імена людей, чужих чи й ворожих Україні:

— Що зробили Роза Люксембург, Карл Лібкнехт для Української держави? Чи знали вони взагалі, що існує така Полтавська земля? Думаю, вони й гадки про це не мали. То чому маємо продовжувати увічнювати в назвах полтавських вулиць імена цих комінтернівців? Чому дехто й досі боїться імен діячів Української Народної Республіки? Уже згодні, що це були великі постаті. Але як доходити до того, що треба поставити пам’ятник, вулицю перейменувати, тут зразу ж самі себе заховуємо у великий чеховський футляр: “как бы чего не вышло”. То виходьмо з цього футляра! У Полтаві має постати пам’ятник Симонові Петлюрі, і нам

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНУВСЯ В АЛЬМА-МАТЕР

У дні відзначення 15-ї річниці Незалежності України в Полтаві сталася непересічна подія: на приміщенні Державної аграрної академії (колишньої духовної семінарії) відкрито меморіальну дошку на честь Голови Директорії, Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, який тут навчався у 1895—1901 роках і вже тоді був, як засвідчили його сучасники, “провідником українського руху”, членом Революційної української партії. Симон Петлюра був найактивнішим серед тих семінаристів, які вимагали введення до програми українознавчих предметів, звільнення жорстоких наглядачів, скасування в закладі системи шпигунства, яка так контрастувала з діяльністю прогресивних викладачів цього закладу, а головне — з Божими заповідями.

соромно буде, якщо цей пам’ятник першими поставлять в іншому місті. Бо він тут народився. Можливо, тому, що ми 15 років боялися належним чином пошанувати Симона Петлюру, в нас і немає таких постатей в уряді?..

“Ти явиш світлий образ правної держави демократичної”

Для голови Полтавської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”, колишнього політв’язня, “нашоукраїнця” Миколи Кульчинського відкриття меморіальної дошки Симонові Петлюрі — це увічнення праці багатьох і багатьох полтавців, які започаткували в нашому місті Петлюрівські читання, які берегли світло життя й діяльності Симона Васильовича. Микола Кульчинський нагадав про подвиг тих полтавців, котрі в 70-і роки підняли український прапор на вежі біля мосту неподалік Київського вокзалу. До речі, письменник Петро Петрович Ротач засвідчує, що його й інших дисидентів у 70-і роки кагебісти допитували з приводу появи національного стяга на Краєзнавчому музеї. Ці факти вимагають дослідження, адже герої, які вчинили ці подвиги, не повинні залишатися безіменними.

Відкриваючи дошку Симонові Петлюрі, Полтава вклонилася подвигу того покоління своїх синів, яке навесні 1917 року завітало її синьо-жовтими прапорами, підтримало Центральну Раду, захищало Українську Народну Республіку. Юнаки з Кадетського корпусу, яких виховували бути підпорками Російської імперії, масово переходили на бік Центральної Ради.

— Усі, хто мав серце, усі хто мав душу, не був зламаний вірнопідданістю імперії, не піддався, за словами Грушевського, “пеському обов’язку перед Москвою”, підтримали УНР. І ті слова, з якими звертався до них Симон Петлюра, актуальні і сьогодні, — сказав Микола Кульчинський.

Він повідомив про намір просвітян видати великим накладом лист Симона Петлюри до генерала-хорунжого Микола Удовиченка. Сьогодні він звучить суперактуально. Ось хоча б ця заувага Симона Петлюри про тогочасних партійних лідерів: “Вони партійні інтереси ставили вище державних, персональні моменти вище загальних... Партійна зазірливість все зазірлила, все запідозрювала: дійшло до того, що мені не давали грошей на організацію Коша Слобожанської України. Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. Я бачив, що вони не усвідомили собі головного: чи Україна як самостійна держава повинна в своїй закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву — Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас — занадто ще сильна...”

Надзвичайно актуальні думки Симона Петлюри про державний апарат, висловлені в цьому листі: що “треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності”; що важливо зберегти ідею державності й повагу до уряду: “Я кілька разів міг би успішно “розганяти уряди”, але не робив цього, бо гадаю, що, особливо в молодій державі, це привело би до внутрішньої деморалізації”.

А ось і відповідь сьогочасним сепаратистам: “Основою державності повинна бути Центральна Україна — Наддніпрянина, а не периферія, частина її”.

Заступник голови Полтавської облради Петро Ворона нагадав, що серед діячів Центральної Ради третина була полтавцями, і серед тих, хто продовжував боротьбу за Українську державу в екзилі, їх була, мабуть, четверта частина. Тож пан Ворона висловив сподівання, що обласна рада ухвалить рішення про увічнення пам’яті наших славних земляків, яке, на жаль, не пройшло з першого разу на минулій сесії.

Меморіальну дошку освятив секретар Полтавської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату митрофорний протоієрей Миколай Храпач, який у своєму слові наголосив на тому, як глибоко розумів Симон Петлюра роль Української помісної церкви у формуванні духовної єдності нації. У листі до Івана Огієнка видатний державник писав: “Український патріарх — рівний патріархові московському — це річ, потреба якої вимагається інтересами української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть, — я це передбачаю, — в її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішнє міцна, ієрархічно дисциплінована українська церква може відграти велике позитивне значення у вислідах такої боротьби”.

Отець Миколай висловив сподівання, що настане час, коли приміщення колишньої семінарії буде повернуто Українській Церкві, і тут готуватимуть священників, які “вивчатимуть богослів’я і пізнаватимуть світ через любов до Бога, в єдності, толерантності, терпимості”. А виступи проти створення єдиної помісної Православної Церкви в Україні, на думку о. Миколая, — це “політиканство і деструктивна діяльність тієї п’ятої колони, яка не хоче, щоб наріжним каменем нашої державності була найнадійніша основа — духовна єдність народу”.

У нелегких випробуваннях, що впали на голови справжнім патріотам України, які змушені були піти на ганебне тимчасове перемир’я з олігархічними кланами, нас, українців, нехай надихають слова Голови Директорії, Головного Отамана з його звернення до українського народу від 22 січня Року Божого 1923-го: “Після ганебної віковичної неволі, після страшного божевільного лихоліття Ти переможеш, Народо-Лицарю, і в Державі своїй не-

залежній установиш волю святу для всіх народів, що живуть на розкішних землях Твоїх. Вірний високим засадам волі і рівності, що кохав Ти з часів стародавніх, Ти явиш всім народам світлий образ правної держави демократичної з забезпеченням вольностей громадянських”.

А тим часом полтавці ще живуть на вулиці україножера Артьома

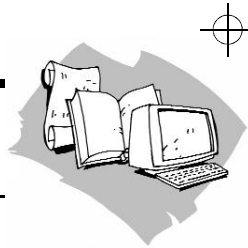
Родинний дім Симона Петлюри стояв на вулиці Загородній, 20, яка нині носить ім’я генерала Зигіна. Зовсім поряд, перпендикулярно до непримітної Загородньої, пролягає вулиця Артема, яку і громадськість, і прогресивні депутати Полтавської міської ради хочуть перейменувати на вулицю Симона Петлюри. Кращого варіанта годі й шукати. Як завжди, опираються цьому ретрогради з комуністичними прибабасами в мізках. Добре відомо, як вони діють, бо так вони колись “заблокували” перейменування вулиці “Уютної” (який жахливий мовний покруч!) на вулицю відомого письменника, художника, жертви сталінських репресій Грицька Коваленка, дім якого ще й досі стоїть на тій “Уютній”. Ходили по квартирах, спокушали мешканців до підписування листів протесту, обстрілювали ім’я великого українця. Так само може бути й у випадку з наданням вулиці Артема імені Симона Петлюри. Тож сьогодні, мені здається, дуже важливо донести до мешканців вулиці відомості про того, чие ім’я вониносять у своїх паспортах і на своїх будинках.

Хто ж він, товариш Артьом, а насправді Фьодор Сергєєв? Син підприємця, уродженець деревні Глебово, тепер Фатезького району Курської області, в 1903 році — агент “Іскри” в Україні, у 1905-му — ворохобив у Харкові, у 1918-му — голова раднаркому ворохобної Донецько-Криворізької Радянської Республіки. У тому ж році удостоївся посади заступника голови і нарком радянської пропаганди незаконного Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Що ж пропагував “нарком” Артьом? Про це залишив спогади Володимир Затонський, якому навіть нинішні товариші комуністи повірять, бо ж це їхній однопартієць. Він пише, що кось, увійшовши до кабінету Леніна, застав там Артьома. “Я його раніше не знав. Він почав енергійно нападати на Український советський Уряд, називав нас самозванцями й іншими такими нешанобливими епітетами. Між тим, він і сам формально входив до складу Народного Секретаріату. Він, як тепер пам’ятаю, доводив, що це справа реакційна — утворювати Україну, хоч би навіть советську. Він казав: “Робітники Донбасу і взагалі міських промислових районів — не українці. Селяни також мало в цьому розуміють. Якщо на Правобережжі, з Києвом на чолі, є якісь українці, то хай їм біс — нехай роблять, що самі хочуть. А тут у нас, у південно-промисловій центрі, треба просто організувати советську владу, що підлягає безпосередньо Петроградові, й жодної України не вигадувати”.

Коментарі, мабуть, зайві. Полтава, яка у 1918—1921 роках послала тисячі своїх синів боротися з головорізами Муравйових і Артьомів, із продагонами і чрезвычайниками, Полтава, яка називає себе духовною столицею України, мусить негайно стерти зі свого чола тавро, поставлене колись цековсько-обкомівськими прихильниками цього україножера.

● Ганна ДЕНИСКО

ВІДЛУННЯ ІV ВСЕСВІТНЬОГО
ФОРУМУ УКРАЇНЦІВ

УКРАЇНА. АРБАТ, 9

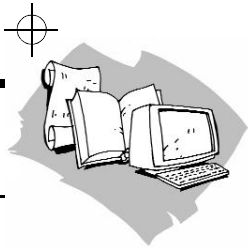
ВІДКРИТИЙ ЛИСТ
ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ
В. А. ЮЩЕНКУ

Високоповажний пане Президенте!
Останнім часом у Москві посилися спроби відвернути Культурний центр України від справді патріотичної державницької роботи, визначеної Вашими пріоритетами. Особливо яскраво це виявилось у виступі Василя Думи на ІV Всесвітньому форумі українців.
Ще восени 2005 р. такі деструктивні дії щодо української державної інституції за кордоном були рішуче засуджені відомими діячами науки і культури, народними депутатами України, представниками широких кіл української діаспори в Росії (листи додаються).

Просимо не допустити руйнації Культурного центру України в Москві, що працює в ім'я національної ідеї, залишити цю державну установу під Вашим патронатом.

Павло МОВЧАН,
голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
голова Національної ради з питань культури і духовності при Президентіві України, академік Національної академії наук України

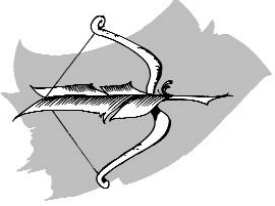

ВІДЛУННЯ IV ВСЕСВІТНЬОГО
ФОРУМУ УКРАЇНЦІВ

ПОВЕРТАЮЧИСЬ
ДО НАДРУКОВАНОГО

Буваючи як журналіст на численних столичних зібраннях, форумах, з'їздах і віче, я з сумом вдивляюсь у зал, чуючи бідкання про брак свободи слова. І думаю: "Якби на триста патріотів знайшовся хоч один чоловік із грішми, або на триста з грішми — один патріот, невже так важко було б зробити потужне сучасне видання?"

Цей неологізм, як деякі інші дивовижні вислови (“я утрирую” — замість утрирую, “ставших” і т. ін.) зафіксували диктофони тих представників преси, які зійшлися на Кальварійській посиденьки в УНІАН. Свого часу на одному з сайтів Інтернету прочитала репліку колеги про подібну акцію. Журналістка опублікувала власноруч розшифрований запис із ненормативною лексикою її учасників — молодих письменників, чий книги пропагувало видавництво. Коментарі, як мовиться, були зайвими, бо оригінальні монологи головних героїв визначили і рівень акції. Лише наприкінці оприлюдненого звіту треба було б поставити “SOS!” або ж українське “пробі!” до порятунку нашого культурного середовища. Але тема нинішніх посиденьок привертала увагу: “Нові гендери українського суспільства, які вимагають негальної зміни державних пріоритетів, або Чому Україну має представляти портрет Лесі Українки, а не Тараса Шевченка”. На поверхні ніби прочитувалася гендерна текстура. Але вже у вступному слові організатори висловилися точніше — псевдогерої і псевдоідоли, нав’язані суспільству. Оскільки інших імен не зазначалося, то визначення “псевдоідол” стосувалося саме Шевченка. Уболівання “творкинь” (так було названо письменниць на посиденьках) про стан нації, якій нав’язують псевдогероїв, я можу найточніше передати лише через документальні записи, оприлюднені досвідчені цитати учасників “посиденьок”. А ними були головний редактор видавництва “Кальварія” Петро Мацкевич, PR-директор Ксенія Сладкевич, художниця Лада Ралко, письменниця, культуролог і філософ Галина Логінова, письменниця Євгенія Кононенко і економіст та автор першої книги прози Любомира Княжич. Епіграфом до теми “круглого столу” визначили таки ж епіграф із книги Любомира Княжич “Морок”: “Казочці про національний менталітет присвячується”. Тож відчувалося, що тему готували, хоча деякі запитання представників видавництва до письменниць зачитувалися зі сценарного плану. Зачин був таким.

Ксенія Сладкевич, PR-директор видавництва:

— На нашу думку, на сьогодні у культурній сфері, а можливо, стосовно й державної сфери, існуючі образи, постаті, які використовуються, не відповідають сутності України, суспільства, а тим більше сучасним тенденціям світової культури.

Петро Мацкевич, головний редактор видавництва:

— Доволі, м’яко кажучи, неадекватними символами для України є і Шевченко, і Франко, і Богдан Хмельницький, і козаччина. Принаймні наша точка зору, можливо, ми в чомусь помиляємося, якщо символ, ідол чи герой є негармонійним, суперечить тенденціям розвитку суспільства і його природі, він просто шкодить суспільству і державі, і *тормозить* його розвиток. Тож моє запитання до Галі Логінової як до філософа: чи можуть нав’язані згори символи впливати на розвиток суспільства, держави чи суспільство приречене саме собі вибирати символи?..

Ксенія Сладкевич, PR-директор: — ...Якщо воно не варте інших символів.

Галина Логінова, письменниця, філософ:

— Символи впливають на людину, доки вона не стає самостійною особистістю, не починає відфільтровувати ці символи для себе. Людина приходить у суспільство, звичайно, її формує це суспільство, але потім вона стає нормальною. Звичайно, цих символів купа.

Леся Українка та її мати Олена Пчілка серед знайомих. Фото 1904–1905 рр.

«ТВОРКИНІ» ПРІОРИТЕТІВ ДЛЯ СІРИХ МАС

Тарас Шевченко. Автопортрет. Полотно, олія, 1840 р.

Ксенія Сладкевич прагне перевести розмову в заплановане русло: “Образ Шевченка. Для мене що Шевченко, що Пушкін — це такі *ліцейські стихоплоти*, рівень творчості Шевченка непорівняльний із деякими нашими українськими авторами. Його творчість не така яскрава, емоційна, насичена, якісна, колоритна. А власне його фейс — я не хочу сказати обличчя, важко його тут знайти (*сміється*), на мою думку, представляє нас усією і нам самим нас намагається представити через цей фейс. Власне, не фейс, там шапка, вуса і трощки носа, справді карикатурно виглядає. Чи це є породженням того, чого ми більше і не заслужили, чи в принципі можливо створити символи якісь нові і зрушити щось у суспільстві в нас?”

Галина Логінова, письменниця:

— Звичайно, можливо, але на даному етапі мені видається, що зрушення цих символів ні до чого не приведе, тому що символ, щоб бути дієвим, має створюватися кілька століть чи тисячоліть, це народна промоція, і настільки цей символ в’ївся! Ми мали прочитати цей “Кобзар” крізь сльозу, читаєш “Кобзар” і бачиш досить обмежений словниковий запас, пише одне, а бачиш інше. Але мені здається, що Шевченко нормально як ідол виглядає, ідеалізований такий, я собі, звичайно, такої долі не бажаю, як і тим людям, яких я читаю крізь сльозу насправді, та мені здається, що ця

фігура насправді символічна, яка вирвалася з рабства.

Євгенія Кононенко, письменниця:

— Як поділяються люди зараз. Комуністи й досі кажуть, що люди діляться на класи. В інформаційному світі люди діляться на споживачів високої культури і масової. Споживачі високої культури мають визначати споживачів масової, тобто тих, хто неспроможний чи не хоче споживати високу культуру, хоче, щоб їм нав’язали символи і вони їх сприйняли. І тепер щодо наших символів. У дуже небагатьох культурах у першу трійцю потрапляє жінка. Як у нас Леся Українка, це винятковий випадок, хоча нелогічно, чому саме премія її імені за дитячу літературу, колись хтось так призначив і воно так і пішло. І знаючи, як міцно в’їлися в минуле покоління радянські символи, а взагалі жінки — якщо Ахматова, Цветаєва входять у своїй літературі до першої сімки, то в Україні жінка-письменниця так близько до епіцентру. І, звичайно, цим треба користуватися.

Петро Мацкевич, головний редактор:

— Ти кажеш, що Леся Українка в трійці, а може, навіть і не в десятці, де факто, так, як воно є. Я ніде за кордоном не помічав чи то виставка там якась, чи ще якась подія, щоб там було багато Лесі Українки, — немає! А ось справді, як для українського суспільства, для внутрішнього іміджу і для зовнішнього змінити Тараса Шевченка на Лесю Українку?

Ксенія Сладкевич, PR-директор:

— Я, наприклад, стверджую, що використання іконостаза Шевченка не є ефективним для України на зовнішніх промоціях і дуже шкодить для внутрішньої промоції. Якщо використати більш емоційну, більш яскраву навіть за своєю творчістю Лесю Українку, чи це може бути корисним для України? Все-таки ти книжку присвятила казочці про національний менталітет.

Любомира Княжич, економіст, письменниця:

— Мені шкода бідного Шевченка, якого затирають, мені шкода Лесю Українку. Я пригадую, як нам у школі просто відбивали будь-яку цікавість до літератури, до письменника, вічно нам втокмачуючи, повторюючи, що це ось ідеал, витягували і Тараса, і Лесю на якийсь, даруйте за слово, *ни..дестал* і забували про те, що це були колись живі люди. Вчителька нам показує: це хто? А ми відповідаємо: “Це Шевченко!” А

там не Шевченко, там портрет Шевченка!

Євгенія Кононенко, письменниця:

— Хочу сказати, що це слова освічених людей, які самі собі вибирають символи, а треба враховувати масу. Я цілком усвідомлюю про існування мас, які споживають тільки масову культуру. Вони споживають те, що їм пропонують, і пропонувати їм треба принаймні щось травне.

Учасниці “круглого столу” засвоїли підтекст заданої теми: “Дуже комплексують чоловіки, коли біля них супердівчина. Чоловік тікає від неї. Ось що робить жінка, коли стає ідолом! Напевне, щоб чоловіки не лякалися, не комплексували, головним ідолом для України є чоловік, а не жінка”.

Ксенія Сладкевич, PR-директор:

— Стотомне зібрання Івана Франка (*сміється*), сто томів усім потрібно, розумієте? Йдеться про те, що ті, кого обирають чи нав’язують, формують якості нації. Чому ми зібрали тут представників творчих професій. Сьогодні ми маємо в літературі більшість якісних рукописів, більшість книжок — це жінки. 90 відсотків. Роботи жінок-художників, як правило, більш яскраві, насиченіші не тільки в кольорах, а й за змістом, навіть трішки агресивні. Через те, що емоційніші, яскравіші, залишають глибший слід. Те, що яскравіше, пристрасніше, формує сприйняття мас. Тобто тоді жіноча творчість впливає на нашу свідомість.

Лада Ралко, художниця:

— Я вважаю, що це не дуже важливо, чи це чоловік, чи жінка. Але щодо відвертості, то жінка інша. І як що раніше жінка намагалася приховати, що вона жінка, то зараз вона це може використовувати в творчості. Бо це інша якість і це величезний плюс.

...І все ж розмова виходить за межі гендерної проблематики, бо й підтекст заплановано інший. Сьогодні це влаштовує образ Лесі, але для наступного “круглого столу” можна дібрати інший “ідол для маси”: “Великий вплив на сіру масу має пропаганда. Щодо Лесі Українки в світовому просторі чи всередині держави, то можливо використовувати не її, як символ, як образ, а ті символи, які вона використовувала, бо вони героїчніші й вищі, ніж те, про що говорив Шевченко. Для того, щоб ми в людини з сірої маси могли викликати почуття, які могли би підняти Україну, ми могли б використовувати те, що пропонувала Леся Українка...” Письменниці, яка це прорекла, кажуть, усього 21 рік.

Євгенія Кононенко нині запрошена до участі у виданні про Героїв України, тож у контексті “круглого столу” знаходить приклад новітніший, ніж образ княгині Ольги, обумовивши, що через історичну бездержавність України не маємо постаті героя-жінки, яка б слугувала ідеалом: “Невідомо, чи Юлія Тимошенко залишиться видатною особистістю, чи стане Героєм України. Я багато літератури перечитала з інших культур, і герої-чоловіки більш схожі, ніж герої-жінки, які несуть більше індивідуальних рис. Так само й українські жінки. Звичайно, ніхто не каже, що Шевченка треба на звалище, але цей позитив, який несе Леся Українка... Її творчість складніша, і щось із біографії її знають, це свідчить, що Лесю люблять, може, не читають, але люблять”.

Як мені здалося, самим учасникам “круглого столу” сподобалося вирішувати, кого можна пропонувати для “сірих мас” за ідеал, не церемонячись зі славетними авторитетами, принагідно засвідчуючи і власний рівень шляхетного виховання і культури. Повірте, я не “утрую”!

● Валентина ДАВИДЕНКО

НАШОГО ЦВІТУ...

СВЯТО ПЕРШОГО ДЗВОНІКА В КУЛЬТУРНОМУ ЦЕНТРІ УКРАЇНИ В МОСКВІ

1 жовтня 2006 року відбулося свято до початку нового навчального року в українській недільній школі при Культурному центрі України в Москві, яке відкрив заступник генерального директора Культурного центру України — Юрій Миколайович Василенко. На святі першого дзвоника (актовий зал Культурного центру) були присутні: президент Товариства української культури “Славутич”, льотчик-космонавт, двічі герой Радянського Союзу — Павло Романович Попович; заступник голови Товариства української культури “Славутич”, доктор медичних наук — Тарас Миколайович Дудко; Перший секретар Посольства України в Російській Федерації — Ігор Сергійович Мельничук; аташе з питань культури Посольства України в Російській Федерації — Марія Анатоліївна Вітушок; начальник відділу інформації та діаспори Культурного центру України — Людмила Михайлівна Мельник; вчителі, учні та батьки.

Право дати перший дзвоник було надано учениці молодшої групи української недільної школи — Вікторії Мироненко.

Виступаючи побажали всім школярам міцного здоров’я та успіхів у вивченні історії України, української мови та літератури, українських пісень.

Від імені Міністерства закордонних справ та Посольства України в РФ Ігор Сергійович Мельничук вручив дітям подарунки — шкільні портфелі. Учні отримали подарунки і від Культурного центру — шкільне приладдя.

Від імені батьків виступила Надія Остапівна Балутіна, яка привітала присутніх із початком нового навчального року, висловила щире подяку керівництву Культурного центру за відкриття української недільної школи та високий рівень організації її роботи, зупинилася на проблемі української освіти в Російській Федерації.

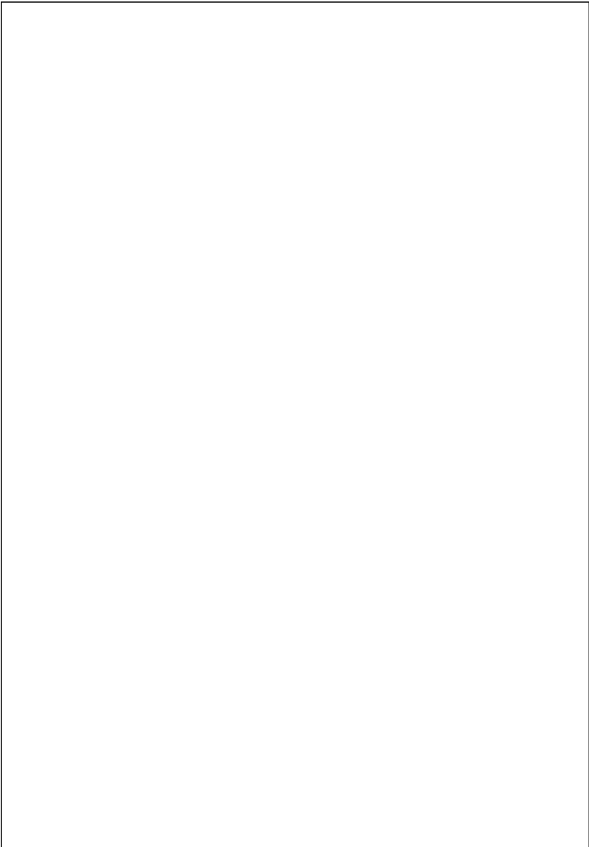
Присутніх гостей, учителів і батьків привітав зі святом переможець Конкурсу на краще читання віршів Т. Г. Шевченка Артем Бацевич, який прочитав вірш Т. Г. Шевченка “І виріс я на чужині”.

Свято закінчилося незвичайно. Всі мали можливість поласувати українським короваєм, який на замовлення президента Російського союзу пекарів Анатолія Павловича Косована випекли російські пекарі.

● Відділ інформації та діаспори Культурного центру України в Москві

[Redacted]

[Redacted]

ВАРТОСТІ І ФАЛЬШИВКИ

У березні 2006 року побачила світ книга “Запорізький Національний університет: історія і сучасність (1930—2005): ювілейна книга” видана до 75-річчя Запорізького Національного університету. Порадниками та консультантами при виданні, як вказано, є колишній начальник обласного управління КДБ М. І. Шама, колишній заввідділу пропаганди й агітації колишнього Запорізького обкому КПУ В. І. Воловик і колишній заввідділу науки такого ж обкому КПУ М. М. Сидоренко. Звичайно, мене як голову Запорізької обласної організації Конгресу Українських Націоналістів спонукало детально ознайомитися з названою книгою не лише бажання з’ясувати, яку ж це історію одного з провідних вищих навчальних закладів козацького краю пропонує і радить кадебіст із обкомівцями. Насамперед цікавість до книги зумовлена моїм глибоким переконанням у тому, що історія університету, як і історія держави, повинна бути правдивою, оскільки лише за цієї умови вона зможе відігравати виключно важливу соціальну функцію та сприяти тому, щоб той же Запорізький Національний університет став справді центром духовності та культури, котрий би сприяв відродженню України, українського духу і притаманних нашому народу аристократизму й шляхетності.

Хочу категорично наголосити, що негідно писати історію університету (як і історію держави), під “временщиків”, і неприпустимо в душі колишнього совецького агітпропу продовжувати пропагувати колишнє комуністичне минуле, його символи, його ідолів, його вождів. Але, на превеликий жаль, у душі партійно-комсомольського агітпропу 30—50-х років минулого століття і подається матеріал у книзі.

На багатьох сторінках кольорові світлина різних грамот із портретами Леніна і Сталіна, мандатів делегатів різних більшовицьких збіговиськ тощо. Складається враження, що Ленін, Сталін, різні грамоти та мандати з зображеннями більшовицьких вождів відігравали не просто провідну роль в історії закладу, а власне це й сама історія Запорізького Національного університету (до 1985 року педінститут).

Зате в книзі повністю замовчуються намагання колективу зберегти паростки українства, стати своєрідним оберегом нашої національної духовності й культури. Замовчується трагічний період у житті колективу ВНЗ, коли більшовицькі посіпаки впродовж 30—50-х років минулого століття за звинуваченнями в українському буржуазному націоналізмі знищили в катівнях НКВС багато викладачів і студентів. Замовчується й такий жакликий факт, коли впродовж однієї ночі були заарештовані разом із завідувачем кафедри

ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВІД ОБКОМУ ТА КДБ

(за винятком лише однієї особи) всі викладачі кафедри української мови, а потім були розстріляні енкаведистами. Даремно шукати в цій історичній книзі прізвища всіх інших знищених енкаведистами студентів, викладачів, навіть одного з колишніх ректорів ВНЗ Волкова, який теж загинув у катівнях НКВС.

Більше того, утверджуючи історичне “безпам’ятство” щодо минулого, матеріал у книзі подано так, ніби ніколи й ніяких репресій і переслідувань викладачів і студентів із боку НКВС та КДБ не було.

Подібну книгу неприпустимо ілюструвати світлинами людей, котрі вкрай шовіністично антиукраїнськи налаштовані, й розписувати їхні біографії. Їхня єдина “заслуга” в історії ВНЗ — постійні доноси в НКВС та КДБ на колег. Негідно живописати біографії й подавати світлина колишніх ректорів, заслуги одного з яких полягають у тому, що в період його керівництва було виявлене масове захворювання на сифіліс (45 осіб, у тому числі проректор з адміністративно-господарської роботи та практично весь студентський комсомольсько-профспілковий актив), а інший ректор “прославився” тим, що вигнав із роботи 154 викладачі із вченими ступенями та званнями, а на їхнє місце “з вулиці” взяв 107 осіб

без учених ступенів і звань і водночас продовжив трудові угоди з викладачами, яких звинувачували у хабарництві, їхні справи прокуратура передала до суду.

Неприпустимо в подібній ювілейній книзі друкувати світлина й усіляко вихвалити одну з “продавщиць” дипломів, котра примудрилася продати диплом свого факультету аж в Австралію. Причому була спіймана, як кажуть, на гарячому.

Україн негідною та недостойною є також спроба повністю замовчати плідну працю в університеті протягом десятиліть цілої низки патріотично та проукраїнськи налаштованих викладачів.

У книзі не знайшлося місця, щоб назвати прізвище доцента Шевченка Тараса Григоровича, факівця з української мови, який понад 20 років працює в університеті, тривалий час завідував кафедрою української мови, обирався депутатом обласної ради, постійно проводить активну просвітницьку діяльність, у тому числі протягом останніх десяти років як голова запорізької обласної організації ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка.

Зате знайшлося місце І. І. Колобярдянку, фігуранту кримінальної справи за хабарництво № 580213 від 17.12.2002 року, який не написав не лише жодної книги, а й теоретичної статті. Натомість викреслено пріз-

вище Ткаченка Андрія Арсенійовича, автора 29 монографій, 15 навчальних посібників і 100 наукових статей, людини, яка теоретично спростувала теорію Маркса. А. А. Ткаченко 28 років (!) працював в університеті доцентом і професором, єдиний на економічному факультеті за всю його історію нагороджений знаком “Відмінник освіти України”. 13 жовтня 1987 року Андрія Арсенійовича вчена рада університету рекомендувала відділенню економіки АН УРСР на здобуття премії імені Шліхтера за наукові досягнення в галузі методології політичної економії. А згодом та ж учена рада присвоїла йому вчене звання професора.

Інша справа, що за антимарксистські й антикомуністичні погляди А. А. Ткаченку до сьогодні атестата професора не видали, а окрім цього, в тому числі й у незалежній Україні, переслідуючи за той же антимарксизм і антикомунізм “провалили” на захист три його докторські дисертації. Про це повідомляла своїм читачам газета “Україна молода” 25 лютого 1998 року, на весь світ розповідав на радіо “Свобода” в 1997 та 1998 роках Павло Вольвач. У запорізькому краї двічі повідомляла про це своїх читачів газета “Перекур” 31 липня 1997 року та 16 липня 1998 року.

Нині книги А. А. Ткаченка є не лише в науковій бібліотеці Запорізького Національного університету, інших наукових бібліотеках України. Його книги в бібліотеках Америки, Канади, Англії, Німеччини, Росії, Молдавії, Білорусі, інших країнах СНД. Але за логікою колишнього обласного кадебіста Шама та двох обкомівців Воловика й Сидоренка, антимарксиста й антикомуніста А. А. Ткаченка в Запорізькому Національному університеті ніколи не було й немає! Тут лише потрібно зауважити наступне: Шама, Воловик і Сидоренко самі були безпосередньо причетні до переслідувань А. А. Ткаченка за політичні переконання впродовж 1976—1977 років, коли А. А. Ткаченко саме за політичні погляди був звільнений із роботи і був поновлений лише через рік за протестом колишнього Генерального прокурора колишнього СРСР Романа Руденка.

Що ж дає публікація названої “ювілейної” та “історичної” книги, в якій відсутня справжня історія університету, а пропонується кадебістсько-обкомівське її тлумачення? Виходить, хай вибачать читачі, майже сто тисяч гривень пішло, як кажуть українці, “Рябку під хвіст”. Переконали, що так продовжуватиметься доти, доки “історію” писатимуть колишні кадебісти та обкомівці. Справжню правдиву історію і університетів, і нашої держави повинні писати самі українці.

● **В. ТИМЧИНА**, голова запорізької обласної організації “Конгрес Українських Націоналістів”

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

ЯКІ КНИЖКИ ВПЛИНУЛИ НА УКРАЇНСЬКИЙ СВІТ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ?

У серпні у Великій читацькій залі Національної парламентської бібліотеки України відбулося відкриття виставки “Книжки незалежного 15-річчя, які вплинули на український світ” та прес-конференція з нагоди підбиття підсумків цього рейтингового проекту дослідження. На ній виступили К. Родик і Г. Родіна — головні натхненники проекту.

Отже, нагадаємо, він стартував з аналогічної прес-конференції. Всеукраїнський рейтинг “Книжка року”, журнал “Книжник-review” і газета “Україна молода” напередодні ювілейного Дня Незалежності вирішили провести читачко-експертне опитування і з’ясувати: які українські видання Незалежної України вважаються найрезонанснішими в нашій півторадесятилітній історії. Опитування проводилося в три етапи. Спершу українські видавці надали організаторам списки своїх найуспішніших видань. Маємо зазначити, що за п’ятнадцять років на український ринок надійшло понад 70 тис. найменувань книжкової продукції. Видання, що не надходили у вільний продаж, до цього переліку не зараховувалися. Далі експертна рада (200 осіб) переглянули ті списки й визначили по тридцять книжок-претендентів у семи номінаціях: “Хрестоматія”, “Красне письменство”, “Софія”, “Минушина”, “Обрії”, “Дитяче свято”, “Візитівка”. Нарешті з 3 по 10 серпня відбувалося голосування читачів (свій голос за десять улюблених книжок можна було віддати через пошту чи Інтернет).

17 серпня на відповідній виставці оголосили переможців. На прес-конференції журналісти вислухали традиційні промови на тему: “Що робити, щоб українське книговидання вишло з кризи?” Сама виставка викликала дуже суперечливе враження: кілька столів із книжками традиційного асортименту книгарні “Наукова думка”, деякі з них достатньо зачитані... Ще суперечливіше враження викликав список переможців (його можна прочитати на сторінках “Книжника-review”). Із незрозумілих причин Марсель Пруст сусидить із когортою українських культурних діячів ХХ ст., твори Любка Дереша й Леся По-дерв’янського належать до сімки найвизначніших здобутків української літератури, у номінації “Софія” тільки одне українське прізвище — Д. Чижевський, а майже все “Дитяче свято” віддане видавництву І. Малковича. Звісно, перед нами просто ще один результат читацького опитування — яка ж тут раціональність чи об’єктивність? Але ж і назва гучна — “Книжки незалежного 15-річчя, які вплинули на український світ”. Чи вплинули?

І все ж нам дуже потрібні подібні акції. Як і будь-які інші заходи, що привертатимуть увагу українського суспільства (і влади!) до української книжки, мови, культури. Тому щира дяка організаторам за непересічну ідею. Сподіваємося, що до наступної “круглої дати” у нас буде більше підстав для гордості за зроблену працю.

● **Зоя ЖУК**

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Розпочався новий навчальний рік. І знову загадковим мовчанням зустрічають допитливих читальні — де ходять навшпипьки і спілкуються пошепки з поваги до книжок, що мешкають у цьому книжковому заповіднику.

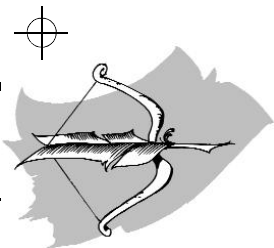

НАШІ ПЕРЕМОГЛИ!

ОСОБИСТІ ВРАЖЕННЯ

Юрій Андрухович

ЛАУРЕАТИ

ХТО ВІДПОВІСТЬ?

Одна з двадцяти чотирьох... Згоріла чи вкрадена?

ПАМ'ЯТЬ

У вересні цього року в селі Русові на Прикарпатті відбулося перепоховання народного вчителя, талановитого українського письменника Івана Федорака (Садового). Через 52 роки після смерті його прах було перевезено з Караганди, де поховані тисячі репресованих українців. Сталося це стараннями його колишнього учня, юриста і краєзнавця Теофіла Виноградника з Івано-Франківська. Саме він звертався у цій справі по допомогу до Президентів України і Казахстану, до Міністерства закордонних справ України, до Посольства Казахстану в Україні.

У часи незалежності нашої держави повернуто із забуття твори письменника.

2003 року видавництво імені О. Теліги спільно з видавництвом "Веселка" випустило у світ твори І. Федорака. Це повісті "Безіменні плугатарі", "Весняний гамір", "Танок смерті", п'єси "Депутати до Відня", "Побережники". Із цікавістю дізнаємося, що народився Іван Федорович Федорак 13 лютого 1890 року в с. Іллінці Снятинського повіту на Прикарпатті.

Навчався в Коломийській гімназії, Заліщицькій учительській семінарії, потім працював учителем у селах Новоселиці, Видиніві. У 1921—1947 рр. — директор Русівської народної школи. Чільний діяч "Просвіти" у 20—30-х роках.

Товаришував з українськими письменниками Василем Стефаником, Марком Черемшиною, Осипом Маковеем. З ініціативи В. Стефаніка, І. Федорака та паніча Теодоровича в Русові була побудована двоповерхова школа, в якій, єдиній на Покутті, навчання проводилося українською мовою.

Іван Федорак був не лише відомим педагогом, його знали як прекрасного письменника Галичини, який творив під псевдонімами (зокрема Іван Садовий).

Із друку в довоєнний час вийшли його повісті "Безіменні плу-

гатарі", "Танок смерті", "Весняний гамір", дев'ятнадцять новел та оповідань, п'єси "Депутати до Відня", "Побережники" та інші.

Завдяки землякам Миколі Плав'юку — президенту Української республіки в екзилі та лауреату Національної премії ім. Шевченка Яремі Гояну, у київських видавництвах "Веселка" та імені Олени Теліги 2003 року вийшла з друку книга творів І. Федорака "Безіменні плугатарі".

У 1947 р. І. Федорака та його дружину, як багатьох українців із Західної України, вивезли на спецпоселення в Караганду, де він у листопаді 1954 року помер. Повернувшись з ув'язнення, дружина й дочка померли, не залишивши спадкоємців.

І. Федораку в с. Русові встановлено пам'ятник біля школи, яка

книгу про життя і діяльність І. Федорака під назвою "Великої правди учитель". Автор — юрист Теофіл Виноградник, його вдячний учень.

... "Як ви умирали, вам дзвони не грали..." Словами стрілецької пісні прощалися краєзнавці (2 вересня у селі Іллінці, 3 — у Русові) на перепохованні народного вчителя. Церковні хори та аматорський хор із Коломиї співали духовні й історичні пісні. Людське море з хоругвами та вінками, дорослі й діти під звуки церковних дзвонів і шкільних дзвоників прямували до пам'ятників Василеві Стефаніку та Івану Федораку. Остання зупинка біля приміщення школи, що носить ім'я її колишнього директора.

Численні гості зі Снятина, Івано-Франківська, Коломиї, Львова, Чернівців, Тернополя, Києва. Серед найстарших учасників траурної

Письменник Ярема Гоян на траурному мітингу

носить його ім'я, відкрито кімнату-музей, одна з вулиць названа його іменем. На приміщенні колишньої школи, де він працював і мешкав, встановлена меморіально-барельєфна дошка.

У 2004 р. у Снятинській видавничій фірмі "ПрутПринт" видано

РУСІВСЬКІ СИМВОЛИ ДЛЯ УКРАЇНИ

процесії — колишні учні Івана Федорака. Це учитель історії Михайло Дідух, один із засновників музею письменника; упорядник книжок І. Федорака; юрист і краєзнавець Теофіл Виноградник; останній президент УНР в екзилі, голова Фундації імені Ольжича, голова ОУН Микола Плав'юк...

Звертаючись до присутніх на траурному мітингу біля могил борців за волю України, Микола Плав'юк зазначив: "70 років я був учнем Івана Федорака. Ми — 10—20-річні юнаки не мали тоді якихось державних планів, але вчитель говорив до нас і наших батьків: "Ви бідні люди. Землі нема. Влада чужа. Перед вами єдиний шлях: йти у світ із знаннями, з вірою і добрим характером, із порядністю".

Федорак і його покоління дбали про те, щоб на правильні шляхи спрямувати юне покоління. Він кував не лише наші характери, а тодішніх учителів. І саме він став одним із визначних письменників, що описували вчительську долю. Подвижник української освіти і культури, Іван Федорак у своїх творах, як справжній майстер, різьбив характери краєзнавців у пошані до українського суспільства, в тодішній Західній Україні, де панувала держава поневолювачів, котра не дбала, щоб ми мали добрих вчителів і добрі школи..."

До учасників траурного мітингу на пошанування Івана Федорака на русівському цвинтарі звертався голова оргкомітету Теофіл Виноградник, заступник голови Івано-Франківської держадміністрації Романія Постолянюк, керів-

ники Снятинського району Роман Білик і Василь Гладій, член центрального правління ВУТ "Просвіта", шевченківський лауреат, письменник Ярема Гоян, голова районної "Просвіти", педагог і поет Мирослав Попадок, професор Чернівецького університету Богдан Мельничук, поет-пісняр Петро Корж...

На південно-західному пагорбі Русова спочиває вічним сном великий український новеліст Василь Стефанік, весільний староста і літературний наставник русівського вчителя. На східному пагорбі — неподалік школи — перепоховано Івана Федорака. На північному пагорбі від села стоїть знаменитий камінний хрест Івана Дідуха зі Стефаніковим твором. Це — русівські символи зі снятинського Покуття для всієї великої України.

"...Я намагаюся все життя бути чесним із собою, від нікого нічого не вимагав, не зробив для свого народу кривди, не понизив прапору ні особистості, ні національної гідності". — Іван Федорак.

● Василь МАРУСИК

СПАДЩИНА

Приватні бібліотеки України епохи раннього нового часу — надзвичайно цікавий феномен в історії і книжкової, і тогочасної української культурної традиції загалом. Адже любов до книги культивувалася на українських землях ще з часів Київської Русі. Шанобливе ставлення до книги і науки збереглося у свідомості освічених верств упродовж віків.

У XVII—XVIII ст. унаслідок зростання ролі в культурному житті Києво-Могилянської академії, діяльності різноманітних колегіумів, шкіл розширюються і збільшуються книгозібрання. Бібліотеки існують при навчальних закладах, збільшується кількість приватних книгозібрань — вищого духовенства, козацької старшини, заможних міщан, польської шляхти.

Приватні книгозбірні того періоду за своїми особливостями, специфікою поділяються на такі типи:

1. Приватні бібліотеки Лівобережної України (Гетьманщини) та Слобідської України.
2. Приватні бібліотеки Правобережжя і Східної Галичини.

Зокрема у XVII—XVIII ст. формуються різні за кількістю книг приватні книгозбірні. Значні книгозібрання мала козацька старшина, викладачі Києво-Могилянської академії, представники вищої церковної ієрархії. Відомо, що великі бібліотеки були у Я. Марковича, М. Ханенка, Ф. Туманського, С. Лукомського та ін. Безумовно, власні бібліотеки мали відомі культурні й церковні діячі другої половини XVII ст. Представники церковної ієрархії в Україні XVIII ст. були, як правило, вихованцями Києво-Могилянської академії, і склад їхніх бібліотек дає уявлення про спрямування курсів поетики, риторики, філософії та богослов'я, наукові інтереси, світогляд власників. Збереглися описи бібліотек Дмитрія Ростовського, Феофана Прокоповича, Лаврентія Горки, Феофілакта Лопатинського, Стефана Калиновського, Арсенія Могилянського та інших. Феофан Прокопович мав найбільше книжкове зібрання — воно налічує понад 3 тисячі книг, де поряд із

ПРИВАТНІ БІБЛІОТЕКИ В УКРАЇНІ XVII—XVIII ст. 30 ВЕРЕСНЯ — ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДЕНЬ БІБЛІОТЕК

богословською, філософською, історичною досить широко представлено юридичну літературу. Але, як правило, приватні зібрання складалися з сотні книг, що було зумовлено обставинами того часу. Досить великі бібліотеки мали вихованці академії, а пізніше її викладачі І. Самойлович, І. Фальковський.

Структуру цих бібліотек тематично поділяють на такі основні частини — видання Святого Письма, богослов'я, класичної, проповідницької літератури, філософії, популярні книги для читання, календарі, словники, політичні та літературні журнали переважно латинською, польською, церковнослов'янською мовами, рукописні латиномовні курси поетик, риторик, філософії, рукописи історичних праць книжною українською мовою, партесної музики. Другим найрепрезентативнішим розділом приватних бібліотек була класична література, любов до якої прищеплювали в Києво-Могилянській академії. В описах згадано латиномовні твори Гомера, Геродота, Горация, Овідія, Вергілія, Фукіфіді, Цицерона, Тацита та ін. З філософської спадщини представлені видання творів Платона, Сенеки, Геракліта, Арістотеля, М. Кузанського, Е. Роттердамського і т. ін. Із природничих наук зустрічаються праці Коперника, Галілея, Дж. Бруно.

Представлено, хоч і в значно меншому обсязі, також польську літературу. Найбільше польських видань було у бібліотеках тих діячів, які навчалися у польських школах — Стефана Яворського, Феофілакта Лопатинського. В описах бібліотек згадуються твори польських письменників Я. Кохановського, С. Твардовського, Я. Квяткевича, І. Пісар-

ського. Однак найповніше представлено польську проповідницьку літературу XVII ст., про що свідчать видання праць Ф. Рихловського, І. Крашевського, І. Красновського, П. Качинського та ін., опубліковані у Варшаві, Познані, Вільні. Крім того, у приватних бібліотеках були "Хроніки" Я. Длугоша, М. Кромера, М. Бельського, М. Стрийковського, М. Кояловича. Однак зі зміною і політичної, і культурної ситуації на Лівобережжі та Слобожанщині у XVIII ст. інтерес до польської культури (зокрема, літератури) значно зменшується.

Книги, видані церковнослов'янською та російською мовами, становили невелику частину приватних бібліотек. Це церковнослужбова література Києво-Печерської, Чернігівської, Новгород-Сіверської, Синодальної друкарень. За указами Петра І Синоду (1721 р.) друкарням Лівобережної України заборонялося видавати світську літературу, а церковнослужбову — тільки звирену з московськими синодальними, що негативно позначилося на змісті книг.

Приватні бібліотеки Правобережжя і Східної Галичини також відзначалися великою різноманітністю. Збереглися описи бібліотек багатьох православних міщан, представників львівського патриархату. Зокрема книгозбірня львівського райці, доктора медицини Якуба Крауза налічує понад 170 книг латинською, грецькою, польською та італійською мовами.

Найбільшою бібліотекою у другій половині XVII ст. володів доктор медицини та філософії, ректор Замойської академії Валеріан Алембек. У ній зберігалося понад 1200 томів польською, латинською, італійською мовами. Сьо-

годні значна частина цієї бібліотеки зберігається у відділі рідкісної книги Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка.

У XVIII ст. починають формуватися бібліотеки нового типу, коли книги збираються не лише для вжитку, а й колекціонуються. Перші такі бібліотеки з'явилися у великих польських магнатів — Потоцьких, Ляскоронських, Ржевуських та ін. Добре підібраними бібліотеками наприкінці XVIII ст. у Львові володіли освічені вельможні пані Шептицька, Любомирська, Яблоновська, які знали латинську мову і проводили теологічні дискусії.

На Правобережжі однією з найбільших була бібліотека князів Вишневецьких, де зберігалися книги багатьма мовами з історії Речі Посполитої, генеалогії, геральдики, юриспруденції, всесвітньої історії, художньої літератури тощо. Засновником і власником бібліотеки був князь Міхал Серватій Вишневецький. Нараховувала вона близько 1,5 тис. видань. Велику бібліотеку (близько 5 тис. книг) мали князі Яблоновські у Ляхівцях. У бібліотеці Потоцьких у Тульчині налічувалося понад 10 тис. книг. Загалом бібліотеки польських магнатів і шляхти мали енциклопедичний характер, у них було багато французької літератури доби Просвітництва, художніх творів, а також європейських видань XVI—XVII ст., що свідчить про зростання бібліофілійських інтересів.

Отже, бібліотеки України XVII—XVIII ст. у різних регіонах мали свою специфіку. На Лівобережжі й Слобожанщині вони формувалися під впливом освіти Києво-Могилянської академії. На Правобережжі та у Східній Галичині, що входили до складу Речі Посполитої, бібліотечні зібрання поступово занепадають. Вони поповнюються переважно за рахунок пожертвувань, проте ні влада, ні багаті меценати не були зацікавлені у збільшенні бібліотечних фондів. Суспільство поринуло у політичну боротьбу... Однак треба врахувати велике значення цих приватних книгозбірень для активізації духовної спадщини наших предків, що є основою саморозвитку сучасних поколінь.

● Остап НАГРНЯК, м. Київ

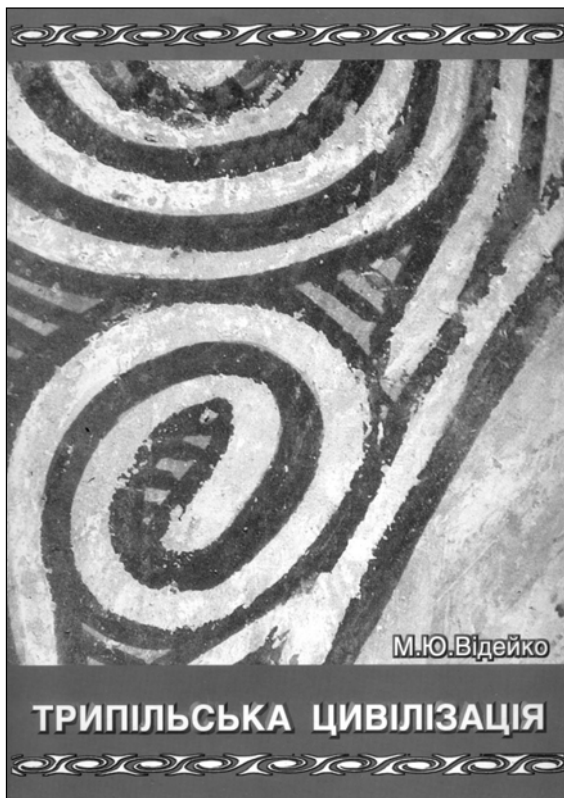
Про Трипільську культуру впродовж останніх 12 років (у 1993-му відзначалося 100-ліття її відкриття) ведеться багато дискусій у наукових колах, поміж політиків, ідеологів. Точаться суперечки в середовищі її шанувальників. “Просвіта” у 2003 році провела кілька наукових конференцій із метою глибше осягнути таємниці цієї видатної цивілізації, що бентежить уяву прискіпливих дошукувальників правдивої історичної давнини нашої Вітчизни.

І цілковито відповідаючи на вимогу часу — величезного загалу шанувальників, — провідний археолог Інституту археології України, кандидат історичних наук Михайло Відейко виніс на громадський суд свою працю “Трипільська цивілізація” (Київ, 2003. Індустріальний союз Донбасу). Зауважимо насамперед: уже понад століття вчені, не лише українські, а й багатьох материків, намагаються переконати людство, як постала ця унікальна археологічна культура, що проіснувала 2700 років винятковою етнокультурною цілістю й, безсумнівно, вплинула на формування та духовний розвиток європейських народів.

Автор у своєму коротенькому вступному слові цього вельми ошатного видання з великою кількістю ілюстрацій (а це насамперед самі витвори трипільців: кераміка, жіночі й чоловічі статуетки, моделі храмів, жител, реконструкції зведених упритул будинків, знаряддя праці, численні фото розкопок, що вже стали важливими історичними документами) неспішно веде зацікавленого читача-мандрівника глибинами прадавньої історії українського степу між Дніпром і Дністром. Він констатує: “Шість тисяч років тому на землі, яку сьогодні називають Україною, стояли величезні поселення — міста. Коли “історія починалася в Шумері”, їхні руїни вже давно були сховані під різнотрав’ям степу між Бугом і Дніпром. Люди, яких ми називаємо трипільцями, заклали підвалини цивілізації на нашій землі. Вони одними з перших тут почали вирощувати хліб і плавити метал, збудували тисячі селищ, десятки міст. Вони прагнули вічного життя, молячись і приносячи жертви Вищим Силам, створили дивовижні магічні орнаменти, які зачаровують нас і сьогодні”.

Науковець підкреслює значущість археологічних джерел, аби повніше дізнатися про давнину: мільйони фрагментів кераміки, десятки тисяч посудин, вироби з кременю, металу, розкопані й зафіксовані вченими залишки колишніх поселень і поховань є тими свідченнями, що відбивають, певним чином, давно забуті сторінки дописемної історії або “праісторії” людства. Тому й особливу вагу для наукового світу мають питання методики та правдивості історичних реконструкцій на підставі виключно археологічних матеріалів. Зауваживши, що Трипільська культура не залишила після себе ні пірамід, ні величезних храмів, ні кам’яних палаців, а її матеріальна спадщина, всі свідчення існування понад шість тисячоліть заховані в землі, автор наголошує: “Нині ця культура заслуговує на те, щоб бути описаною як важлива складова цивілізації Старої Європи”.

У цьому виданні персонально названо, мабуть, усіх — у трьох поколіннях їх набирається більше півтори сотні — учених, археологів, краєзнавців, шукачів історичної давнини (а серед них багато справжніх подвиж-

силь фрагментарних...” (Отже, великою мірою, неповних. Та й замало для нього, скажімо, лише археологічних даних. Потрібні колективні напрацювання в царині етнографії, лінгвістики, мистецтвознавства, міфології, фольклору, астрономії). “...кожен дослідник має право на складання власного портрета давніх цивілізацій”.

На початку 70-х років XX ст. завдяки застосуванню нового методу комплексних досліджень — аерофотозйомки у поєднанні з геомагнітним картографуванням на Черкащині стали відомі великі міста — поселення-гіганти, які визначили обшири Трипільської цивілізації. Понад 20 років (1971—1993) досвідчений археолог М. Шмаглій проводив комплексні дослідження в Майданецькому, відкопавши багато трипільських жител. Із ним у ці роки працювали М. Відейко, К. Зінківський, В. Мищик.

Восени 1897 р. Вікентій Хвойка на пагорбах і долинах навколо містечка Трипілля (саме тому й названо його іменем археологічну культуру) і сіл Веремя, Халепя, Жуківці,

Кріш, Боян, Тиса, Лендель та ін., давніших у часі. На південному заході відчутні впливи землеробських неолітичних цивілізацій балкано-дунайського регіону.

А ось доктор археології Валентин Даниленко, який багато років фундаментально досліджував палеоліт, неоліт і енеоліт України, дає своє визначення цій проблемі: “Ми маємо всі підстави вважати Трипільську культуру початкового етапу спадкоємницею тієї території, що свого часу була охоплена **дотрипільською Буго-Дністровською культурою**. Йдеться насамперед про Буго-Дністровську частину Північно-Західного Причорномор’я, але й, можливо, про румунську Молдавію, де пам’ятки Буго-Дністровської культури почали з’являтися. Процес розвитку Буго-Дністровської культури був досить складним і динамічним, а її трансформація в Трипільську культуру неминуче мусила мати характер стрибка, зумовленого і значними історичними, економічними й культурними зрушеннями, і участю в цьому процесі нових етнокультурних компонентів”. Спадковість Трипілля від Буго-Дністровської культури простежується не лише в техніці нанесення і в специфічних композиціях орнаменту, але також і в морфологічній близькості кульової антропоморфної пластики. І стверджує про **можливу генетичну залежність Боянської**

ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ.

Знаки прокреслені по сирій глині на денці миски. Майданецьке місто. Малюнки Олександра Фисуна

ників XIX—XX століть), кожен із яких самовідданою працею написав власну сторінку величезної книги з найменням українське Трипілля.

Ознайомлення читача з відкриттям і вивченням Трипільської культури М. Відейко починає з перших археологічних розкопок, чітко й хронологічно послідовно розгортає панораму досліджень трипільських поселень, які проводилися буквально рік за роком, детально висвітлює відкриті пам’ятки за періодами: на початку XX ст., 1920—1941 рр., повоєнні масштабніші, що проводилися 1945—1970 рр., і відкриття Трипілля як цивілізації мідного віку, що велася з 1971 до 1993 рр.

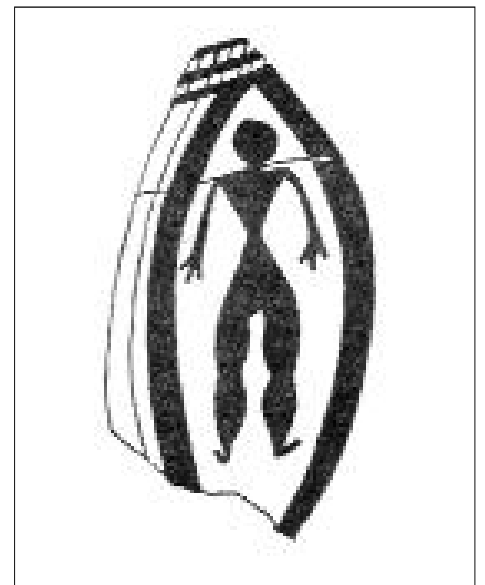
У суспільній свідомості вже не одне десятиліття років стоїть законне запитання: а чи є Трипільська археологічна культура справді цивілізацією? Англійські та американські вчені, як і наші вітчизняні (зокрема й радянських часів) вважають, що її археологічними ознаками є: міста, монументальна архітектура (храмові комплекси), писемність, ремісничка спеціалізація, суспільна диференціація, отримання в достатньому обсязі додаткового прибутку, що обумовлює повноцінне існування. І дослідник високого фаху М. Відейко, маючи інформацію з численних археологічних джерел, з упевненістю нині стверджує: “**Так, ми маємо справу з цивілізацією... археологічні джерела є лише віддзеркаленням минулих подій, причому до-**

Шербанівка, Стайки, Стрітівка та ін. відкрив перші сліди хліборобської цивілізації, яка простяглася від Чернівецької області — на заході до Київської — на сході, займаючи площу 200 тисяч квадратних кілометрів.

Матеріали з розкопок пам’яток цієї давньоземлеробської культури кінця XIX ст. і перших двох десятиліть XX увійшли у золотий фонд трипільознавства, без вивчення яких нині не можна уявити її правдиву картину. Хронологічно по етапах десятиліть XX ст. простежено-проаналізовано праці багатьох археологів, цілком природно в деталях окреслювалася цілісна масштабна картина досліджень доби енеоліту мальованої кераміки в іменах, які майже не згадаються в наукових трактатах, оскільки чимало вчених було піддано репресіям 30-х років.

М. Відейко акцентує: на межі 20—30-х років XX ст. найгрунтовніші праці О. Кандиби, Т. Пассек і Г. Шмідта з дослідження кераміки Трипілля-Кукутені стали основою періодизації трипільських пам’яток, визначених у 1941 р. безпосередньо Т. Пассек, що практикується і понині. Сам автор, з урахуванням доповнень інших дослідників, у своїй книзі подає детально опрацьовані й найточніше визначені — “абсолютна хронологія” — періоди й етапи існування культури Трипілля-Кукутені, як тепер науковий загал іменує давню історію України.

Аналізуючи прикметні ознаки Трипілля, автор наголошує на тому, що воно виникло як результат синтезу багатьох культурних традицій Старої Європи: в кераміці, пластичі раннього періоду трипільців західних територій вбачаються риси культур Вінча,

Зображення людини-божества на мальованій посудині. Середина IV тис. до н. е. Ржищів. Розкопки В. Хвойки

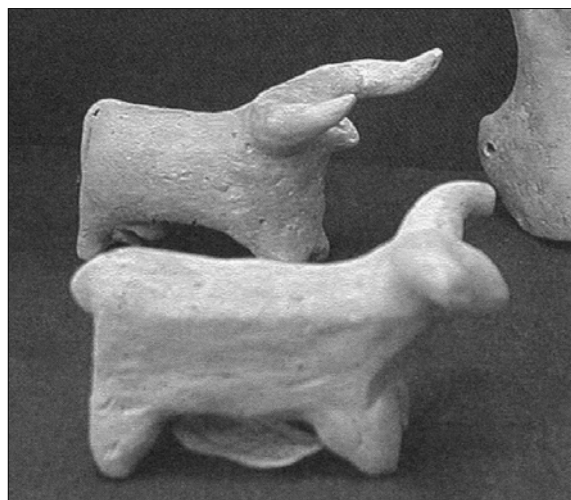
культури від Буго-дністровської.

Трипільська культура — всуціль хліборобська. У ній ральне землеробство переважало над мотичним. Молочне тваринництво розвинене ще на ранньому етапі. Розведення крупної рогатої худоби, яку використовували як тяглову силу (багато скульптурок бичків, модельки саней з їхніми головами про це свідчать) сприяло її економічному зростанню. Сіяли пшеницю плівчасту, двозернянку, спельту, голозерний ячмінь, просо, горох, сочевицю. Зернотерки стояли в кожному житлі. Збирали плоди фруктових дерев.

Засівали ниву необмолоченими колосками. (Певно, так краще зберігалася внутрішня родюча сила зерна).

Проведені споро-пилкові аналізи дали змогу відтворити рослинний світ, що був шість тисячоліть тому. Тоді біля оселі черво-ніли мальви, росли кропива, подорожник, серед пшениць синіли волошки. На берегах річок — верби, густі куші ліщини, вільхи. У дубово-грабових гаях водилися зубри, олені, ведмеді, кабани, вовки, лисиці, зайці.

Високого рівня культура ковальських операцій обробки міді зумовила серійне виготовлення зброї, знарядь праці, рибальства, різних прикрас. Добування кременю на вироблення сокир, ножів. Однак головне ремесло — гончарство, як окрема галузь. Зналися трипільці на рецептах глиняних мас. Вражають масштаби виробництва гончарської продукції. На середньому етапі трипільське суспільство застосувало гончарний круг. Це дозволяло викручувати посуд різних об’ємів у великій кількості. Археологи вирізнили 17

Скульптурки бичків з експозиції археологічного музею НАН

Модель храму. Трипільська культура, кінець V тис. до н. е. Колекція С. Платонова

типів посуду різного призначення — кухонний, господарський, ритуальний і виявили в житлах близько 300 посудин для побутових потреб. Умільці володіли секретами високоякісного випалювання посуду у двоярусних горнах. Існували гончарні центри. Відомі спеціальні майстерні у трипільських селищах

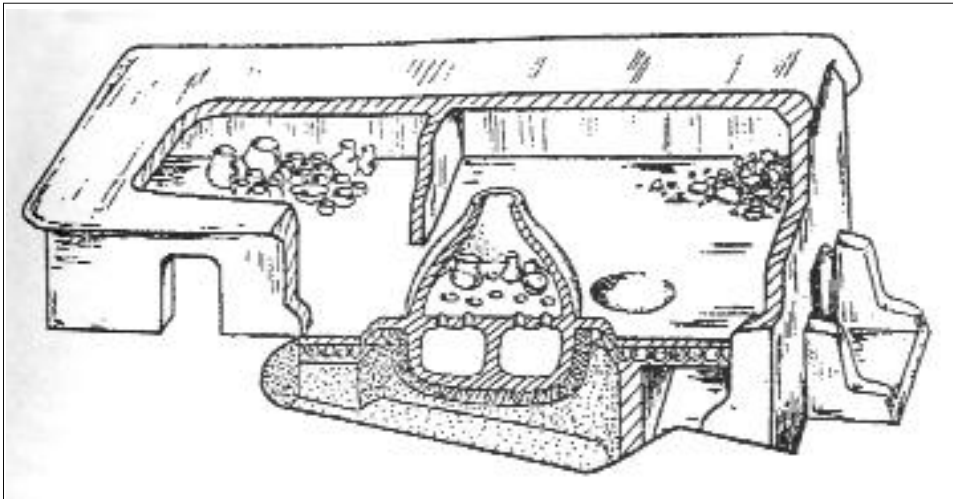
ЯКА ВОНА?

Уланівка, Шкарівка, Веселий Кут (Черкащина), Кліщів, Тростянець (Поділля).

Велика кількість деревини давала змогу виготовляти ткацькі, кушнірські верстати, хатнє начиння — столи, стільці, крісла, а також руків'я до мотик, сокир, ножів, скребачок. У пошані було різьблення по дереву, дерев'яна скульптура.

Для будівництва своїх осель трипільці зрубували дерева кам'яними і мідними сокирами. Будинки мали каркасно-стовпову конструкцію. Стіни робили з дерева або виплітали з лози, а потім обмазували глиною, додаючи до неї полове. Археологи віднаходили (К. Зінківський) у житлах трипільців кілька поверхів. На перекриття між ними використовували дерево, обмазуючи його глиною. Перший поверх — господарчий, а другий був житловий. Традиційно підлога й стіни фарбували у червоний та білий кольори і розписували складним геометричним орнаментом. Відповідно вхід у житла чи поріг також орнаментували, що слугувало їм оберегами від проникання ворожих сил. Кімнати опалювалися відкритими вогнищами та печами, наприклад, як це робили багато віків українці Полісся.

Задивлені у високе зоряне небо, трипільці-мислителі на пошану йому зводили храми. Червоних кольорів орнаментами, що мали символи кола, трикутників, зміїв, розписували стіни, стелю, підлогу. Фасади храмів вивершувалися символічними зображеннями рогів биків (святих істот мешканців лісостепу), які водночас нагадували і кінці місяця-молодика. В кожному будинку, де проживала родина у складі 7—9 душ, стояли вівтарі з хрестоподібними жертівниками для проведення релігійних обрядів і ритуалів.

Гончарна піч біля житла із Веселого Кута. Розкопки ОлениЦвек

Вівтар також фарбували червоним кольором і знакували ритим орнаментом космічного змісту.

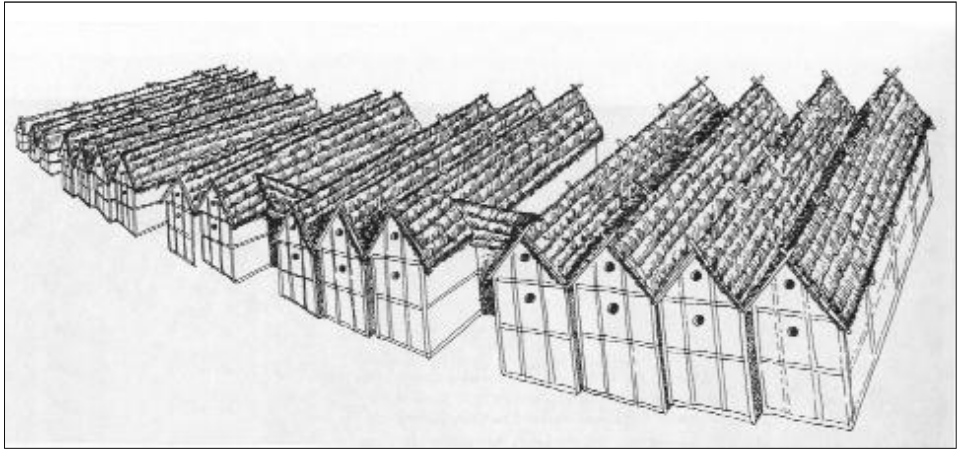
Найбільші трипільські міста існували понад шість тисяч років тому, в них було 10000—15000 мешканців. Зведені будинки, припасовані один до одного, слугували потужними укріпленнями від нападів. Через 60—80 років наставав період, коли житла (а в них було багато посуду, ритуальних статуеток людей і тварин) обов'язково спалювали, і руїни їхні ставали приtulком для душ предків — їм належало все, що випікло від вогню. Мешканці освоювали нові угіддя, благодатніші для хліборобства і суспільних інтересів.

Уже на ранньому етапі Трипілья, на думку академіка С. Бібікова, суспільство мало риси патріархальності, хоча досить поширений погляд серед науковців, що для того часу був притаманний матриархат. Великі сім'ї з 10—14 осіб дрібнілися на малі. Трипільські суспільства, починаючи з середнього етапу, дослідники зараховують до ранніх комплексних (складних) суспільств, політико-організаційний зміст яких визначають як “вождівство”. Цебто їхні типові риси — великі поселення (міста), монументальні культові центри та монументальні поховальні споруди.

Сакральний зміст трипільських орнаментів (це доводить археолог Н. Бурдо) глибиться у відродженні ритуалів освячення найвищої мети, яка утверджує безсмертя людської душі. Духовна діяльність трипільців-поетів спрямовувалася передусім на підсилення існуючого Світового ладу і протистояння Хаосові. В цій неперервній боротьбі визначальним було відродження могутньої потуги безсмертя людини, її всеосяжної душі, якій заповідалося зрівнятися з Богом. Поміркуймо і ми: в сюжетах гіпнотизуючих трипільських орнаментів, розміщених у середньому ярусі, який уособлює Верхнє Небо, — космічні енергії, вимальовані біч сонця, фази місяця, зорі, а поміж них у напівовалах втілено образ людини з космологічними ознаками (Ржищів, Київщина). За поняттями наших прапращурів — оріїв, людина є неодмінною складовою одвічних космічних процесів як носій Божественної Дії. Творці трипільських орнаментів передавали прийдешнім поколінням знання про Світобуття, які вони успадкували від попередніх епох. Образна мова доби неоліту через тисячу років продовжує функціонувати у розписах трипільців, а від них — у пізніших культурах.

В орнаменти ці вони не допускали випадковостей чи довільних фантазувань. Схеми розпису посудин у плані утворюють великі знаки хреста, трикветра або свастики (сварги). Ними використовувалися від 2 до 9 вироблених сюжетних схем розпису. У чітко визначених зонах виписували певні знаки. Розвинена знакова система мала знаки-блоки, що були базою для ієрогліфічної писемності, а їх нараховується кількасот.

Тема писемності трипільців, невід'ємна складова цивілізації, розглядається автором як дуже важлива ділянка, що потребує фундаментальних досліджень, хоча й зібрано десятки різноманітних знаків. Утім, до цієї проблеми долучимо і нашу думку.

Трипільська вулиця із щільним розміщенням будинків у Майданецькому місті. Розкопки М. Шмаглія, М. Відейка, 1980—1991 рр.

Археолог (директор Тальнівського музею історії хліборобства) Вадим Мицик ще в 70-ті роки у розкопах житла знайшов фрагменти посудин, на денцях і на стінках яких по сирій глині прокреслені, а на інших уламках писачком і кольором, що й розписи орнаменту, ретельно вимальовані знаки цілковитості за структурою літер. Не піктограми й графічні символи. Особисто мені випало їх прискіплювати і дуже точно скопіювати. Пов'язувати їхнє походження з Месопотамією немає підстав. Ці знахідки уважно роздивлявся В. Даниленко і назвав знаки на посуді буквами трипільського письма.

Розвинена знакова система давніх хліборобів — дрібна геометрична пластика (об'ємні символи у формі конусів, півсфер, кульок, зображення тварин, речей) мала призначення, як визначає автор, вести необхідний облік у господарстві.

Ці знаки віднаходили і в культових місцях — у вівтарях осель.

Виникнення великих міст — результат накопичення величезного економічного, культурного та інтелектуального потенціалу, пов'язаного зі становленням відтворювальних форм господарства: землеробства і тваринництва. Головним стимулом до їхнього утворення була потреба, як вбачає М. Відейко, не для боротьби з воєвничими степовиками (вони якраз і малочисленні й не потужні), а з трипільськими “вождівствами”. Цебто необхідність контролю над територією, природними та людськими ресурсами. Трипільські поселення-гіганти Черкащини (займали площу: Вільхівець — 110 га, Доброводи — 250 га, Майданецьке — 270 га, Нєбелівка — 300 га, Тальянки — 450 га) виконували функції адміністративних, військових, ідеологічних осередків. А масштаби їхньої забудови (за принципом кола чи подібного до еліпса) — це ознаки зародження монументальної архітектури, яка виникає на ранніх етапах розвитку людського суспільства. Монументальна архітектура вирізняється узагальненістю об'ємних площин, образною символікою і значущістю художнього змісту. Двоповерхові будівлі, різні оборонні споруди давні зодчі мудро виписували в довкілля.

Соціальний устрій трипільських поселень (приклад — Побужжя) подібний до суспільств мотичних землеробів Дворіччя, Африки, Центральної Америки і свідчить про наявність закономірностей у явищах, які ми спостерігаємо на підставі матеріалів археології, історії, етнографії. М. Відейко доходить висновку, що “саме трипільці звели одні з перших міст Європи” — поселень-гігантів. Розрахунки демографічного росту, виникнення кризи перенаселення зумовлювали причини міграції людності. Класифікація трипільського суспільства, зважаючи на рівень його економічного розвитку, зводиться до культурно-господарського типу мотичних землеробів.

Який же внесок Трипільської цивілізації у спадщину багатотисячолітньої історії людства? І автор називає: закладення основ господарських систем, на базі яких існували суспільства й народи пізніших часів, — до історичних українців включно. Сюди зараховує: здобутки матеріальної культури, а це — типи жител, знарядь праці, технології мета-

лообробки, гончарства, житлобудування. А найвагоміші з них — сформований світогляд, пов'язаний із продуктивними формами господарювання, хліборобською міфологією та обрядовістю. Таких надбань вони досягли, маючи виняткову мудрість і хист використовувати природні ресурси. І переконливо довели, що цивілізацію можна побудувати цілковито власними силами.

Чому зникла унікальна цивілізація? Дослідник наголошує на обмеженості знань і можливостей її носіїв, щоб перебороти суспільно-економічну кризу в другій половині IV тис. до н. е.

А яка же доля носіїв Трипільської культури? Вони розчиняються у прийдешніх культурних суспільствах. Насамперед ідеться про добу ранньої бронзи — у культурах шнурової

Санчата, запряжені волом, та статуетка-візниця (композиція). Майданецьке місто. Розкопки М. Шмаглія

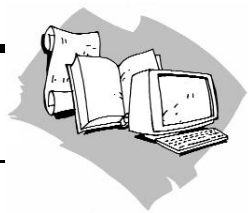
кераміки, кулястих форм, ямної. До цих його міркувань ми додамо: найпомітніші сліди, власне, основи свого понад двохтисячолітнього способу буття, світосприйняття, образного мислення, захищеного у винятковій потугі художніх орнаментів, давні хлібороби-трипільці залишили у духовній культурі українців — звичаях, обрядах, народному мистецтві їхньому, забудові осель із використанням природних матеріалів, хліборобстві.

Тотуючи дане видання, присвячене творцям трипільської цивілізації та археологам, які відкрили світові захопливі сторінки історії України, М. Відейко скромно назвав його путівником для зацікавлених. Першу науково-популярну книжку на цю тему видала 1941 року в Києві відома дослідниця Тетяна Пассек. Через 60 років маємо другу, об'ємнішу і глибшу. Написану з науковою достовірністю. Уважно вчитуючись у викладені автором матеріали археологічних досліджень і ґрунтовні аналізи, оглядаючи ілюстрації, поданий археологічний словник, маємо підстави стверджувати, що він подарував допитливому читачеві справді малу енциклопедію Трипільської цивілізації. Праця його збагатить історичною правдою і заслуговує на нашу особливу подяку.

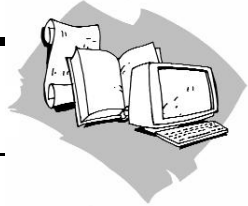
І водночас не можемо не пошкодувати, що це вкрай потрібне видання вийшло мізерним накладом — усього 1000 примірників. Тому великий загал шанувальників нашої історії не матиме змоги його осмислити, побачити.

●

Олександр ФИСУН

ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ

НА ПЕРШОМУ МІСЦІ — ЛЮДИНА

Сучасна національна освіта потребує формування не лише системи умінь, навичок опанування культурних надбань, а й системи ціннісних орієнтирів. Це інтелектуальна, моральна й національна проблема. Адже слід окреслити, які культурні набутки у сув'язі минулого, теперішнього, майбутнього необхідні для прогресивного поступу людини, суспільства, держави.

Розвиток сучасної української освіти необхідно здійснювати за наявності таких умов: по-перше, необхідно врахувати все позитивне з української освітньо-культурної спадщини; по-друге, впровадити у практику роботи вищих навчальних закладів України найкращий позитивний досвід культурно-освітньої галузі як на Заході, так і в усьому світі; по-третє, навчання повинно бути особистісно-орієнтованим.

Усе актуальнішою стає проблема мирного співіснування та продуктивного співробітництва людей різних націй, віросповідань, прихильників різних стилів життя, представників різних культур — проблема діалогу культур. У глобальному масштабі єдиний шлях до прогресу людства — це інтеграція на рівні виробництва, формування національної самосвідомості, розвитку міжкультурних зв'язків. Оскільки сприймання розбіжностей між культурами веде до необхідності міжкультурного діалогу, то діалог культур має закласти підвалини для подальшого розвитку суспільства загалом та його окремих членів зокрема. Проте найважливішим він є для формування пріоритетів розвитку сучасної освіти. З одного боку, це формування у суб'єктів толерантності до інших людей, їхніх традицій, звичок, національних цінностей тощо. З іншого — гуманітаризація освіти, зокрема необхідність оволодіння іноземними мовами.

Майбутній учитель має бути людиною культури — вільною, духовною особистістю, здатною до творчої самореалізації, моральної саморегуляції та адаптації у змінюваному соціокультурному середовищі.

ЗАГОВОРИ, ЩОБ Я ТЕБЕ ПОБАЧИВ

Зрозуміло, постала проблема підвищення якості освіти, загалом за рахунок кардинальної зміни у ставленні до базових класичних наук давнього тривіуму, до якого належить риторика — як наука, мистецтво, технологія і спосіб життя у публічній переконуючій комунікації, що становить фундамент професіоналізму вчителя.

Проблема людського спілкування хвилювала багатьох мислителів здавна. Мало хто з філософів минулого не торкався її в своїх працях. Однак лише останнім часом спілкування людей стало предметом всебічного наукового дослідження, а питання вдосконалення педагогічної освіти обговорюються на державному рівні.

Здається, що сьогодні важливою є необхідність переходу до нового розуміння смислу, мети і функцій освіти. Роль вчителя зводиться не лише до того, щоб давати тільки знання (зубрити дати і факти) та формувати уміння і навички, а щоб вчити дітей мудрості, розвивати їхнє мислення. Мудрість — це не лише знання, це і вміння їх застосувати.

У зв'язку з цим фахівці освіти повинні приділяти увагу педагогічному спілкуванню. Зрозуміло, ми можемо трансформувати його, оскільки мистецтво педагогічного спілкування залежить від тих, хто навчає. Перш за все, ми повинні

Фото О. Литвиненка

КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Сьогодні ми пропонуємо читачам нову рубрику — “Учитель мови”.

Підросло ще одне покоління першокласників, для яких починається новий цікавий, а разом із тим складний і відповідальний період життя шляхом у 12 років. І яким він буде, сповненим творчих пригод, відкриттів, чи, навпаки, нудьги і “відбувальщини” — великою мірою залежить від учителя — центральної постаті шкільного життя.

по-новому осмислити людську природу, де за основу взяти особистість. Тому підготовка вчителів повинна базуватися на особистісно-орієнтованому підході.

Важливою причиною акцентування уваги на культурі спілкування є також підвищений інтерес суспільства до таємниць духовного життя людства і прискорений темп розвитку цивілізації, який сучасна людина не здатна контролювати і не може за ним встигнути. Вирощені чудові плоди на освітній ниві людства вперто використовують собі на шкоду і настигливо перетворює їх на причину власної загибелі — така непомірна ціна цьому протиріччю! Таким чином, між вихованням, котре безнадійно відстало, і навчанням (освітою), яке бурхливо випереджало і випереджує його, утворилася прірва, на краю якої безпомічно балансує розгублене людство.

На сьогодні сучасна освіта виконує переважно навчальні функції, тільки декларуючи важливість культурного та духовного розвитку особистості. Тому навчання культури спілкування має бути тим засобом, за допомогою якого майбутній вчитель-словесник зможе поєднати сучасні вимоги до навчання з духовною спадщиною української нації, її культурою. Необхідно ліквідувати розрив між змістом педагогічної освіти і досягненнями педагогічної науки та практики, здійснювати наукове супроводження інноваційних технологій.

РАЦІОНАЛІЗОВАНІ ТА ВЕРБАЛІЗОВАНІ

З освіти вилучено афективно-емоційний запал дитинства, що призводить до поширення в суспільстві професійно-компетентного, але бездуховного індивіда.

Йдеться насамперед про те, щоб усвідомити самоцінність людини взагалі й, виходячи з індивідуальної неповторності кожної конкретної молодої людини, дбати про повноцінний розвиток її особистості. Саме тому проблеми гуманізації та гуманітаризації навчання й виховання не втрачають актуальності в усьому світі, хоча й

не даються взнаки так гостро, як там, де ще свіжі спогади про тоталітаризм. Адже в тих умовах освітні заклади протягом десятиліть, попри гучні гасла про неабиякий всебічний розвиток особи та прокламовані гуманні цілі виховання, фактично дбали про постачання державі конформних, легко керуваних індивідів.

Із цього уявлення походить і традиція вважати навчально-виховний процес монособ'єктним, тобто таким, у якому визначну роль, пріоритет інтересів закріплено за дорослим, учителем. Власна ініціатива, пізнавальний запал, інтереси, система моральних, світоглядних позицій дитини поступово “каналізуються”, щоб якомога повніше відповідати цілям такого навчально-виховного процесу, а саме — певному зразку особистості учня.

ЗНОВУ СТАНДАРТИ

Важливе завдання вищої педагогічної школи сьогодні — підготовка вчителя як фахівця і як особистості — зумовлює необхідність зміни формули “освіта на все життя” у новій парадигмі “освіта через усе життя”.

Загальновідомий той факт, що більшість батьків першокласників шукають кращу школу для своєї дитини. І часто зупиняють вибір не на закладі свого мікрорайону, а на більш віддаленому. Багатьох батьків, частіше поки що інтуїтивно, не задовольняє не просто та чи інша конкретна школа, а взагалі постановка нашої середньої освіти. Одноманітність навчання, що заповнила нашу школу, несприйняття особистості дитини, приведення всіх до певного стандарту знань та умінь — все це цілком справедливо викликає нарікання й невдоволення багатьох людей. Як правило, звинувачують у всьому вчителів, авторитарну педагогіку. Це частково справедливо. Але й тоді, коли ці нарікання навряд чи можуть повністю стосуватися вчителів, батьки все одно їх звинувачують. Адже в свідомості більшості людей міцно утвердився стереотип безмежної віри, що у навчанні

й вихованні дітей у школі все залежить від учителя. Не всім батькам відомо, що вчитель самою системою шкільної освіти поставлений у такі рамки, коли від нього самого, від його педагогічного таланту мало що залежить; що існують схеми, шаблони викладання, і не всім педагогам вдається вийти за їхні рамки.

Учитель, за влучним висловом Ш. Амонашвілі, — дзеркало перебудови школи. Ми можемо переобладнати шкільні будинки й кабінети, оздобити їх найновішою технікою, як загодно високо підняти заробітну плату педагога і т. ін., але якщо учитель залишиться простим виконавцем, якщо він не перестане бачити в учневі тільки об'єкт прикладання своїх педагогічних зусиль і звичайну посудину для заповнення знаннями, якщо не відбудеться докорінної перебудови самої особистості вчителя і всього спектра його стосунків з учнями, справа оновлення школи не зрушиться з місця.

Від того, які властивості свого “я” зможе передати учням учитель, багато в чому залежить майбутнє нашого суспільства. Зрозуміло, що зробити це може лише той, хто сам володіє професійною майстерністю, хто здатний і вміє творчо передавати багатства людської культури своїм учням.

Нові підходи в освіті зумовлюють нові вимоги до системи професійної підготовки майбутнього вчителя. Учитель-словесник повинен постати перед учнями як фахівець і як національно свідомо, активна, духовно багата мовна особистість, котра опановує зміст духовних надбань національної громади, досконало знає українську мову, усвідомлено творчо сприймає її в контексті національної культури.

УКРАЇНСЬКЕ СПІЛКУВАННЯ

Українська школа красномовства має свої традиції, знає періоди злетів (Київська Русь, козаччина, гетьманщина) і падінь (періоди колонізації, русифікації, “відплив мізків” тощо). Риторичний ренесанс, який відбувається сьогодні в

Україні, пов'язаний зі значним зростанням демократичних тенденцій у формуванні засад громадянського суспільства, потужним прагненням незалежної, самостійної країни до свободи слова; соціальною потребою в особистостях, здатних самостійно, творчо мислити, ефективно переконувати, спонукати до конструктивних дій. Відбувається гуманізація соціальних відносин: перехід від насилля — до переконання; розширення комунікативних потреб особистості, зокрема представників гуманітарної сфери, їхнє прагнення до повної самореалізації. Впливають на розвиток сучасної риторики економічні фактори: прагнення до дієвого успіху в умовах всезростаючої конкуренції, коли ефективність партнерської переконуючої діалогічності вища за авторитарну монологічність, а також низка наукових факторів: інтенсивний розвиток соціо-гуманітарних наук, які формують інтелектуально-духовну сферу нації, суспільства, держави, де риторика в її інноваційних вимірах стає інтегратором як наука, мистецтво, технологія, спосіб життя.

Формування культури педагогічного спілкування майбутнього вчителя-словесника найвищого злету набуває на етапі професійного становлення. Слід виділити низку факторів, від яких залежить, яким повинен бути культуромовний учитель у час мобільного і полікультурного XXI ст. Отже, визначальними об'єктивними чинниками формування мовної особистості вважаються:

- 1) стан української мови в суспільстві (мовна внормованість, кодифікація, рівень розвитку тощо);
- 2) функціональна місія мови забезпечувати потреби громадянина Української держави;
- 3) повноцінне національно-смісловне навантаження мови в державницькій, політичній, економіко-правовій, науково-освітній, культурно-мистецькій сферах життя;
- 4) всебічне мовне історико-культурне навантаження суспільного життя;
- 5) розповсюдження українського спілкування, українських традицій і культури серед населення.

Знання історичної мовної спадщини значно збагачує сучасну традиційну мову, в якій є місце іноземним словам та виразам і водночас відсутні українські аналоги цих слів. Таким чином відбувається заміщення мови. А цього не можна допустити.

Тотальна риторична безвідповідальність, мовний нігілізм, низька риторична культура особи чи суспільства породжують риторичну кризу суспільства, яке потребує нової риторичної політики демократичної України через риторичну добру, через сердечний діалог із вічністю, з Богом, про що заповідали київські князі (Володимир Мономах, Ярослав Мудрий, святий Володимир та ін.); митрополит Іван Огієнко закликав служити Богу й Україні, як і творці “філософії серця” — українські патріоти — Г. Сковорода, М. Гоголь, П. Юркевич, професор-протоієрей В. Зінковський, Г. Вашченко та ін.

Отже, оскільки завдання учителя-словесника — навчити учнів культурі педагогічного спілкування в контексті рідної літературної чистої мови, вважаємо за доцільне звернути увагу на якісну підготовку фахівців з української мови та літератури. А для цього необхідно створити відповідні умови для творчого самовдосконалення майбутніх учителів у контексті сучасних напрямів розвитку освіти.

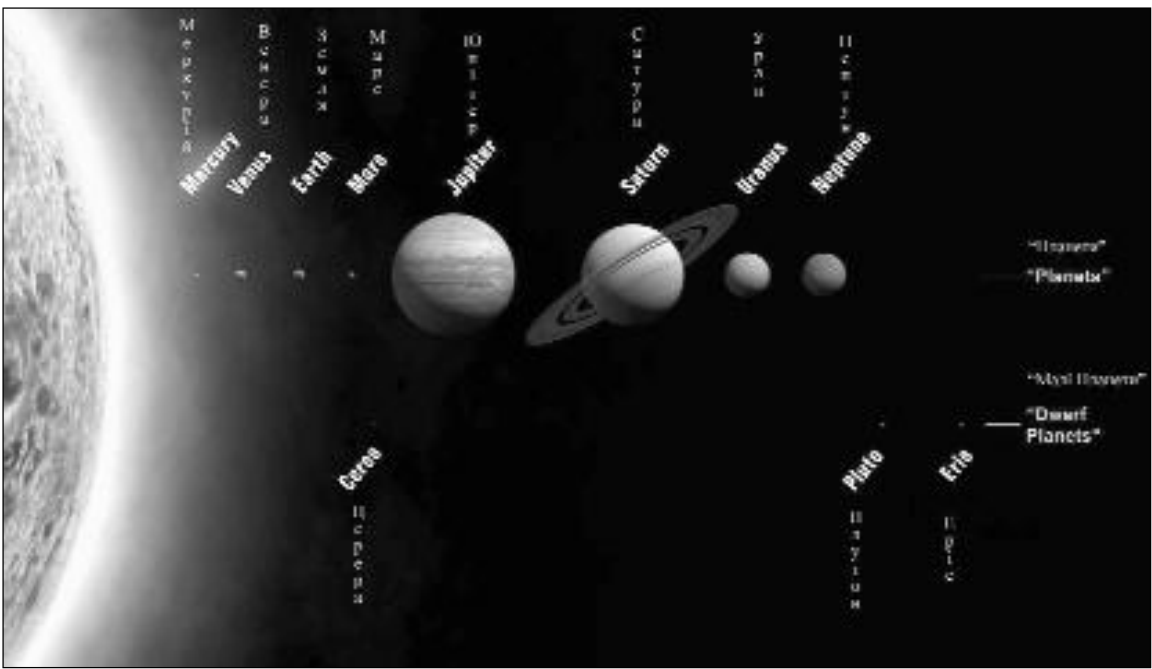
Тетяна ВОЛОСЕВИЧ

У світовій астрономії відбулася невелика революція. Після довгих дебатів 24 серпня на підсумковому голосуванні відповідального за дослідження планет III відділу Міжнародного Астрономічного Союзу (МАС), асамблея якого проходила в Празі, було прийнято історичне рішення — позбавити Плутон статусу “планета”. Віднині наша Сонячна система налічує лише вісім планет — чотири планети із земної групи (Меркурій, Венера, Земля, Марс) і чотири планети-гіганти (Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун), а останній за ліком об’єкт сонячної системи приписали до “космічних карликів” і надали номер 134340.

Результат голосування 2500 учасників конгресу зустріли оплесками. Резолюція розділила космічні об’єкти на три типи: планети, планети-карлики й малі тіла Сонячної системи.

При цьому раніше пропонувалося, навпаки, розширити перелік планет, визнавши такими всі небесні тіла, достатньо великі для того, щоб їхня власна гравітація надавала їм кульоподібної гідростатичної рівноважної форми. Крім Плутона, планетами повинні були стати його супутник Харон, утворивши подвійну планету (до речі, у травні 2005 року були відкриті ще два супутники Плутона, які зовсім нещодавно отримали назви Гідра і Нікс), астероїд Церера,

розміщений між Марсом і Юпітером, та “об’єкт 2003 UB313” Еріс (назва офіційно затверджена 13 вересня 2006 року), відкритий 2003 року, — десята планета, що за розмірами дещо перевищує Плутон.

ОБ’ЄКТ № 134340

Малі планети

Назва	Церера	Плутон	Еріс
Регіон Сонячної системи	Кільце астероїдів	Пояс Койпера	Окремий диск
Категорія	Астероїд	Плутіно	Окремий дископодібний об’єкт
Діаметр	9754909 км	2306±20 км	2400±100 км
Маса в кілограмах	9.5410 ²⁰ кг	~1.305410 ²² кг	~1.5410 ²² кг
Порівняно із Землею	.00016	.0022	(оцінка)
Головний екваторіальний радіус* у кілометрах	0.0738	0.180	0.19
	471	1,148.07	~1,200
Об’єм* у км ³	0.00042	0.005	0.007
Щільність (в г/см ³)	2.08	2.0	
Екваторіальне прискорення (в м/с ²)	0.27	0.60	
Швидкість утікання (в км/с)	0.51	1.2	
Період обертання навколо осі (днів) (в зоряних днях)	0.3781	-6.38718 (retrograde)	
Орбітальний радіус* (AU)	2.5-2.9	39.5	37.77-97.56
Головний	2.766	39.48168677	67.6681
Головний в кілометрах	413,715,000	5,906,376,200	10,210,000,000
Період обертання навколо Сонця* (в зоряних роках)	4.599	248.09	557
Головна орбітальна швидкість (в км/с)	17.882	4.7490	3.436
Ексцентриситет орбіти	0.080	0.24880766	0.44177
Орбітальне відхилення	10.587°	17.14175°	44.187°
Відхилення екватора з орбіти	4°	119.61°	
Температура на поверхні (в градусах Кельвіна)	167	40	30
Число супутників	0	3	1

*Відносно вимірів Землі.

Сонця, ніж орбіта Нептуна. Остання обставина вирішила долю Плутона: згідно з новим означенням, справжня планета не просто обертається навколо Сонця і має масу, достатню для того, щоб під дією гравітації отримати близьку до сферичної форму, а й “очищає околиці своєї орбіти”, тобто поблизу неї немає космічних тіл, які могли б із нею зрівнятися. А поряд із Плутоном є Нептун.

Рішення конгресу МАС означило закінчення цілої епохи. Людська планета мала величезну популярність в астрономічних колах, і Овен Джинджерік, президент термінологічної комісії МАС, що розробила означення планети, зізнається, що існування серед астрофізиків “великого клубу фанатів Плутона” “особливо ускладнило” його роботу. Але якщо визнавати планетами всіх бажаючих, можна далеко зайти: бо на кордонах Сонячної системи, в області поясу Койпера, є за приблизними підрахунками до 40 тисяч планет-карликів, подібних Плутонові. Їхнє виявлення — лише питання часу.

Чи вплине подібна дискримінація на астрологічні прогнози, де Плутон — дуже помітна фігура? Більшості майстрів гороскопів бюрократичні рішення астрономів не указ.

— Плутон усе одно залишиться носієм певних ритмів, пов’язаних у тому числі зі стихійними лихами, народними переміщеннями, атомною енергетикою і новими відкриттями, — заявив відомий астролог Павло Глоба.

І Плутон як був, так і лишається планетою. При цьому йому відводиться почесне місце родоначальника нового підкласу — планет-карликів. Поки в нього увійшли також Церера (її теж колись вважали планетою) і Еріс. Щоправда, астрономи відхилили термін “Плутони” для назви всіх малих планет.

Харон, що ледь не став планетою, не отримав навіть статусу “карлика” — потрапив у число “малих тіл” — в одну компанію з астероидами, кометами та іншою космічною дрібнотою.

Відповіді на багато питань зможе дати зонд “Нові горизонти”, що вирушив на дослідження Плутона, його супутників і об’єктів поясу Койпера на початку нинішнього року. За дев’ять літ він досягне своєї мети...

Р. С. Станом на 20 вересня 2006 року відкрито і описано 82 транснептунові малі планети і вісім їх супутників.

● Євген БУКЕТ

Ймовірно малі планети

Назва	Категорія	Діаметр	Маса
2005 FY ₉ (“Великодній кролик”)	К’юбівано	1600–2000? км	невідома
Оркус	Плутіно	840–1880 км	6.2–7.0•10 ²⁰ кг
Седна	Окремий розплющений об’єкт	1180–1800 км	1.7–6.1•10 ²¹ кг
2003 EL ₆₁ (“Санта”)	К’юбівано	~ 1500 км	~4.2•10 ²¹ кг
Куоар	К’юбівано	989–1346? км	1.0–2.6•10 ²¹ кг
Харон (супутник Плутона)	Плутіно	1207±3 км	(1.52±0.06)•10 ²¹ кг
2002 TC ₃₀₂	Окремий дископодібний об’єкт	≤1200 км	невідома
Варуна	К’юбівано	~936 км	~5.9•10 ²⁰ кг
2002 UX ₂₅	К’юбівано	~910 км	~7.9•10 ²⁰ кг
2002 TX ₃₀₀	К’юбівано	<900 км	невідома
Іксіон	Плутіно	<822 км	невідома
2002 AW ₁₉₇	К’юбівано	700±50 км	невідома

— *Пані Тетяно, чи був у Вас шанс стати кимось іншим, а не художницею?*

— Напевно, я максимально скористалася шансом стати тим, ким стала. Вирішальну роль зіграли батьки. Це були неординарні люди, які притягували до себе цікаве оточення — і в Києві, і в Москві, куди ми часто їздили.

У цілому ж будинок на вулиці Філатова, де ми мешкали, був населений художниками (він таким залишається дотепер). Поруч із нашою квартирою була майстерня нині відомих майстрів — Ади Рибачук і Володимира Мельниченка, людей вельми цікавих, антикон'юнктурних, із захопливими біографіями (з північного острова Колгуєв мені, дівчинці, вони писали дивовижні листи). Звичайно, їхній вплив був досить потужний. Нас, дітей, росло тоді в будинку не менше як п'ятнадцять, усі або стали художниками, або мають близькі до живопису спеціальності.

— *Зате Ваші батьки були з родин зовсім не мистецьких...*

— Так, але є якась магічна визначеність, зумовленість у тому, що тато й мама заїкалися саме живописом, і в тому, що зустрілися завдяки любові до мистецтва.

Батько закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту, згодом став акварелістом і викладачем. Виходець із робочої родини, він народився в Славінську на Донеччині. Родина була велика, дитинство — важке, тому батько сам собі прокладав дорогу: закінчив із відзнакою школу і з другом відчайдушно поїхав у Київ, де вони разом вступили до інституту.

Під час війни як дипломник був відкликаний з армії наказом, потрапив у Самарканд, де перебували в евакуації художні інститути. Там він захистив диплом (спроектував будівлю цирку), склав держіспити (головою комісії був, до речі, знаменитий Ігор Грабар) і в підсумку закінчив інститут з відзнакою. На той час він уже познайомився з мамою.

Мама народилася 1915 року в Одесі. Потім сім'я переїхала до Харкова, де мама вчилася у школі для обдарованих дітей, серед них, наприклад, був майбутній геніальний фізик Лев Ландау. Згодом вступила до художнього училища, реформованого в інститут.

Під час війни мама абсолютно випадково опинилася в Самарканді. У “теплушках” їх везли в Середню Азію. У вагоні були жінки, переважно з дітьми або вагітні, після виснажливої подорожі впродовж місяця багато хто почав хворіти, а оскільки мама була рішучою, бойовою, секретарем комсомольської організації, вона взяла на себе відповідальність — усі ці жінки під Самаркандом знялися з поїзда. Мама домовилася у якомусь колгоспі, і їх прийняли, дали роботу. Яюсь вона поїхала в місто щось підкупити, там побачила свого однокурсника. Від нього довідалася, що в Самарканді зосереджені художні ВНЗ країни. Відновила навчання — у жахливих умовах, у голоді, але молодість усе долала. Серед викладачів були дивовижні художники, наприклад, Роберт Фальк.

Таким чином тато і мама, долаючи терни, зустрілися. Їхні долі спрямували мою — у світ барв і композицій.

— *Як Ви оцінюєте пройдений відтиск життя? У чому особливості Ваших шукань?*

— У молоді роки я певний час цікавилася тільки портретом; через людей, їхнє оточення намагалася відкривати світ. Часто малювала своїх дітей, тому що діти з'явилися дуже рано, ми разом росли.

Завжди була прихильна до жанрових сцен, із них починала, мабуть тому, що закінчила факультет монументального мистецтва. У мене були великі амбіції, але з монументалізмом якось не склалося.

А тепер тяжію до пейзажів. І обставини тому сприяють: ми з чоловіком-художником Олександром Ольховим почали мандрувати. Я намагаюся створювати не “чистий” пейзаж, а щоб він був пов'язаний із людьми, з тваринами, з будівлями, щоб це були асоціативні “поєми” зі своїм баченням світу, а не просто етюди з натури.

— *Ваша найхарактерніша риса?*

— Я належу до тих людей, для яких творче життя — це постійний пошук нового, отже, я не можу сказати: ось я щось знайшла, тому зупинилася і працюватиму в такому-от напрямку. Скажімо, я поїхала в Єгипет, побачила іншу землю, це дало потужний поштовх до нового витка в розвитку — створюються зовсім інші картини.

ТЕТЯНА КРАСНА: «МАЛЯРСТВО — ЦЕ АКУМУЛЯТОР РАДОСТІ-КРАСИ Й НАЙЛІПШОГО В ЛЮДИНІ»

Особистість Тетяни Красної, безсумнівно, глибша й багатогранніша, ніж будь-які уявлення про неї. Її батьки — відомі художники Іван Красний і Слава Лівшиць. Тож цілком логічно, що вона закінчила Київський художній інститут. Далі — постановка власного голосу й лету.

Нині її живопис дивує будь-кого своєю безпосередністю і розмаїтістю. У творчості художниці не можна визначити якийсь один стиль. На її думку, будь-яка робота сама визначає для живописця стиль і манеру виконання. Тому одні картини створені в класичній манері, інші — мають відбиток експериментаторства й нагадують підсумки шукань імпресіоністів, представників раннього модерну, наївного живопису. Але від еклектики Тетяну Красну рятує “захист”: у своїй основі її малярство — традиційне в найкращому розумінні цього слова.

Але ось парадокс: у просторі традиційного живопису художнику іноді доволі сутужно — простота і ясність нерідко коштують набагато більших зусиль, ніж епатажний мистецький жест. Для Тетяни Красної життя — це подорож у часі і просторі, у якому рясні сади змінюються пустелями, горами, лісами, річками й іншими перешкодами. Досвідчений мандрівник, вона, напружуючи чуття, прокладає свій шлях, звіряючи напрямок по квітах і зірках. Щоб знати куди йти, треба знати, що ти хочеш, знати, хто ти є. Мистецтво починається, як відомо, там, де є особистісна інтонація, своя мова, є забарвлений індивідуальністю артистизм, саме цим і позначена творчість вельми різної Тетяни Красної.

У її роботах олією негусти, але фактурні мазки лежать легко (навіть, якщо можна так висловитися, дотепно) і вільно переходять у колір, енергійний, святковий, але майже завжди стриманий. Це особливий дар: писати майже банальні мотиви з тією пластичною точністю і колористичним тактом, що незмінно утримують глядача в строго окресленому просторі гарного смаку.

Картини Красної випромінюють світло, а не поглинають його.

Член Національної спілки художників України Тетяна Красна брала участь у численних усеукраїнських і міжнародних виставках. Її роботи — у Національному художньому музеї України, Хмельницькому художньому музеї, Канівському музеї ім. Т. Г. Шевченка, а також у приватних колекціях України, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, США...

Дуже символічно, що виставка Тетяни Красної експонується в Спілці композиторів України, де переплелися два вічних дива — музика й живопис.

І так завжди: життя з усіма плинами-зміними дарує нові ракурси. Мене весь час захоплюють нові погляди на вже бачене, якщо раніше неодмінно потрібні були якісь великі ідеї, то тепер я можу побачити щось дуже містке, наприклад, у якихось співвідношеннях трьох-чотирьох кольорів. Відбувається розвиток углиб. Я почала частіше слухати класичну музику, особливо романтиків, народжуються інтуїтивні паралелі, настрої, які потім вихлопуються на полотно.

— *Напевно, недарма Вашу останню виставку розгорнуто в Спілці композиторів України.*

— Можливість показати свої роботи людям — це великий поштовх до позитивних змін. Одна справа, коли ти бачиш свої картини в майстерні, в обмеженому просторі, а інша — коли їх переміщуєш у зовсім

інакший простір, там компонуєш і бачиш себе збоку, ніби іншими очима. Починаєш щось розуміти в собі, тому що, працюючи весь час у майстерні, нелегко скласти про себе об'єктивну думку, дійти необхідних висновків.

Передостання моя персональна виставка в галереї “Ірена” — принципово з найсвіжіших робіт, для мене було важливо, як я на них подивлюся. Ще раніше в Музеї книги я виставляла ранні роботи, вони відмінні від теперішніх, отже, за останні десять років я сильно змінилася.

— *Кажуть, що нині українському художникові стало легше дихати, насамперед матеріально. А які часи були найважчими?*

— Складно визначити, які часи важчі, тому що це залежить і від віку митця. Можна скільки завгодно лаяти радянські часи, але

до художників суспільство ставилося прихильно. Мистецтво великою мірою слугувало ідеології, тому й підтримувалося і фінансувалося. З іншого боку, люди йшли в мистецтво, аби бути далі від влади, мати право не працювати, жити вільно. Водночас у матеріальному сенсі була певна стабільність, гарантія. Духовну задуху художники компенсували тим, що виходили на інші рівні — алегорії, притчі, асоціації. Талановиті й сильні все одно випливали нагору.

— *А як Ви ставитеся до думки, що свободи нині не дуже-то й додалося?*

— Мені здається, що художники ще більше закабалилися. Після того як гарантійні товариства художників, художні комбінати й фонди, створені за роки радянської влади, припинили існування (отже, не стало й централізованих замовлень), художники віч-на-віч зіткнулися з проблемою жорсткої кон'юнктури. Заробляти на життя треба, а виявилось, що не художники диктують свої принципи, свою культурну позицію, а їм диктують-нав'язують умови люди, часто не професійні й не інтелегентні. На зміну виставкам і художнім радам, які склалися з добре навчених професіоналів із гарною школою, прийшли різні салони й фірмочки, що не мають кваліфікованих експертів і цілком працюють на потребу замовника за принципом: “за ваші гроші — будь-яка примха”. Незадовільна ситуація і в галерейному бізнесі. Художникам дуже складно заробляти тим, що вони вважають своїм творчим обличчям, творчим кредо. А тільки-но зійдеш на позиції кон'юнктури, потім вельми складно відновлюватися, залишатися художником. Надягати і знімати маску не всім під силу.

У радянський період був попит на великі картини, художники скрупульозно працювали, цінувалися малюнок, академічна манера, ставлення до малярства було загалом серйознішим.

Нині на виставках навіть досвідченим фахівцям дуже складно визначити, де справжнє, від душі, а де підглянуте-компільоване. Значні проблеми, гадаю, є не тільки в образотворчому мистецтві, можливо, ми пристанемо на західний стиль життя.

— *Захід не дрімає. Не в усіх наших художників є можливість виставлятися, — на це потрібні гроші, і не кожен талановитий творець сам собі менеджер. Тому всілякі “жучки”-спритники “за недорого” переправляють їхні твори за кордон. Відбувається жасливий: чудові картини назавжди залишають Україну. А держава в особі Міністерства культури, як то кажуть, ні кує ні меле.*

— Музейна проблема давно назріває, дотепер невеличкий Український музей змушений демонструвати колекцію в дуже “усіченому” вигляді. Протягом двадцяти років не виставляють сучасного українського мистецтва, причому не тільки мистецтва сьогодення, а й картин корифеїв — Яблонської, Костецького, Дерев'яни, Глушенка... Виходить, що ніби такого музейного шару немає навіть у столиці. Слава Богу, на Подолі з'явився приватний музей сучасного мистецтва. Однак і держава могла б якось поворушитися. Почали перебудовувати художній павільйон біля колишнього Жовтневого палацу, та на цьому все й припинилося.

Видатні роботи, що відбивають певні зрізи часу і яким місцем в музеях, безповоротно втрачені для України. Міністерство культури практично припинило закупівлю творів ще в дев'яностому році.

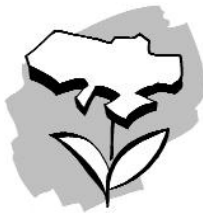
— *Чим є для Вас живопис?*

— Це вже стан мого ока, я бачу навколишній світ так, ніби він складається з картин. Я можу дивитися на стінку (і мені це неймовірно цікаво), бо на ній грає тінь... Не кажу вже про краєвиди, хмари, річки. Щоб цікавитися живописом, розуміти, його треба споглядати. У музеї, галереї треба ходити, і дітей із собою брати, щоб у них розвивався інтерес, смак, азарт розуміння.

У мене чимало приятелів, які вже в дорослому віці захопилися живописом, почали ходити на виставки. Вони не тільки збагатили своє життя, а й психологічно, емоційно відпочивають. Люди, які придбали свої картини, зізнаються, що коли приходять стомлені з роботи, то ніби під'єднуються до джерел живлення, живопис їх очищує й наповнює радістю.

●

Спілкувався
Володимир КОСКІН

— Думаю, найкраще я почувалася б у середньовічну епоху. Частково це прочитується в моїх книжках... Маю специфічні стосунки з часом. Мені важко оперувати годинами і хвилинами. Тому час для мене насамперед частина доби — схід сонця, середина дня, вечір... Звичайно, як людина цивілізації, я дещо прилаштувалася, хоча й примушую себе...

— *Бути пунктуальною в часі теперішньому?*

— Так, пунктуальною. Навіть коли мені здається, що я все продумала і маю фору 15 хвилин, щось обов'язково трапляється... Якось несподіванка. Найбанальніша з усього можливого — вуличний корок. До 28 років я намагалася з цим боротися... Я не маю місця праці, яке б зв'язувало мене чіткими часовими межами. Не знаю... Коли читала книгу “У пошуках втраченого часу”, не раз ловила себе на думці про подібність прустівських відчуттів із моїми. Праця, творчість формує та впливає на моє відчуття часу.

Воно може або розбухати до неймовірних розмірів, або у ньому з'являються дірки. Свої сонети я писала в середньому по одному “вінкові” за ніч. Тобто я починала писати, коли темніло і завершувала попіднодні. Не спала, не їла, не пила. Текст настільки засмоктавав, що не відчувала часу. Мені самий дуже дивно... І цій ситуації є свідки. Ідеться про текст, який я видрукувала у “Четверзі”. Переспів “Пісні пісень”. Тоді ми домовилися зустрітися компанією: Савка, Галета, Іздрік... Коли я подзвонила у двері й зі словами “Вибачте, що спізнилась, але я дописувала вінок сонетів...”, переступила поріг, усі “полягали” зі сміху. Вони, виявляється, вже “обсмоктали” цю причину. Навіть не сумнівалися, що я запізнюся, оскільки дописую сонет... Так що для своїх друзів я дуже передбачувана...

— *Вибач, тебе не лякає така кількість власних віршів?*

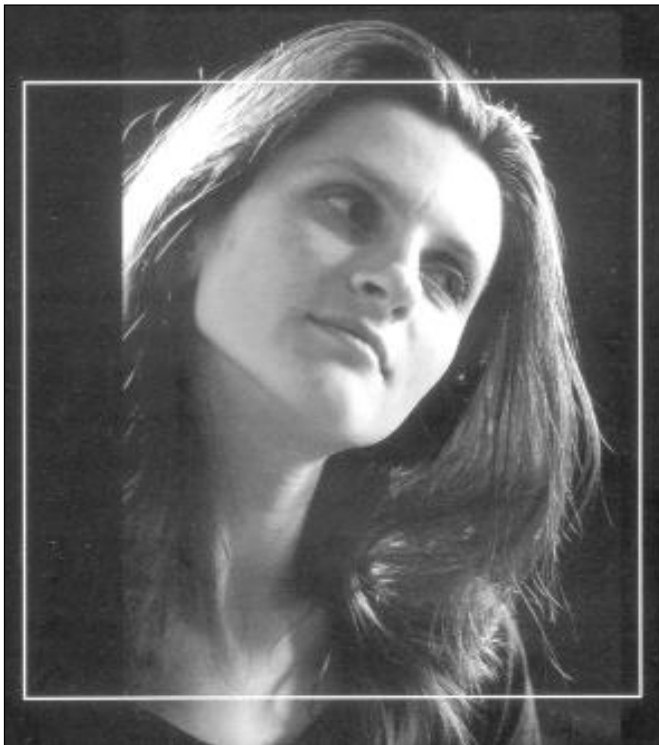
— А я дуже мало їх друкую. Коли у мене з'являється ненависть до себе, я знищую зошити з віршами. Останні півтора року я майже не пишу. А писала по двадцять, тридцять текстів на добу. Вони, звичайно, дуже подібні між собою. І це проблема моїх віршів. Через те я їх не любила і не люблю. Коли готую якусь добірку до друку, то дуже багато відсортовую і викреслюю. Наприклад, у “Книзі Адама” є двісті з лишком віршів. Але їх я вибрала з тисячі. Почала опановувати перекладацьку майстерність, тому що мені набридло писати так, як пишу. Захотіла освоїти мову не в лінгвістичному сенсі, а в метафізичному. Згодом у мене вийшла книга верлібрів “Звичайна мова”. На неї колосально вплинула моя перекладацька праця. “Звичайна мова” почати — відтворення того метафізичного сенсу. Тому що верлібр не є для мене віршем. Коли писала по двадцять-тридцять текстів на день і спала по чотири години на добу, я не відчувала втоми. Але це було несвідоме творення. Верлібри ж примусили мене замислитися. До того ж настільки, що вісім годин сну мені стало мало. Таке “невіршотворення” повністю змінило мою фізіологію чи біологію... Знайомі кажуть, що в мене тепер інша постать, хода, мова, обличчя, волосся... Мене не впізнають... Вочевидь, під впливом того, що я не пишу, точніше, пишу інакше, змінився метаболізм. Ті, колишні, вірші були пов'язані з моєю біологією. Це правда. У мене є десь півтори тисячі акровіршів. І є письменники, яким присвятила по п'ять-десять акровіршів. Наприклад, на якомусь літературному збіговиську я могла зауважити людину і по вертикалі, відштовхуючись від імені-прізвища, розкласти їх в акровірші. Але це речі, до яких я не докладала жодних зусиль. Не так у верлібрах... Над вінками сонетів я замислююся тільки у момент вибудови структури...

— *Мабуть, ти свідомо вимислила, що Єдиноріг жіночої статі, коли писала вінок сонетів “Діва і Єдиноріг: згода одної смерті”...*

— Ні.

— *То це містифікація Дмитра Стуса? Я це прочитала у його післямові до твоєї публікації в журналі “Київська Русь”...*

— Ми з ним довго розмовляли на цю тему... Він чогось не зрозумів чи забув, а може, я недобре пояснила... Ідеться про те, що Єдиноріг і Діва наче карта. У певному сенсі вони — позначення чогось одного. Тому що і Діва, і Єдиноріг — втілення певного начала, яке ні жіноче, ні чоловіче. Діва не може бути жінкою, інакше вона втра-

«У ЦЬОМУ СЕНСІ Я БУЛА ЄДИНОРОГОМ...»

Поет, перекладач, критик, літературознавець... Знайомтеся — Мар'яна КІЯНОВСЬКА. Народилася у Жовкві. Живе у Львові. Авторка 6 поетичних книг: “Інкарнація”, “Вінки сонетів”, “Міфотворення”, “Кохання і війна”, “Книга Адама”, “Звичайна мова”.

У думках шелестять слова: “шалено”, “дуже”, “справжній поет”... Уникнемо пафосу і поговоримо про час...

чає свою сутність. Із цієї ж причини вона не може бути чоловіком... Але в моїй творчості багато образів дів-воїнів. Вони мають маскулітні риси. Єдиноріг також має маскулітні символи: ріг, спорідненість із конем. Так він зображений у середньовічній геральдиці. Але з давньої літератури ми дізнаємося, що він вразливий, має гладеньку ніжну шкіру, виразні очі. Людина з уявою скаже, що йдеться про жінку... Єдинорога і Діву об'єднує певна концепція недоторканності. Їхня первинна сутність може зберегтися лише за цієї умови. Крім того вони дві половини одного цілого. У поєднанні цих половин починають діяти механізми компенсації і кореляції. Коли я писала, ця річ моделювалася на мою біографію. Очікування, протистояння тому, хто підкоряється смерті, й тому, хто приносить смерть... У цьому сенсі я була Єдинорогом. Людина, про яку писала як про Діву, була смертоносною...

— ...?

— Ну дивися... Там, власне, дуже багато побудовано на контактах... Діва приходить в оточенні озброєних мужів. Я думала, що це достатньо чітко символізує, що Діва — чоловік. І вона смертоносна для Єдинорога. Хоча за книгою бестіарій він є одним із найстрашніших і наймогутніших звірів. Я не стільки порушила зміст міфу, скільки вивернула його, поміняла образи, компенсувала їх згідно з власними відчуттями. Обіграла...

— *У твоїй поезії Єдиноріг... не жалюгідний, але він наче приречений, наче відчуває свою долю...*

— Єдиноріг робить багато тому, що він чекає. Діва не робить нічого, тому що вона приходить...

— *А чого ти боїшся? У тебе є образ чи назва страху?*

— Боюся любити. Тоді людина одразу стає вразливою.

— *Тому що стає залежною?*

— У неї з'являється ахіллесова п'ята. Про любов я говорю у широкому сенсі. Любов метафізична трапляється рідко. Інша ж її форма часто супроводжується благими намірами. Добрі наміри не менш небезпечні, аніж лихі. Коли ти любиш людину, тобі здається, що ти знаєш її потреби і бажання. І прагнеш виконувати їх... Але це тільки з твоєї точки зору. Саме так я своїй доньці купувала подарунок. Була впевнена, що їй хочеться роликів ковзанів і купила. А вона хотіла сопліку... Може, для прикладу я трохи збаналізувала...

— *А яка в твоєму розумінні любов метафізична?*

— Це любов, яка живе у віршах, як бачимо у фільмах про велике кохання. Це певна універсалія, якої всі прагнуть. Доскіп-

— *На твою думку, наскільки свобода творчості пов'язана з обмеженням, самоцензурою?*

— Один мій знайомий, коли був п'яний, говорив мудрі речі: “Не пиши ніколи листів. Тому що після п'ятої книжки можеш нарватися на біографа...” Інакше кажучи, твої листи можуть бути відстежені, відсортовані, каталогізовані й перебірані. Але якщо серйозно, письменник повинен відчувати: має він внутрішнє право так говорити і писати чи ні...

— *Поет і мораль... Чи не закриваються аморальному поетові канали творчості?*

— Я не хотіла б на когось вказувати пальцем чи щось погане казати... Але є література, писана для різних потреб. Із великим кайфом я недавно читала польські переклади віршів про Марію Антуанету. Про те, якою вона була розпусною жінкою... Річ дуже іронічна, саркастична. Але вона вийшла в режимі “для своїх”. Не більше трьохсот примірників для шанувальників тієї епохи або ж знавців специфічного жанру. Натомість Овідій, Шекспір, Мікеланджело, Данте існують поза часом. Вони не були аскетами, але в житті й творчості керувалися етикою і сумлінням. Може, слово “самосуд” занадто грубе, але мені здається, що без цього внутрішнього самосуду чи обмежень не було б великої літератури. Розумієте... Ніколи в житті Михайль Семенко та Олександр Ольжич не сприйматимуться як поети одного рівня. Але Семенко був віхою в літературі. Просто література — це такий монстр, до якого неможливо підходити з єдиними критеріями. А з іншого боку — біографія Верлена... Там було все: розпуста, чорні страшні гріхи... Після них були роки внутрішніх тортур, а в світовій літературі закарбувався знаменитий верленівський цикл релігійних віршів, релігійно-філософських... Дуже складно про це говорити... Якщо про мене щось писатимуть, то, мабуть, писатимуть неправду. Бо люди близькі, які знають про мене істину, не будуть про неї розбалакувати. Речі, які видаються нам очевидними, дуже подібні до голлівудського “екшена”. Тобто ми бачимо прохромлену ножом грудну клітку. Бачимо лезо, як воно виходить, стікає кров'ю і припускаємо, що людина проткнута наскрізь...

— *Ти натякаєш, що та, якою ти видаєшся, не справжня... А ти знаєш себе справжню?*

— Якби людина знала про себе всю правду, то дядечку Фрейду взагалі не було б що робити на цьому світі. Ця теорія психоаналізу заснована на тому, що кожна людина схильна собі брехати і брехати дуже переконливо. Про себе правду можу пізнати тільки тоді, коли відхожу вбік од свого “я”, бачу себе ніби навідалі й мислю себе в третій особі. Будь-яке судження збоку неправильне, будь-яке судження зсередини також далеко від істини. Правда десь посередині. І ще таке... У якийсь момент людина може сказати собі правду, але так само наступної хвилини вона може відмовитися від неї... Можливо, її порятунок — не знати правди...

— *Чому в твоїй поезії так багато образів смерті?*

— Тому що я люблю смерть.

— *Любиш... думати?*

— Ні, просто люблю смерть. Вважаю, що смерть — це момент істини. Людям так мало дано, щоб пізнати істину. З іншого боку, я віруюча людина. Не я собі дарувала життя... Тобто я балансую... Між любов'ю до смерті й необхідністю змиритися з тим, що поки я жива, то мушу... не знаю... насолоджуватися життям. Знаєш, то одне з питань, на яке як не відповідай, усе одно скажеш неправду... Коли в мене була презентація в Києві, я читала свої речі з антології “Ми і вона”. А то така дуже смертельна добірка... І ось коли я читала вірші, то зрозуміла, що там усе тримається на нюансах. Краще їх не читати вголос, бо на слух можна сприйняти не правильно...

— *Як некрофілію?*

— Для людей, які мають внутрішню настанову на диструкцію, такі вірші можуть бути небезпечними. Тому я тепер займаюся перекладами. Мене також налякало те, що пишу... Але самогубцями часто стають ті, хто не наважується говорити про смерть. У суспільстві взагалі про смерть не прийнято промовляти вголос. Це наче різновид екзібіціонізму, наче ходити по вулиці голим. Табу... Парадоксально, але людина, яка говорить про смерть, знаходить у собі внутрішню мотивацію жити...

Вибираючи смерть, вибиратиму ранок весни,
Ніжні вигини листя, ще теплого, наче долоні...
Я засну, утомившись, на чистому юному лоні,
Прозираючи шкірою запах його голизни...

Дозріватиме небо до спеки, бринітиме мла,
Ворушитиме вітер тонесенькі хвостики тіні...
Чорна мушка повзе по округлім, мов перло, коліні,
Промінь сонця пронизує серце, неначе стріла.

Я чекатиму в тиші зеніту. Агонія враз
Опанує й відпустить, позбавивши крові і цноти...
І прийде одкровення — і вічність засвідчить цейтноти.

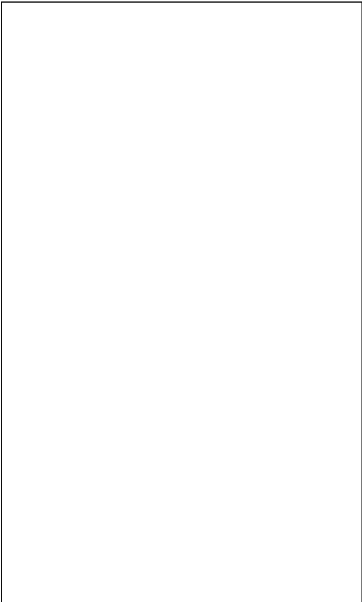
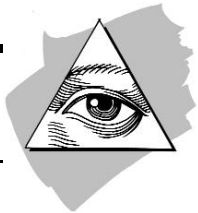
Терпко встояні трави, зелені, немов хризопраз,
Розкошують і тануть, поволі стікаючи соком.
Насторожено й важко у мене вдивляється око...

**Мар'яна Кіановська,
“Діва і Єдиноріг: згода одної смерті”**

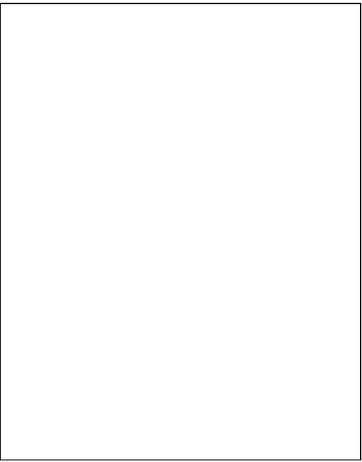
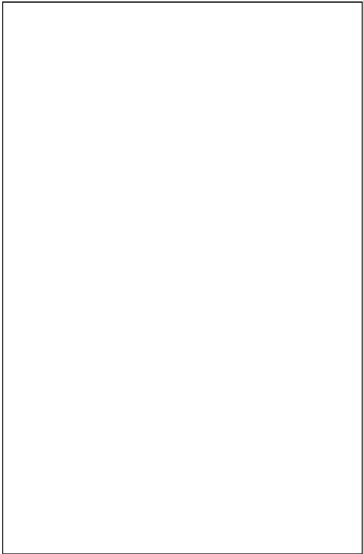
ливо кажучи, в житті вона мало функціонує...

— *А тобі не хотілося до любові додати трохи тягаря, щоб вона не була такою невагомою... Більше тілесності...*

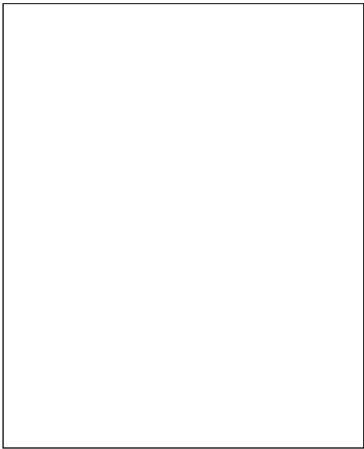
— У моїх віршах не тільки образи метафізичного кохання. Навпаки, через яскраві образи тілесності мала певні непорозуміння з читачами. Про закоханих я писала мальовничо, образно, доступно. Без жодних двозначностей, неприємних для ока, але з двозначностями, приємними для ока. Оскільки це давня історія, то можу про це казати... Про мене пішли плітки, що я лесбійка. Надто вже гарно передала, що таке любов до жінки, яким красивим є жіноче тіло, як воно може збуджувати, як можна про нього мріяти... Я тоді мала презентацію в університеті й студенти прямо запитували про мою орієнтацію. На відстані часу то смішно, але тоді мені було дуже неприємно. Ось так... Це один бік медалі, але є інший. Я зіткнулася з тим, що мене сприймають як жінку, відштовхуючись від моєї поезії. Мовляв, мої вірші ховають обіцянку. Я кажу: “Ні, це тільки кави!” А мені у відповідь: “У кави є обіцянка”... Інакше, я ніби обманюю своїх читачів... Але це неправильно, тому що обіцянки немає...

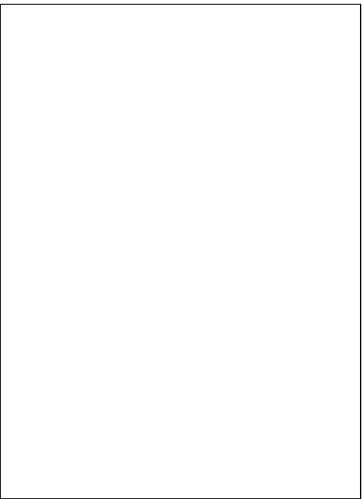
Вежа собору

Ландшафтний бренд Підкаменя

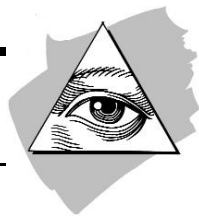

Малий підприємець
Сергій Кардаш

Наш гід — священик
отець Мефодій

СУЧАСНА ШКОЛА

Закінчення. Початок
у числах 36, 39 за 2006 р.

Отже, я знову повертаюся до питання: чи може школа (я не маю на увазі фізико-математичні школи), задовольнитися тією ситуацією з вивченням математики, яка склалася на сьогодні? Не скажу за всю школу, але я, як учитель, навіть як громадянин, незадоволена багато чим.

Першу і найстрашнішу, на мою думку, помилку було зроблено тоді, коли в початковій і неповній середній школі дозволили користуватися калькулятором! Це стало початком “оболванювання” нації. Натискай пальчиком — і за тебе думає чий електронна іграшка! Вважаю, що використання калькуляторів у молодшій і середній школі не дозволяє розвиватися певним центрам кори головного мозку. Арифметика, яка з давніх-давен вважалася прекрасною гімнастикою для мозку, була похована в калькуляторних схемах.

І що ж ми тепер маємо? Половина школярів після восьмого класу не порухає без калькулятора навіть задачу в магазині, бо не всі знають табличку множення! Правда, частина вчителів, убачаючи зло в калькуляторі, забороняє їх використання на уроках, але вдома дитина користується ним абсолютно безконтрольно. Думаю, школа має вести роботу з батьками, аби вони зрозуміли, скільки лиха може принести ця “штучка” їхнім чадам.

Чую заперечення опонента: “Нам що, відмовитися від досягнень прогресу?” Ні, але дитина має спочатку навчитися усвідомлено користуватися тим прогресом, щоб потім самому творити його вищий щабель і головне, зуміти втриматися на ньому, а не втратити той прогрес у багноті і самій потонути разом із ним.

А що ми тепер маємо в програмі з математики в сучасній середній школі?

Вивчення елементарної математики (тієї, яка необхідна вступникам!) закінчується у 10 класі. Програмою передбачено тижневе навантаження з математики — 4,5 години у дев'ятому класі та 4 (2 години алгебри + 2 години геометрії) в 10 класі. Звичайно, якщо дирекція школи спроможна зрозуміти, що за дві години алгебри у 10 класі не можна повністю охопити матеріал, то вона виділяє 1—2 індивідуальних чи факультативних годин. Коли ж ні, то вивчення надзвичайно серйозних розділів із курсу “Алгебра та початки аналізу” (в десятому класі їх чотири: тригонометрія, ірраціональність, показникова та логарифмічна функції) перетворюється на таку собі прогулянку, від якої — ні користі, ні задоволення. Звичайно, вона ще раз підкреслює неспроможність сучасної шкільної математики дати учневі серйозну базу, що в одинадцятому класі змушує батьків шаленими темпами виправляти недолугість такого навчання і найматися репетиторів. Добре, якщо репетитор — гарний математик і педагог, а дитина має нормальну базову підготовку хоч за основну школу.

У першому семестрі в програмі маємо: границі, похідну та її застосування, інтеграл та його застосування. Хіба не занадто, особливо при двох годинах алгебри на тиждень! У другому семестрі теж досить густо: комбінаторика, ймовірність та елементи статистики. А якщо діти вибрали математику на державну підсумкову атестацію, учитель має повторити з ними взагалі весь курс математики! І що той учитель має робити? Схоже, що події розгортаються так: у другому семестрі вчитель, полишивши без уваги те-

Фото О. Литвиненка

ДЕЩО ПРО ПРОЕКТИ, МАТЕМАТИКУ І МАТЕМАТИКІВ ТА... ОСВІТУ. ЯК ВОНО Є!

ми, які не виносяться на шкільний іспит, починає масовану підготовку до нього.

Тож необхідно або спростити програму, щоб вона стала реальною для виконання, або збільшити кількість годин із курсу “Алгебра та початки аналізу” принаймні вдвічі.

У нашому ліцеї економічні групи в одинадцятому класі мають чотири години з алгебри, і це дає можливість паралельно з виконанням програми у другому семестрі готуватися й до державної підсумкової атестації. На жаль, і цих годин не вистає, щоб “накачувати” учнів вступними задачами.

НЕЗАЛЕЖНЕ ТЕСТУВАННЯ: “ЗА” І “ПРОТИ”

А вступні задачі щороку ускладнюються! Якщо проаналізувати завдання, які пропонують абітурієнту на економічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка чи в Інститут міжнародних відносин цього університету, то вони під силу хіба що кращому випускнику фізико-математичного ліцею “Лідер” чи фізико-математичного ліцею того університету. А це надзвичайно високі школи з математики, бо саме вони відбирають найбільш математично обдарованих дітей: перший — зі школярів багатомільйонного Києва, другий — з усієї України. І тижневе навантаження з математики сягає більше п'ятнадцяти годин! Це не три години з курсу “Алгебра та початки аналізу” як у 10 класі економічної групи нашого ліцею: тут не розгуляєшся! І щоб досягти пристойного результату, — скільки праці доводиться вкласти і вчителю, й учню! Проте більша частина наших випускників успішно вступає і блискуче навчається (переважно, на бюджеті!) в КНЕУ та Національному університеті “Києво-Могилянська академія”. А ще як учитель математики можу пишатися, що мої вихованці ось уже другий рік поспіль беруть участь у незалежному зовнішньому тестуванні з математики і не складають його менше, ніж на “вісім” балів. Минулого року в тестуванні брало участь тринадцять осіб і результати говорять самі за себе: “вісім” балів — двоє учнів, “дев'ять” балів — двоє учнів, “десять” балів — троє учнів, “одинадцять” балів — п'ятеро учнів, “дванадцять” балів — один учень. Власне, це і дало можливість нашим випускникам стати студентами-бюджетниками КНЕУ, бо університет зараховував зовнішнє тестування. При сто-бальній оцінці письмового іспиту з математики перерахування зов-

нішнього тестування проводилося за шкалою: 12 — 100 балів, 11 — 90 балів, 10 — 80 балів і т. ін. Погодьтеся, що написати вступний іспит на такі бали дуже важко, бо навіть коли дитина прекрасно знає матеріал, то безліч усіляких чинників стають на заваді, а насамперед — абітурієнтський “мандраж”.

Та у ВНЗ, можливо, саме цим іспитом і вирішується дитяча доля! А конкурс на одне місце, який минулого року в багатьох престижних ВНЗ сягав за десятком! Абітурієнт вище тиждень тому “здохався” державної підсумкової атестації, а тут нові випробування. Де дитині взяти на все це сили?

Ось тому я за незалежне зовнішнє тестування. І ще раз наголошую — незалежне, як це у Франції чи в Англії. Проте більшість вищих шкіл не підтримує цієї прекрасної ідеї! Дивно, адже ВНЗ матиме можливість за мінімальних затрат отримати найкращого випускника.

ВИЩА ШКОЛА: ПРОБЛЕМИ І СПОДІВАННЯ

Ще донедавна в Україні було 6—7 університетів та два десятки великих інститутів з усталеними традиціями, з прекрасною науковою базою, з блискучим викладацьким складом. А тепер — більше двохсот університетів та академій, а інститутів і технікумів майже зовсім не залишилося! Зате всі колишні професійно-технічні училища отримали статус вищих навчальних закладів. Хочеться плакати, якщо подумати, що у Франції й Англії, разом узяті, вищих навчальних закладів утричі менше, ніж маємо в себе! Я зовсім не проти, що університетами стали колишній Київський політехнічний інститут чи колишній педагогічний інститут імені М. Драгоманова. Це школи, відомі далеко за межами України, але я проти того, щоб у технічних ВНЗ готували юристів, а в закладах гуманітарного профілю — спеціалістів із комп'ютерних технологій або спеціалістів із прикладної математики! Нехай перших готує юридичний факультет КНУ імені Тараса Шевченка, а других — факультет кібернетики чи механіко-математичний факультет того ж університету, чи Національного університету “Політехнічний інститут”. Вони мають на це наукове і моральне право, бо у них досить потужні професорсько-викладацькі кадри й технічна база.

Чую голос опонента: “Що поганого, якщо слабенький, точніше, — бездарний, учень отримає диплом академії (нехай навіть донедавна вона була технічним училищем)?”

системи шкільної освіти. Звичайно, вони поліпшують свої знання англійської мови, проте визнають, що рівень викладання математики та інших природничих дисциплін дуже відстає від нашого.

Знову чую запитання опонента: “Чому тоді вони обігнали нас з усіх параметрів і економічного, і технічного розвитку?”

Відповідь проста. Держава сприяє розвитку фундаментальної науки, до якої зараховує і математику. Розрахунок абсолютно правильний. Виховати свого талановитого математика непросто хоч із тієї причини, що має бути і глибока математична школа, і талановита мо-лода людина. За відсутності власних, багата держава “купує” в інших ті золоті голови, які не знаходять застосування у своїй державі! Тим паче, що дуже часто наша система набору у ВНЗ сама сприяє цьому.

Проте їдуть не всі. Мій добрий друг і блискучий математик, доктор фізико-математичних наук, лауреат Державної премії в галузі науки і техніки, професор, з яким довгі роки працювала в одному відділі, Микола Юрійович Кузнецов, періодично виїждить займатися науковою роботою в університетах Лондона, проте тут за рідною землею не дозволяє йому там довго затримуватися.

— Працювати там цікаво, але залишитися жити назавжди — ніколи! Як би скрутно матеріально тут не жив — я господар на своїй землі. А там я все життя буду людиною другого сорту. Якщо я не буду потрібним своїй країні, то навіщо я буду потрібним чужій!

Шкода, що не всі талановиті люди так думають. А можливо, наша держава не протестувала, коли талановиті особистості їхали за кордон.

Нам здавалося, що ми зуміли змінити своє життя, вистоявши на Майдані три довгих тижні. Ми вірили, та й зараз віримо, що все зміниться; що кожен, у кого жива душа, а совість чиста, з гордістю зможе заявити всьому світові: “Я — українець! І я гордий тим, що більше не оббиватиму чужих порогів у пошуках кращої долі, а знайду її на своїй благословенній землі!” Допоможи нам у цьому, Господи!

ЖИТТЯ — ЦЕ ПРОЕКТ ГОСПОДА

Але повернімося до того, з чого починали — до поняття проекту.

Кожному, хто хоче познайомитися ближче з методом проектів в освіті, рекомендую прекрасну книгу директора Українського гуманітарного ліцею Київського на-

ціонального університету імені Тараса Шевченка, заслуженого вчителя України, кандидата педагогічних наук Сазоненко Г. С. “Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної системи ліцею)”, Київ, 2004. Я впевнена, що творчий учитель знайде в цій книзі глибокі наукові дослідження автора з питань розвитку та становлення сучасної школи, відповіді на конкретні питання виховного процесу, цікаві приклади застосування різних акме-технологій у ліцеї (у тому числі й ідеї проектної технології), дуже цікаві думки практичного вчителя, ідеї перспективного розвитку національної школи в Україні.

Насправді мені б хотілося трішки по-іншому подивитися на поняття проекту. Проекти бувають різні з погляду їхньої направленості, але, на мою думку, на життя має право той проект, який спрямований на благо людини, а не навпаки. Якщо вступ до ЄС можна розглядати як гарний проект для України, то зробити зону відчуження складом радіоактивних відходів усієї Європи — абсолютно неприйнятний з жодної точки зору, і ратувати за це може тільки людина аморальна, якій однаково, на чому нагріти руки!

Проживши півстоліття, я зрозуміла, що життя — це воістину глобальний проект, у якому пов'язано і минуле, і сучасне, і майбутнє. І складається воно з наших, здавалося б, маленьких проектів. І Господь кожного з нас привів на цей світ, щоб ми здійснили їх, бо без них світ багато б втратив. Я зрозуміла, що була головним проектом у своїх батьків, а мої діти — головні проекти в моєму житті. А ще я усвідомила: щодо власних дітей батько і мати дуже високо тримають планку, бо все, що не здійснилося у їхньому житті, вони очікують знайти у своїх дітях та онуках. На жаль, це не завжди так! Але якщо ти вчитель, то в тебе є прекрасна можливість перенести свої надії і сподівання на учня і допомогти їм реалізуватися. Так, я була проектом у своєї улюбленої вчительки Галини Іванівни; моїм проектом, у свою чергу, стала Оленка; проектом Оленки буде хтось інший... Це прекрасно — бути чиймось проектом, і так само прекрасно мати власний проект!

ОСВІТА — ГАЛУЗЬ СТРАТЕГІЧНА

У нашому ліцеї щороку третьокурсники захищають наукові проекти. Вже кілька років поспіль учні економічної групи під керівництвом заслуженого вчителя України Галини Іванівни Карпюк, учителя Божого милістю, людини, знання та ерудиція якої здаються невичерпними, захищають блискучі економічні проекти, яким можуть позаздрити навіть солідні установи. Цьогорічний проект, який економісти готували разом з юридичною групою, називався так: “Трансформація відносин власності в Україні: економічні та юридичні аспекти”.

На захисті був присутній міністр освіти Криму. Він високо оцінив роботу учнів і запитав одного з них, Івана Гусева, що, на його думку, має зробити влада, аби покращити якість освіти.

Іван відповів:

— Доки уряд, Верховна Рада та Президент не зрозуміють, що до освіти потрібно ставитися як до стратегічної галузі — марно чекати позитивних змін!

Міністр пообіцяв принаймні ознайомити з цією думкою членів свого уряду.

А варто було б прислухатися до слів безумовно талановитої дитини!

Галина МАРЧУК

КРАПКИ НАД "І"

Свого часу в репортажі з Парижа нам показували, яку радість викликало у французів рішення МОК провести олімпіаду у Франції. Французи раділи з перемоги своєї країни, своєї нації. І ніхто, ні з-за Ла-Манша, ні з-за Алон не сичав на них: "Націоналісти!". А з якою радістю зустрічала кожна країна перемогу своєї збірної з футболу.

І це прояв націоналізму в тому значенні, в якому це слово вживається в цивілізованому світі, тобто в розумінні любові до своєї землі, свого народу і турботи про його інтереси.

Ось яке визначення дає тлумачний словник англійської мови Хорнбі: "Націоналізм. 1. Велика відданість своїй власній нації, патріотичні почуття, дії, принципи. 2. Рух за політичну і т. ін. незалежність (у країні, яка контролюється іншою)".

Дві цитати з книги М. Сенченко "Общество истребле-

ЩО ТАКЕ «НАЦІОНАЛІЗМ»?

нія" слугуватимуть ілюстрацією до цього визначення: "Герхерд Шредер виграв вибори, підписавшись під економічним націоналізмом"; "У новому тисячолітті холодну війну замінила війна патріотів кожної нації проти світового уряду, який мріє про те, щоб усі нації позбулися свого суверенітету і поступово зникли. Це війна націоналізму проти глобалізації".

А в радянській імперії націоналізмом вважалося прагнення "інородців" зберегти своє національне обличчя, свою неповторність. Це вважалося кривою і суворо каралося. Найбільше дісталося українцям. Кожний другий політв'язень —

українець. І ще й зараз це слово жахає обивателя.

Як казав Ю. Ілленко: "Спотворене в катівнях КДБ обличчя націоналізму лякає на смерть самих носіїв цього обличчя".

У книзі "Розмови про наболіле" А. Погрібний наводить визначення одного автора трьох ідеологій, основу яких складає патріотизм, велика любов до своєї землі, народу, національних традицій.

Націоналізм — активна позиція патріота щодо становлення, розвитку й оборони своєї держави в межах її кордонів.

Шовінізм — націоналізм, що "виходить за межі своєї держави з метою поневолення ін-

ших народів і загарбання чужих земель".

Фашизм — претензія окремої нації на свою біологічну зверхність над іншими народами, що для досягнення своєї мети передбачає геноцид для інших, що і здійснювали нацисти на практиці.

Із подачі П. Симоненка деякі наші співгромадяни почали ставити знак рівності між поняттями націоналізм і нацизм.

Щодо лідера комуністів, то від нього можна чекати чого завгодно після того, як він три роки тому в газеті "Коммунист" заявив, що "кримінальні елементи провозгласили незалежність України".

Дивує, що так багато громадян, які не отримують жодних подачок від Путіна, поділяють його погляди.

● **Галина САГАТЮК**, член "Просвіти", м. Іллічівськ Одеської обл.

МОВА ЄДИНА

Цей рік приніс мені досить важливу подію — я захищала честь школи і району на обласній олімпіаді з української мови та літератури. І мені було дуже прикро, коли чула з уст учасників... російську. Навіть запитання, які виникали до членів журі під час виконання роботи, вони ставили мовою північно-східного сусіда. І найголовніше — це всім здавалося абсолютно нормальним і природним.

Але хіба нормально, що в Україні, на олімпіаді з української мови та літератури я чула... російську.

Чому з української естради лунають російські пісні? Чому український КВК веде росіянин? Чому українські "кавешники" смішать нас російською

ДУМКИ ВГОЛОС УКРАЇНСЬКОЮ ПРО УКРАЇНСЬКУ

(мабуть, пристосовуються до ведучого — із ввічливості)?

А я ні до кого не пристосовувалася. І 1 червня цього року (саме в День захисту дітей), побувавши з делегацією району в Дніпропетровську на святі в нашу честь і побачивши мітингувальників біля Дніпропетровської міськради, приєдналася до них. І яке ж було моє здивування, коли я, викрикуючи "Україна для українців! Так! — українськй мові! Ні! — російськй! Ні!

— брехні!" в очак "російськомовних" дніпропетровців була цілковито нормальною, а в очак наших делегатів (із українськомовних сіл) — таким собі доісторичним мамонтом. А ще більше здивувалася, коли середніх років чоловік, мешканець Дніпропетровська російською (!) сказав мені: "Девушка, а я ведь полностью с Вами согласен". А в автобусі делегати-селяни всю дорогу додому посміювалися і глузували з мене.

Звертаюся до своїх ровесників (не тільки до тих "сміхунів" в автобусі). Ви не думали над тим, яке майбутнє чекає на Україну, якщо ми так добровільно шодня паплюжимо свою мову, свою культуру, свій народ, а значить, — і самих себе? Якщо занепаде мова, занепаде вся країна. А населенням такої країни легше керувати нашим "чесним" політикам. Саме такий електорат їм і потрібен. І тоді вони нас, як теля на мичці, поведуть не тільки в ЄС, а й навіть в Африку, якщо буде потрібно. Чи хочете ви такого майбутнього? Я, наприклад, ні. Тож давайте вчити українську, говорити нею, думати нею, поважати і любити її, свій народ і себе самих!

● **Настя ФЕДЧЕНКО**, с. Великоолександрівка Дніпропетровської обл.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Відійшов у вічність київський художник Віктор Шматок, так несподівано і до щемо неждано для рідних його, друзів, знайомих і земляків. Друзі та колеги пам'ятають митця як чудового майстра пейзажу, портрета, натюрмортів із квітами. Часто бачили його твори на День Києва та інші свята столиці України. Значну частку творчості художник присвятив храмовому живопису. Оздоблюючи храми, міг би ще чимало зробити, але — не судилося... Митець був у розквіті таланту, та доля неблаганна...

Народився Віктор Іванович у родині хліборобів Івана Даниловича та Ольги Митрофанівни Шматків у нелегкі повоєнні роки в давньому селі Євминці, що розкинулося на мальовничих придеснянських луках у дев'яти верстах від Остра. Щедра природа краю подарувала майбутньому художнику щире та широке вдача, талант митця. Друзі побували не один раз на малій батьківщині митця, про що згадують із вдячністю.

Поховали небіжчика за всіма християнськими звичаями на цвинтарі с. Євминки поруч із могилою батька. Земля тобі пухом, друже, Царство Небесне.

Відспівав похоронну процесію отець Іоан.

● **Микола СОМ**, художник

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Фото О. Литвиненка

Спека... В місті повільно плине час, усі наче перечікують цю позначку — 30 градусів Цельсія. І тільки дітлахи запам'ятають це літо в діамантах бризок фонтанів...

МИКОЛУ КОНОБРИЦЬКОГО ЗВІЛЬНИЛИ

ДОБРА НОВИНА

11 серпня 2006 року Апеляційним судом Донецької області скасовано незаконний вирок Краматорського міського суду та звільнено з-під варті директора-організатора першої Української Краматорської гімназії Миколу Миколайовича Конобрицького.

Політичний в'язень був звільнений з-під варті, однак, не дивлячись на всі докази невинності, які були в матеріалах справи, суд замінив термін ув'язнення три роки в місцях позбавлення волі на два роки умовно з позбавленням права на 2 роки займати керівні посади.

Громадські організації, які активно підтримували захист

політичного в'язня вважають цей вирок незаконним та ініціюватимуть касаційне оскарження, а також активно займуться тими особами, які сфальсифікували кримінальний процес за надуманими обставинами.

● **Марія ОЛІЙНИК**, заступник голови Донецької обласної "Просвіти"

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЦЕЙ ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Ми так стрімко квапимосся шляхом євроінтеграції, що забуваємо про таку просту істину: перш ніж тебе поважатимуть інші, навчися шанувати самого себе — свою мову, свою культуру, історію, своїх видатних і визначних особистостей. Наші намагання стати повноправним членом європейської родини зрозумілі й виправдані, однак не варто при цьому втрачати власного обличчя.

Напівсвідоме чи малосвідоме поклоніння всьому іноземному вже має і ще матиме той негативний вислід, що на догоду комусь губимо власну ідентифікацію. Погляньте, як заповнили наше мовлення — усне і писемне — слова іншомовного походження, які ми просто смакуємо, хизуємося ними, віддаємо їм перевагу в співбесіді. Замість міський голова — мер; замість голова облдержадміністрації — губернатор; замість Верховна Рада — парламент. Звичайно, для урізноманітнення мовлення потрібна синонімія, аби уникнути повторень. Але ж є українські відповідники цих словесних одиниць.

Не може тішити той факт, що у вітчизняному інформаційному просторі (рекламі, оголошеннях, назвах кафе, барів, кав'ярень, казино, салонів краси) перевага чомусь надається словам, які прийшли до нас із-за кордону. Ось короткий їхній перелік, які довелося побачити автору цих рядків: "Альфа", "Таверна", "Ковчег", "Ромсо", "Рандеву", "Клеопатра", "Афродіта", "Касандра", "Міраж". Цей список, звичайно, можна було б і продовжити. Видно, що власники цих закладів цікавляться і давньоримськими й давньогрецькими легендами. Але хай би краще вивчили спершу давню українську міфологію.

Вдивляючись у далекоглядні горизонти прийдешнього на шляху національного духовного відродження, варто на якийсь час зупинитися і заглянути в минуле. Вивчаючи львівську періодику часів, що передували нашій незалежності, я нарахував 12 (!) рубрик публікацій, що стосуються нашої минувшини. Ось їхній перелік: "Цікаво знати", "Стежка у давнину", "Люби і знай свій рідний край", "Карби віків", "Знайдено в архіві", "Музей у селі", "Скарби народу", "Свідчать архівні документи", "По виставочних залах", "Музеї", "З глибин віків", "По залах музеїв".

А зараз яке видання обласного рівня може похвалитися таким розмаїттям рубрик і такою увагою до історії батьківського краю?

Поважаймо свій родовід, що бере витoki з глибини віків, не забуваймо імен наших славних предків, шануймо мову своїх батьків — і тоді з нами рахуватимуться і наші сусіди, і європейська спільнота загалом.

● **Ігор БІДЮК**, с. Йосипівка Львівської обл.

ЦІКАВО ЗНАТИ

«СІДАЙТЕ» ЧИ «ПРИСЯДЬТЕ»?

У кабінетах, офісах, приймальнях державні службовці чинно кажуть: "Присядьте". Дуже рідко почуєш: "Сідайте". На моє зауваження мені пояснили: "Ви знаєте, сідайте, це ніби до біди, до криміналу, яке ще живе з радянських часів". Люди не знають, яка різниця між цими словами.

Значення цих слів знаходимо у "Словнику української мови" В. Грінченка, словнику "Наукової думки". Зрештою, є в Т. Шевченка: "Просимо сідати, будьте гостями", Б. Грінченка: "Сідайте, щоб старости сідали", П. Мирного: "Чого ви стоїте? Сідайте. Сідайте то побалакаємо" і т. д. Щодо слів присісти, "присядьте" у М. Коцюбинського: "Остап з Соломією присіли на мішках", З. Тулуб: "Настя присіла біля хати гаптувати гаманець Сагайдачному", Б. Грінченка: "...по нотах, щоб присів".

Не біймося говорити слово "сідайте", воно давнє, як наша мова. Діди, прадіди, ми з вами так кажемо, коли з пошаною ставимося до людини, сусіда, родича, гостя чи подорожнього. "Присідають" хіба скраю на лаві, у танці, ховаючись за кущем.

● **Степан БОЙКО**, м. Івано-Франківськ

— Очевидно, що в Україні шоу-бізнес не процвітає, він — така химерно-хирлява примара з дуже заплутаними правилами гри. За п'ятнадцять років незалежності наш шоу-бізнес мав би досягти якогось певного рівня, хоча б такого як у Польщі. Складається враження, що ми повністю відірвані від європейського контексту. Чому так? Є величезна кількість проблем і питань у цій галузі, які держава мала б вирішувати, але не вирішує. Дехто стверджує, що в нас узагалі ця сфера відсутня. Натомість існує кафедра менеджменту шоу-бізнесу. Чи немає тут парадоксу?

— Я частково погоджуюсь із тезою, що шоу-бізнесу в нас не існує. Образно кажучи, шоу-бізнес — це такий собі “кентавр”, складений із мистецтва й комерційної доцільності. Якщо баланс одного й другого не порушувати, то цей “кентавр” уже нагадує якогось мутанта, потвору. Проблеми шоу-бізнесу в нас лежать за межами шоу-бізнесу. Тут усе залежить від стану суспільства, а його духовна складова — постколоніальна. І мистецька — також. Але процес виліковування громадського суспільства вже відбувається, він іде на рівні спонтанних громадських рухів, одним із яких був Майдан 2004 року. Ми здивували себе й світ. Усе це свідчить про процес розкріпачення душі, звільнення себе на рівні духовному і шлях у напрямі того, щоб наш народ став тим, ким він є насправді. Фактично це шлях до себе. І тоді є сенс існування шоу-бізнесу в Україні тому що мистецька й духовна складова отримує сенс. Якщо прибрати мистецьку складову, то це вже буде не шоу-бізнес, а “індустрія розваг”. У шоу-бізнесі важливим чинником є масовість і популярність мистецького твору. Якщо твір стає масовим, він комерційний. І тут від мистецької складової шоу-бізнесу ми переходимо до пошанування національних цінностей. Для споживача-покупця важливо слухати саме ту музику, де звучить його мова, рідні музичні інтонації. Пам'ятаю, як говорила моя бабуся: “Іж, що дають”. Це була психологія радянської людини з її невиваженістю, повною покірністю. Саме про такий ринок мріють не лише російські та американські бізнесмени. Про нього мріють і наші бізнесмени, які байдухи до долі свого народу, які ставляться до нього як до “сировини”, з якої можна заробляти гроші. Але сподіваюся, що процес духовного оздоровлення незворотний, хоча й суперечливий. Суспільство все-таки рухається в напрямку усвідомлення своїх цінностей, своєї гідності й до пошуку своєї унікальності. Шоу-бізнес — частина культури, охоплює якийсь сегмент духовної сфери. Але парадокс шоу-бізнесу в тому, що він також спирається на матеріальну сферу. Іншими словами, хто виробляє диски або проводить концерти, має бути вигідно це робити. Поки що, на жаль, середньомісячна заробітна платня пересічного українця не забезпечує нормаль-

ного функціонування шоу-бізнесу, який у нас має не ринково-капіталістичні риси, а феодально-адміністративні. Якщо ми порівнюємо вартість одного компакт-диска, враховуючи не лише вартість носія, а й працю всіх, хто створював продукт, то його ціна мала б складати гривень 40—45. На Заході вартість диска складає десь 75—100 гривень, а це приблизно півпроцента чи процент від середньої американської зарплатні. Це озна-

ване коло. У нас “зірки” виживають так: ставши популярними для мас, вони стають привабливими для окремих “феодалів”, багатіїв із розряду бізнесменів чи політиків, які їм платять добрі гроші за так звані корпоративні вечірки. Цей “бренд” “зірки” привабливий для тих, хто замовляє музику для вузького кола своїх друзів. Таким чином “зірка” розвивається далі, записуючи нові пісні, знімаючи відеокліпи. Є ще одна форма утриму-

Кирило СТЕЦЕНКО: «ПРОБЛЕМИ ШОУ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЛЕЖАТЬ ЗА МЕЖАМИ ШОУ-БІЗНЕСУ»

Кирило Стеценко — це вихор. Вихор ідей, яскравих новацій, незвичних поглядів на звичайні, здавалося б, речі. З розрізнених фактів він миттєво створює аналітичну й струнку конструкцію явища. Він — бажаний гість багатьох радіо- й телеканалів, змістовність і переконливість його поглядів у царині сучасної культури безперечні, а харизма — заворожуюча. Він може вразити і навіть шокувати екстравагантністю, але це продумана й стильна екстравагантність. Наш гість — жива легенда сучасної української музики, відомий скрипаль, композитор, педагог. Він очолює кафедру менеджменту шоу-бізнесу в Національному університеті культури й мистецтва, а також веде активну концертну й громадську діяльність.

чає, що якщо середня зарплата по Україні складає 700 гривень, то диск у магазині має коштувати 7 гривень... Саме стільки коштує піратський диск на базарі “Петрівка”. Але в наших магазинах ліцензійні й легальні компакт-диски коштують утричі дорожче, порівняно з тим “одновідсотковим” західним стандартом. Якщо легально продавати компакт-диски по 7 гривень, їхнє виробництво стане збитковим. І навпаки — якщо підняти ціну до вигідної позначки в 40 гривень, диски купуватимуть одиниці. Тут конфлікт між масовістю і комерційністю. Тобто головна проблема нашого шоу-бізнесу — в стані українського ринку, в неплатоспроможності покупця. А покупець має бути масовим. Ось таке зачаро-

Фото О. Литвиненка

вання “на плаву”: бути жінкою, коханкою або коханцем цих людей. Але все це заперечує головну формулу шоу-бізнесу, яка засвідчує, що споживач має бути масовим, а не елітарним. Важливий економічний аспект. І ще одне. Для артиста, аби стати масово-популярним, ще один бар'єр. Цей бар'єр — засоби масової інформації. Тут ми знайдемо відповідь на питання “чому не розвивається шоу-бізнес в Україні”. Річ у тім, що наші електронні ЗМІ трактують артистів як рекламодавців. Вони привчили всіх, що кожне звучання пісні по радіо або в телебаченні — це ротація реклами артиста. Виконавець сприймається як рекламний продукт, а телеканал — як організація, що надає послуги з просування його на ринок. До речі: це абсолютно незаконно і тут наявні подвійні стандарти. З юридично-правової точки зору таку тіньову схему діяльності ЗМІ дуже легко розвінчати й ліквідувати. Але цього не відбувається. І тут найбільший парадокс українського шоу-бізнесу. А відтак — не все гаразд у нашому королівстві, тому що в інших країнах, які не належать до пострадянського простору, цього немає. Там мас-медіа заробляють на рекламі, а не на артистах. У нас телеканали й радіостанції заявляють, що не будуть “крутити” молодого виконавця, тому що він невідомий, а “крутитимуть” “зірку”, тому що “зірка” підвищує рейтинг і відповідно притягує капітал рекламодавця. Але “зірка” не буде платити каналу, тому що її і так будуть “крутити” через її “зоряний” статус. Тож платити за ротацію мусить найбідніший — молодий виконавець. Причому чималі кошти, аби про нього хтось щось знав і щось чув. Без втручання держави неможливо розв'язати цей гордієв вузол. У нас є закон, згідно з яким кожна радіостанція зобов'язана транслювати не менш 50 % національного музичного продукту. У

Франції франкомовний продукт складає 60 %, з яких 20 — це твори молодих і невідомих артистів. Така динамічна ротація наповнює ринок новими іменами. У нас проблема з прохідністю нових імен на ринок. Починаючи з 1998 року, в нас цей процес оновлення дуже загальмувався. Інша проблема в тому, що власники більшості крупних мас-медіа не українці, які розглядають Україну як територію для просування продукту інших країн. Ведеться така гра, аби не пускати на ринок український продукт, а якщо й пускати, то на дискримінаційних умовах. Це пояснення того, чому на українському ринку домінує російська попса. Якщо ми будемо пасивними, а держава не захищатиме свого виробника національного продукту, це загрожуватиме витісненням із ринку всього українського. Поки що тут домінують російські бізнесмени, але коли середня зарплата українця сягне 800 доларів, тут миттєво з'являться американці, аби прощтовхувати свої інтереси.

Колись “Червона Рута” була потужним виробником нових імен, але “зірок” із них робили інші — “Таврійські ігри”, “Слов'янський базар”. Робили разом із підпорядкованими їм мас-медіа. Коли “Червона Рута” припинила свої титанічні пошуки талантів, це одразу стало відчутно. Однак шоу-бізнес України, на мою думку, не повинен комплексувати з приводу своєї творчоспроможності, це стосується його величезного фольклорного підґрунтя і природно-генетичної схильності до музики. Адже наші музиканти, які опиняються в інших країнах світу, ніколи не пасуть там задніх. Більшу частину російського шоу-бізнесу складають вихідці з України. Можна сказати, що наш генетичний скарб працює на шоу-бізнес Росії. Окрім суто соціально-економічних чинників, про які я говорив раніше, існує культурологічно-психологічна проблема недооцінення себе й непрявленості своєї сутності. Цей комплекс меншовартості, який сидить і в споживачеві, що легко піддається на те, щоб його провокували на споживання закордонного продукту. Через те що ми у своїй історії рідко бували державними, у нас відсутня своя міцна школа менеджменту. Рядок із Гімну “Запануємо ми, браття, у рідній сторонці” якраз і свідчить про прагнення отримати свою управлінську модель, але поки що вона не сформована, оскільки тривалий час була атрофована. Відповідь на питання про те, чому ми не реалізуємо свій багатий потенціал, тільки одна: відсутність професійного менеджменту. А професійний — це стратегічний менеджмент. Ідеться про визначення сукупності цілей і послідовного руху до реалізації. Це має здійснювати ціла армія менеджерів нового типу. Тому перше завдання держави — формування школи національного менеджменту, зокрема школи менеджменту шоу-бізнесу, адже наш шоу-бізнес є відзеркаленням проблем нашої економіки. Паралельно має йти процес формування державної культурної стратегії. По-третє — безумовне оволодіння інформаційним простором України і встановлення чітких правил гри для власників мас-медіа. Ідеться не про націоналізацію ЗМІ, хоча питання можна ставити так: якщо засоби масової інформації працюють проти України, то чому Україна не працює проти них? Якщо організм інфікований вірусом, то організм лікують і вірус знищують. Наші ЗМІ намагаються знешкодити національний організм. І це робиться на глибинному рівні цінностей, суспільних настроїв: сіяння зневіри, розчарування, безсилля, власної неспроможності. Увесь інформаційний простір працює на зниження людської сутності й зведення людини до звичайного споживача матеріальних цінностей. Ідеться про вимивання духовного й заміну його суто тваринного субстанцією. І це, до речі, робиться також засобами шоу-бізнесу. Радикальний і швидкий шлях лікування ЗМІ — їхня націоналізація. Мені закинуть, що це не демократично. Однак демократичні Франція, Англія і Німеччина ніколи не дозволяють своїм ЗМІ нищити державу... У нашому випадку держава повинна запропонувати всім ЗМІ — приватним і державним — єдині правила гри, де головним пріоритетом будуть загальнонаціональні цінності, екологія інформаційна й культурна.

Далі буде.

Спілкувався
Олександр ЄВТУШЕНКО

КЛАСИКА МУЗИЧНОГО АВАНГАРДУ

Фото О. Литвиненка

Концертна серія НОВА МУЗИКА В УКРАЇНІ — форма репрезентації шанувальниками музичного мистецтва сучасної ук-

раїнської та світової симфонічної, камерно-інструментальної музики за участю Камерного ансамблю **Нова музика в Україні** та провідних вітчизняних і зарубіжних оркестрів, солістів-інструменталістів, композиторів. Цикли концертів проходять у найкращих концертних залах України. Заходи тривають упродовж щорічних концертних сезонів. Художній керівник — композитор і диригент Володимир Рунчак, який заснував цей проект у 1998 р. Співорганізаторами виступають Національна всеукраїнська музична спілка, дипломатичні та культурні представництва різних країн світу.

Камерний ансамбль НОВА МУЗИКА В УКРАЇНІ (попередня назва — Камерний оркестр КО НСКУ) був заснований українським композитором і диригентом Володимиром Рунчаком. Перші свої концерти колектив провів у сезоні 1989—1990 рр. Метою його створення було бажання виконувати нові твори сучасних українських і зарубіжних композиторів, класику музичного авангарду ХХ століття. За час свого концертного життя ансамбль брав участь у багатьох фестивалях сучасної музики, а також у рамках Концертної серії Нова музика в Україні.

Інф.

ВШАНУВАННЯ

Чотири роки я мріяла і доби-валася (просила, писала до видавництва “Марка України”, телефонувала), щоб до 340-ої річниці страти Івана Богуна увічнити його образ у марках, конвертах перед усім світом.

Спочатку листи з видавництва були обнадійливими, потім повідомили, що це неможливо, тільки на моє прохання і подані матеріали видали конверти, на яких козацька Георгіївська церква під Берестечком у Пляшівій, за що я дуже вдячна дирекції видавництва. Ще посилала листівки, календарики з портретами Івана Богуна художників-класиків, які зібрані з різних музеїв України, видані, а потім уміщені в Фотопоезозальбом “Вічність Івана Богуна”. На початку цього року я дізналася, що видавництво “Марка України” видає до Дня Незалежності України блок марок Героїв Козацької доби і серед них — марка з портретом Івана Богуна, але іншого художника. Я вдячна Богові і видавництву “Марка України”, що моя мрія здійснилася. Загалом робота величезна, щира і важлива, що це здійснено до такого Великого Свята України, що ожили наші славні Герої, що видавництво “Марка України” звело духовний пам’ятник Героям.

На марках чотири Івани: Богун, Гонта, Підкова, Сірко. Розповідь про одного з них, чие героїчне життя мене захопило.

ІВАН БОГУН (точний рік народження невідомий) вінницький полковник, Наказний Гетьман у битві під Берестечком, вразив світ подвигом, вивівши більшість козацьких військ із облоги. Протягом 15 років не випускав із рук пернача, очолював багато переможних, визначальних боїв.

Іван Богун — високоморальний, мужній і ніжний, віруючий християнин, із надзвичайною інтуїцією і пророчим чуттям. Часто в період напруженого бою з очей летіли іскри, а над ним сяяло ніби сийво, його не брали ні кулі, ні стріли, якась магічна, Вища Сила допомагала йому, і він завжди пермагав.

Іван Богун не прагнув слави, верховенства в командуванні, мав братерську повагу до козаків і надзвичайне вболівання за долю свого народу — тому всі так любили його.

Богуна природа наділила ви-нятковою красою, міцною стату-рою, глибоким розумом і надзви-чайною силою волі.

ПОРТРЕТИ ГЕРОЇВ НА МАРКАХ

Легендарного полковника знав і цінував світ. І навіть польський критик І. Роле писав: “3 80-ти діячів Хмельниччини Іван Богун — найпрекрасніший — у нім поєднаний розум, військові здібності, незалежність характеру, не заплямував себе жорстокістю, відзначався високою моральністю і вірністю високим ідеалам”. Іван Богун єдиний не пішов у Переяслав, а потім зі своїм полком не підписав ганебної угоди на вірність російському цареві.

І колись, і тепер Іван Богун не має належної шани, тому що в літературі з-за Переяслава його постать спотворювали на замовлення різних державних устроїв. Є тільки один критерій Правди — наче священна рецензія серця нашого національного генія Тараса Шевченка, для якого Богун був найулюбленішим героєм — тому і їздив Тарас Шевченко під Берестечко вклонитися тій землі, де “полягли, а не здались”, де здійснив вражаючий подвиг Іван Богун.

Після смерті Богдана Хмельницького (1657 р.) за гетьманства Івана Виговського обставини в Україні стали вкрай напружені: з одного боку засилля польської шляхти, з другого — російських воявод. Під керівництвом Івана Богуна та Івана Сірка спалахнуло повстання. Богун був постійно

оточений польськими шпигунами. 1662 року Івана Богуна заарештовано і кинуту на мuki і смерть у Марієнбурзьку фортецю. 1663 року Богуна звільнив польський ставленник — Павло Тетеря, аби використати його славу і героїзм у запланованому польським королем наступі на Україну. Вибір був небагатим — або смерть, або подальша боротьба, хоч підневільним, за волю України.

Враховуючи високі інтелектуальні здібності, його включено у польську військову раду, призначено наказним Гетьманом Козацьких військ. Знаючи таємні

плани Польщі з військової Ради, Богун здійснював складні воєнні операції, хотів якнайшвидше звільнити Україну від ворогів, прискорити об’єднання Правобережної і Лівобережної України в Єдину Соборну Державу. І тут — фатальний Глухів, але по таємних сигналах Івана Богуна облога була знята. Та в Богуна була вища мета: шляхом революційного перевороту повністю звільнити Україну. Він розписав план цього перевороту в таємному листі, який передав через посланця.

І тут — зрада! — лист передано ворогові! 17 (27) лютого 1664 р. на світанку Івана Богуна закатовано біля Новгород-Сіверського, край села Комань. Про смерть Івана Богуна існують різні версії.

І хоч досі немає належного пам’ятника Героєві, але є один вічний пам’ятник — це висока гора, де пролилася священна кров героя — народ назвав її Івановою горою. Там, на вершині, з давніх літ лежав камінь із написом “Тут спочиває полковник, наказний Гетьман Іван Богун”. Після приходу “визволителів” добрі люди закопали камінь поблизу, щоб не знайшли останків Героя. І не треба нічого шукати, деталізувати, щоб не сталося так, як із останками Івана Сірка — а знати слід, що вся ця Іванова Гора над Десною — велика могила героя, адже велет духу Іван Богун заслуговує на таку велику могилу. Там тепер стоїть високий дубовий хрест — символічна могила Івана Богуна.

Після повідомлень у пресі приїжджають на поклін до його могили люди з різних країн світу, люди різних націй.

Протягом декількох років добираюся допомогти від держави, щоб створити належний пам’ятник героєві, але поки що цих прохань ніхто не враховує, тому створюємо духовні пам’ятники: видано фотопоезозальбом “Вічність Івана Богуна” (2004 р.), видано марки, конверти для Всесвітньої Філателії, з чистого срібла коуються монети з портретом Богуна, є сподівання про назву корабля, літака “Іван Богун”, Сіверська телестудія створила телефільм “Іван Богун”, іменем героя називають ліцей, школи, вулиці, козацькі з’єднання.

● **Євгенія ЛЕЩУК**, голова ДГ фонду “Богун”, членкиня НСП України, лауреат премії ім. Василя Стуса, Міжнародної премії Миру

ЗАВДЯКИ НАЩАДКАМ

ПОВЕРНЕННЯ ПИСЬМЕННИКА В УКРАЇНУ

На чужині Володимир Леонтович дуже тужив за Батьківщиною. За її тихими водами і ясними зорями. І стверджував, що “немає краю кращого од України”. Та повернутися не міг, бо від більшовиків чекала на нього тільки куля. Хоча двічі за радянської влади і видавалися його твори (“Солдатський розрух” — 1926 р., та “Пани й люди” — 1929 р.), але згодом усе було заслано у спецхрони, а письменника за любов до України оголошено українським буржуазним націоналістом і піддано забуттю.

Непростий шлях повернення в Україну колись добре відомого письменника, культурно-громадського діяча та мецената. Чотирнадцять років невинної роботи знадобилося, щоб відродити пам’ять, щоб заново впізнати свого достойника. І книжки Володимира Леонтовича вже читають, досліджують науковці, студіює молодь.

Сталося це тому, що онуки письменника у перших і в других, поза Україною і в Україні суціль, об’єдналися у здійсненні проекту, як тепер кажуть, — видання “Зібрання творів” у чотирьох томах.

Перший том прийшов до читачів 2004 року. До нього ввійшли повісті “Пани й люди”, “Per pedes apostolorum” — “Стопами апостолів” (образки життя духовенства в Україні), “Старе й нове”, “Абдул Газіс”.

Другий том не забарився того ж року. Він містив повісті “Хроніка Гречок”, “Ворохобня”, “Лихо подоланим”, оповідання, образки, казки.

Третій том вийшов 2005 року. Для нього прилетіли з-за океану автобіографічна повість “Дитячі і юнацькі роки Володі Ганкевича”, “Спомин утікача” та спогади.

І ось завершальний четвертий том на шляху до читача. У ньому — статті і листи (більше 160-ти) Володимира Леонтовича, а також поіменні покажчики, роки життя і діяльності В. Леонтовича, бібліографія. Наклад невеликий — лише 500 примірників. Безоплатно розсилаються книжки по обласних бібліотеках та університетах.

Стала можливою наукова конференція, присвячена творчості Володимира Леонтовича, яка пройде 6 жовтня у Національному педагогічному університеті імені М. Драгоманова в Києві.

Володимир Леонтович повертається в Україну в свій сто сороковий рік від дня народження.

11 жовтня о 17.00 в Будинку НСПУ (вул. Банкова, 2) відбудеться вечір пам’яті В. Леонтовича, присвячений 140-річчю від дня народження.

● **Олена ЛЕОНОВИЧ**, член НСПУ, упорядник “Зібрання творів” Володимира Леонтовича, його двоюрідна онука

ДАТА

Рік тому виповнилося 150 років від дня народження академіка Дмитра Яворницького (1855—1940) — видатного українського вченого й письменника, творчості якого в наш час привертає увагу. Ювілей дав поштовх до публікації нових творів Яворницького, до нових досліджень його творчої спадщини. Науковці Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України розпочали публікацію 20-томного зібрання творів вченого (вже вийшло два перших томи, невдовзі має з’явитися третій том зібрання, у котрих вміщено історичні праці). Твори Яворницького в роки радянської влади були під забороною і не друкувалися з 1929 до 1989 рр., а спроба видати скромний чотиритомник його праць на початку 70-х (уже навіть розпочали підписку на нього) була заборонена сумнозвісним українофобом Маланчуком, котрому Москва

СУЧАСНИКИ ПРО ДМИТРА ЯВОРНИЦЬКОГО

довірила проведення ідеологічної політики в Україні.

Нині активізувалося дослідження життя й творчості вченого, надруковані важливі розвідки київських, дніпропетровських і запорізьких дослідників. Серед них книга “Сучасники про Д. І. Яворницького”, яка вийшла вже другим, доповненим виданням (К., “Ярославів вал”, 2006. — 234 с.). Її

упорядкував відомий дніпропетровський науковець і журналіст Микола Чабан, який давно займається вивченням історії національного й культурного життя Центральної і Південної України XIX—XX ст., історії “Просвіти”.

М. Чабан зібрав спогади понад 50 осіб, серед яких видатні українські письменники: Докія Гуменна, Олександр Ільченко, Галя Мазуренко, Олена Пчілка, Михайло Пронченко, Максим Рильський,

гатам діями вітчизняної та зарубіжної культури (Михайло Грушевський, Лев Толстой, Ілля Рєпін, Василь Гіляровський та ін.). Авторі спогадів авторитетно свідчать про Яворницького як про визначного історика, археолога, археографа, фольклориста, лексикографа, лектора й викладача, письменника, творця найкращого у світі музею козацької старовини (на жаль, нині музей неодноразово грабували, а очолюють його

люди, котрим байдужі ідеали Яворницького, яким російські царі та генсеки миліші, ніж українські козаки), як будителя української національної свідомості й активного діяча “Просвіти”. Спогади висвітлюють незнані раніше сторінки життя вченого, особливо в геноцидні 30-ті роки, засвідчують його незламну віру в світле майбуття українського

народу, прагнення принести користь нації навіть в останні роки життя, коли фізичні сили вченого танули на очах.

Автор особисто звертався до людей, які знали Яворницького, просив їх поділитися спогадами і ті виконали його прохання: це Поліна Карима, Олена Козар-Варварів, Григорій Омельченко (останній дніпропетровський лощман, що проводив човни та плоти через пороги), Катерина Охомуш, Юрій Семенко та ін.

критик Михайло Слабошпицький, котрий високо оцінив доробок М. П. Чабана і сказав теплі слова на адресу спонсора видання Юрія Костюка (Канада), сина Миколи Костюка — широкого патріота України і секретаря Д. І. Яворницького.

Таким чином, ця книга спогадів є, з одного боку, важливою науковою працею, з іншого — надзвичайно цікавим виданням, доступним якнайширшому колу читачів. Спогади писали переважно українські письменники, знавці рідного слова, тому й читаються вони із захопленням від першої до останньої сторінки. Книга ошатно оформлена, містить у собі низку невідомих раніше фотографій Яворницького й авторів спогадів. Усе це робить її вихід важливою подією в сучасному науковому й культурному житті України.

● **Юрій МИЦІК**, протоієрей УПЦ Київського патріархату, д. і. н., професор

Трагічний життєвий шлях Івана Франка добре відомий із численних біографічних праць, проте небагато знаємо про долю його нащадків. Спробуємо познайомитися з ними.

Стародавні римляни дотримувалися думки, що “кожен є ковалем своєї долі”, себто людина відіграє активну роль у її формуванні. За Шевченком — “у кожного своя доля”, тобто, є певний фаталізм. Та погляньмо у новітні часи. Намагаючись збагнути долю, сучасники запитують: “Невже трагізм запрограмований?”. Під таким заголовком 26 серпня 1990 року Зиновія Франко, онука велетня духу, Івана Франка, записала свій роздум над долею його нащадків. Під цим же заголовком був надрукований 23 листопада 1991 р. її друзями у “Західному Кур’єрі” разом із посмертною згадкою про Зиновію Франко, що померла 17 листопада 1991 р.

Іван Франко одружився в Києві 1886 року з Ольгою, що походила з дворянського роду Хорунжинських із Наддніпрянщини, а поселилися у Львові. У них було четверо дітей — сини Андрій (1888—1912), Тарас (1889—1971), Петро (1890—1941), та єдина донька Анна (1892—1988). Здавалося, молода сім’я піде шляхом щасливого життя, але незабаром проявилися серйозні турботи. Найстарший син Андрій, улюбленець мами, дитина спокійної вдачі, із сьомого року життя почав хворіти невиліковною недугою — епілепсією. Вона й скосила молоде, надійне життя на 24-му році, за два місяці до того, як мав скласти докторську працю з філософії.

Другий син, Тарас, батько Зиновії, прожив довге життя, але, за її словами, “до помазанників долі не належав”. На жаль, у своєму роздумі Зиновія ніяких деталей з його життя не подає. Деякі дані про його особу знаходимо в споминах його сестри Анни Франко-Ключко п. н. “Іван Франко і його родина”, надрукованих у м. Торонто 1956 р., до сторіччя народження поета.

Тарас, як і Андрій, закінчив філософський факультет Львівського університету. З вибухом Першої світової війни опинився в рядах австрійської армії на італійському фронті. Воєнні події кинули його аж до Одеси, де потрапив у більшовицький полон. За клопотаннями матері пошастило з нього звільнитися та повернутися до Львова, де став учителем академічної гімназії, опісля професором університету

ім. Івана Франка. Він мав дві доні — Зиновію і Любов, та сина Ролянда. Це — єдиний нащадок, онук Великого Каменяра, що носить його прізвище. Сам Тарас до кінця життя працював як науковець, письменник, літературознавець, зокрема у царині давніх мов і культур.

Третій і наймолодший із синів Франка, Петро, загинув трагічною смертю у 1941 р., замордований більшовицькими окупантами. З відзнакою закінчив студії хімії у Львівській політехніці. З наступом царської армії у 1914 покинув місто і вступив до Січових Стрільців. Тут стрівся з шкільними товаришами — Євгеном Коновальцем, Андрієм

ДЕ ВИ, ЯСНІ ЗОРІ, ТИХІ ВОДИ?

Мельником та іншими. Петро був незвичайно характерний, відважний, проявляв дотепність та прямолінійність — прикмети, що здобули йому популярність серед деяких людей, а серед інших — неприхильність. Він, єдиний із дітей, мав змогу в 1916 р. провести славного батька на вічний спочинок на Личаківському цвинтарі (Тарас був на італійському фронті, Анна в цей час — у Києві і дізналася про смерть батька три місяці пізніше).

Переживши важкі небезпеки воєнної хуртовини на рідних землях у боях із більшовиками та поляками, вимушений емігрувати на чужину (Відень). Повернувшись в Галичину, Петро одружився з Ольгою Білевич; у них були дві доньки — Віра й Іванна (Ася). Деякий час учителював в українській гімназії в Коломиї, присвячуючи багато праці громаді та пластовій організації. Очевидно, така діяльність звернула увагу польської влади, що привело до переслідувань із боку поліції. Вони закінчилися звільненням із гімназії, а незабаром і до її закриття.

У цей час радянський уряд, через консулат у Львові, запрошує в Україну охочих їхати туди, обіцяючи їм працю і повну толеранцію. Петрові запропонували професуру на політехніці Харкова і він її прийняв. Разом із ріднею пробував там деякий час, переживаючи страхіття голоду 1932—1933 рр., та незабаром почали його переслідувати за націоналізм. Довелося тікати назад до Львова. Після окупації Галичини радянською владою 1939 р. потрапив на “чорну листу”, хоча зразу був використаний для

пропагандивної праці. Зробили його депутатом Верховної Ради поруч з д-ром Панчишином, проф. Ординським та іншими, а у фаховій ділянці займав становище декана торговельно-економічного інституту та директора Літературно-меморіального музею Івана Франка у Львові. З відступом Червоної Армії (1941) насильно “евакуювали” його зі Львова ешеленом, який ніколи нікуди не прибав.

Обох дочок Петра не обійшла лиха доля. Старша дочка, Віра, яку заарештували німці у жовтні 1941 р. як “політичну”, була відправлена в концтабір Равенсбрюк, де перебувала до кінця війни. Звільнена американськими вій-

його навіть повернули до Австрії, де він приєднався до рідні в Зальцбурзі і зразу почав працювати в одному зі шпиталів ІРО. Але недовго мав змогу втішатися повернутою свободою: у 1948 р. знищене каторжним ув’язненням здоров’я привело до несподіваної смерті.

Як наслідок переселенської акції втікачів, Анна з синами Тарасом і Мироном після Другої світової війни опинилися в Канаді. На жаль, Анна Франко майже нічого не згадує про їхній дальший шлях життя, але поміщений на стор. 97 вищеназваної публікації її споминів знімок (мабуть, із Канади) “Анна Франко-Ключко з родиною”, крім її самої, ототожнює такі осо-

би: син Тарас, Еріка, син МIRON, дружина Мирона з Галею-Роксолюною (на руках).

Проте Зиновія у своєму роздумі про родину Франка пише: “Нелегко склалося життя синів Ключко — Тараса і Мирона. Тарас із чотирнадцяти років хворів епілепсією. Хвороба не дала йому права одержати диплом лікаря, хоч повний курс навчання в медінституті (тобто університеті) в Граці він прослухав. Працював службовцем. Не пощастило йому в сімейному житті ні з жінкою, ні з єдиним сином. Жінка довела його до передчасної смерті, ненадовго, правда, переживши його, а син зійшов на мавнівці”.

Про Мирона Зиновія сказала так: “І у Мирона, якому довелося довго працювати на виснажливій фізичній роботі — корчуванні лісу, а потім уже з дипломом інженера лісівництва вибавитися у люди, трагедія в сім’ї. Єдина дочка, розумна й красива дівчина, після нещасного випадку стала калікою і пересувається на візку. Таким чином, родовід Франка по лінії дочки, дійшовши до правнуків, на них і обривається”.

Про долю нащадків своїх братів Анна Франко-Ключко нічого не згадує. Можемо тільки послатися на два дальші знімки у книжці її споминів. На одному з них Тарас Франко з родиною: Тарас, його дружина Катерина, дочка Любка, син Ролянд, його дружина, дочка Зиновія Юрачківська, зять Юрачківський. Другий знімок зображує Петра Франка з дружиною Ольгою і дочками Вірою та Іванною. Крім імен, дальших пояснень немає.

Дивно, що у своєму роздумі Зиновія не згадує нічого про особу Юрачківського і виступає тільки під прізвищем Франко. Однак про себе, сестру Любку і брата Ролянда каже так: “Автора цих рядків, найстаршу дочку Тараса, переслідувано тривалий час за її переконання, що йшли врозріз з програмою партії на злиття мов, тобто програмою денационалізації українців. Спочатку — виключення з партії, потім зняття з роботи, вкінці слідство, яке закінчилося “покаянним листом”, котрий підписала, і бойкотом друзів та співробітників інституту, куди була повернена на роботу”. У посмертній згадці сказали її друзі, що “Разом з нею українська наука втратила талановитого дослідника і популяризатора лінгвістики, топоніміки, а також глибокого знавця літератури й особливо творчості І. Франка”.

“Друга дочка цілком самотня, не позбавлена комплексів. Сина Ролянда форсованими темпами проштовхували по шаблях кар’єри, але фактично нічого ні в науковому, ні в політичному плані він не досяг, як і не здобув позицій в громадському житті України. Навпаки, незважаючи на всю “рекламу” його особи, яка організовувалась “зверху”, він в ролі продовжувача ідей Великого Каменяра не затвердився. А для цього його посилали навіть у Штати, зробивши директором науково-дослідного Інституту. Навряд чи єдиний внук, який успадкував прізвище діда, міг приносити велику радість батькові Тарасові і виправдати сподівання рідних. В цьому теж була трагедія родини Франків. Крім того, родовід Франка по чоловічій лінії на цьому й обірвався”, — пише Зиновія Франко.

Справді, доля неначе завзялася на Франків рід, тож і не можна дивуватися великій гіркоті й розчаруванню, що знаходимо їх у записаних споминах чи роздумах.

Дивує майже повна відсутність дат, пов’язаних із родинними подіями. Шкода, бо цей недолік значно применшує історичну вартість таких унікальних споминів про Великого Каменяра і його нащадків. Та на своє оправдання Анна Франко-Ключко заявляє: “Не моїм завданням подавати докладні дані по датах, я в першій мірі хочу подати дійсну правду, яка вона не була б болуча й гірка...”

● **Ольга РУДЕНСЬКА**
Подано за журналом
“Наше життя”,
жовтень 1992 року, Америка

У РУДКАХ ГОТУЮТЬ

10 вересня 2006 р. у Рудках “Просвітою” відзначаємо 150-ті роковини І. Франка і відкриваємо світлицю визвольних змагань Рудківщини (часи ЗУНРу та 30—40-ві роки ХХ ст.).

Матеріал для світлиці збирався багато років. Із 20 особистостей, що на фотографіях, 9 померло на чужині, але вдалося від-

найти фотообрази цих достойних мужів нашого краю. Зібрано цікавий архівний, мемуарний і розповідний матеріал, який говорить, що плеяда рудківських просвітан, що боролися за нашу державність, — сильні, вольові люди, розумні й працюючі, кожен по-своєму залюблений у рідну зем-

лю... А їхні життєписи — частина українського шляху до Незалежності.

Хочеться зберегти нашу історію, роками замовчувану, часто обстріхану, перекручену і, здавалося, вже забуту.

Двоє, що на фотографії, знали І. Франка: один приймав у своїй хаті Франка в лютому

1897 р., а другий возив хворому Каменяреві ювілейний дар від інтелігенції Рудківщини в 1913 році, — обидва чільні наші просвітяни.

● **В. ГОЛИСТИЙ,**
м. Рудки
Львівської обл.